

Ikusezinduak

Emakume migratzaileak mugen zeharkagunean

Ikusezinduak

Emakume migratzaileak
mugen zeharkagunean

Bilbo

Aita Lojendio, 2 - 2º
48008 Bilbo
T. 944 151 135

Iruñea

Barañaingo etorbidea, 23
31011 Iruñea
T. 948 231 302

Donostia

Andia, 3
20004 Donostia
T. 943 275 173

Vitoria-Gasteiz

Estenaga Apezpikua, 1
01002 Vitoria-Gasteiz
T. 945 202 676

www.emakumeokmartxan.org
www.alboan.org

Egileak

Sara Diego Alonso. Alboan
Yolanda González Cerdeira

Eskerrak

Ca-minando Fronteras, Centro de DDHH Fray Matías de Córdoba, Equipo de Reflexión, Investigación y Comunicación (ERIC-Radio Progreso), Fundación Social Ignacio Ellacuría, Entreculturas, Ibero Tijuana, Iniciativa Kino para la Frontera, Programa de Asuntos Migratorios de la Universidad Iberoamericana, Programa Ódos, Red Jesuita con Migrantes Latinoamérica y Caribe, Servicio Jesuita a Migrantes - España, Servicio Jesuita a Refugiados - Ciudad Juárez, besteak beste.

Txosten hau egiteko funtsezkoak diren esperientziak, lana eta ezagutza partekatu dituzten erakunde eta pertsona guztiei, bereziki emakumeei.

Diseinua eta maketazioa

drminsky.eu

2023ko azaroa

© Alboan Fundazioa

Agiri hau Creative Commons-en lizentziapean dago. Baimena duzu lan hau kopiatu, banatu eta publikoki hedatzeko, betiere, kontuan hartuta lanaren kredituak adierazi behar dituzula, eta ezin duzula merkataritza-xedeetarako erabili. Ezin da lan honetatik eratorritako obrarik aldatu, eraldatu edo sortu. Lizentzia, osorik:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Aurkibidea

1 Sarrera	4
Glosarioa	5
2 Behartutako migrazioaren ikuspegi orokorra	6
3 Erreferentzia-esparrua	12
Emakume migratzaileen aurkako genero-indarkerien continuuma	12
Fluxuei eusteko eta mugen kudeaketa kanporatzeko politika	15
Erakunde- eta arau-esparrua	16
4 Metodologia	20
5 Jatorria	22
Mendebaldeko Afrika eta Erdialdeko Afrika	22
Erdialdeko Amerika	24
6 Igarotzea	27
Mendebaldeko Afrikatik eta Marokotik Europara igarotzea	27
Erdialdeko Amerikatik eta Mexikotik Estatu Batuetara igarotzea	35
Ibilbide eta mugetako indarkerien continuuma	41
Aurre egiteko eta babesteko estrategiak	45
7 Helmuga	48
Iristea, ez «helmuga»	48
Espainiako estatuan eta Euskadin emakume migratzailea izatea	53
8 Ondorioak eta gomendioak	61
Ondorioak	61
Gomendioak	62
9 Bibliografia	66

1

Sarrera

Argazkia Sergi Cámara

Migrazio-prozesuak urrakortasun-ibilbide bat dira prozesu horiei ekiten dieten pertsona gehienentzat. Irteera eragiten duten arrazoiek, igarobidean dauden oztupoek eta harrera-herrialdean pairatu behar dituzten baldintzek babesgabetasuna, diskriminazioa eta eskubideak etengabe urratzea eragiten dute. Genero-rol tradizionalen ondorioz, emakume askok ez dute beren eskubideak berdintasun-baldintzetan eskuratzeko aukerarik. Errealitate horrek migrazio-prozesuak zailtzen eta gogortzen ditu, jatorritik, igarotzean eta helmugan.

Emakumeok Martxan giza mugikortasuneko testuinguruan dauden emakume afrikarren kontakizun, amets eta eskaeretan oinarrituta jaio zen. Entzuteak errealitate ikusezin bat hurbiltasunetik ezagutzeko aukera eman zigun, eta salatze, amesteko, jarduteko eta beren bizitzaren protagonismoa berreskuratzeko gaitasuna zuten milioika emakumeren kausaren konplize eta aliatu bihurtu gintuen, urratzen eta diskriminatzen duten errealitateak eraldatzeko. Ehunka emakumek partekatutako bizitza-istorioei esker, eragin biderkatzailea izan duen diagnostiko bat egin ahal izan genuen. 2020tik, Emakumeok Martxan nazioarteko lankidetzeta-programa bat da. Bertan, Afrikako eta Erdialdeko Amerikako 12 herrialdeetako emakume eta neskek, landa-komunitateetan, hiri-komunitate marjinaletan, indigenetan edo errefuxiatuen esparruetan bizi direnek, trebakuntzarako eta garapen pertsonalerako, ekonomikorako eta sozialerako proiektuetan parte hartzen dute. Tokiko erakunde aliatuekin batera, generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkerien aurka borrokatzen dugu migrazio-prozesuetan, eta bizirik dirautenei laguntzen diegu beren gaitasunak eta erresilientzia indartzeko.

Emakumeak beren lurraldeetatik irtetera behartzen dituzten arrazoiak unibertsalak direla sinetsita, lana ezin zen hor geratu. Emakume horien historiak pertsona gehiagorengana iritsi behar ziren, mugak eta kontinenteak gainditu behar zituzten eta konplize eta aliatu gehiago lortu behar zituzten. 2021ean sentsibilizazio eta eragin politikoko ildoak eraikitzen hasi ginen, errealitate hori Espainiako estatuari hurbiltzeko, baita migrazio-prozesuak jatorritik, igarobidean eta helmugan, indarkeria-ibilbide eta eskubideen urraketa etengabe bihurtzen dituzten dinamikak betikotzen Europako herritar gisa dugun erantzukizuna ikusarazteko ere.

Prozesu honetan parte hartu duten eta Emakumeok Martxan osatzen duten pertsonen eta erakundeentzate aktiboak eta konpromisoak fruitua ematen dute gaur ere. Afrikako, Erdialdeko Amerikako eta Latinoamerikako emakumeen istorio, eskaera eta amets berriek gogorarazten digute eraldaketak beharrezkoa eta posiblea izaten jarraitzen duela.

Ikusezinduak. Emakume migratzaileak mugen zeharkagunean txostenaren helburua da ikusaraztea generoak emakumeen migrazio-esperientzietan duen eragina unibertsala dela. Horretarako, bi migrazio-testuinguru zehatzetan jartzen du arreta: Erdialdeko Amerikatik Estatu Batuetarako (AEB) fluxuetan, eta Espainiaren eta Marokoren arteko mugan.

Txostenak behartutako giza mugikortasunaren panoramika eskaintzen du, eta, ondoren, edukia hiru multzotan banatzen du: jatorria, igarotzea eta helmuga. Lehenengoak emakumeek migratzeko arrazoiak sistematizatzen ditu; bigarrenak ibilbideetan eta mugetan zehar ikusezin bihurtutako esperientzietan sakontzen du, eta hirugarrenak, bi testuinguruetan ohikoa denak, sakonago aztertzen du zer dakarren emakume migratzaile izateak Espainiako estatuan eta, zehazki, Euskadin. Azkenik, ondorioak eta gomendioak aurkezten dira, European, estatuan eta tokian-tokian eragiteko, migrazioarekin lotutako politikek azaldutako ekarpenak aintzat har ditzaten.

Glosarioa

Indarkerien interseksionalitatea

Emakumeen migrazio-prozesuetan hainbat indarkeria-mota gainjartzen dituen dinamika. Elkargune honetan, genero-aldagaia eta etniari, arrazari edo emakume migratzailearen izaerari buruzko beste aldagai batzuk lotzen dira, zeinek urraketa eta indarkeria-mota gehiago egotea errazten baitute.

Behartutako migrazioa

Jatorrizko herrialdeetako egoera ekonomiko prekarioak, indarkeria-egoera orokorrek edo jazarpen-egoerek behartuta migratzen duten pertsonak dira.

Emakume migratzaileak

Jatorriari eta igarotzeari buruzko kapituluetan erabiltzen da, mugimenduari lotuta baitago.

Emakume migratua

Helmugari buruzko kapituluak erabiltzen da, hainbat arrazoiengatik nolabaiteko egonkortasun sozioekonomikoa adierazten duten emakumeak aipatzeko.

Babes-premiak dituzten migratzaileak

2018tik ACNURek barne hartzen duen kategoria bat da -izena aldatuz joan den arren-, beren herrialdetik ihes egin behar izan dutenen definizioarekin, babesa behar dute batez ere itzulera behartuaren eta oinarritzko zerbitzuen aurrean, baina ACNURek uste du ez dela beste kategoria batean sartzen. Orain arte, jatorri venezuelarreko pertsonen erregistro estatistiko gehienak biltzen ditu, baina Perutik eta Kolonbiatik ihes egiten duten pertsonak sartzen hasten dira (ACNUR, 23, 8. eta 9. or.). Aurrerantzean, txosten honetan, errefuxiatuei buruz hitz egingo dugu, errefuxiatuak direla eta babes-premiak dituztela ulertuta.

Genero-rol tradizionalak

Gizarte-talde batean ikasitako portaera-jarraitzaileak, «femeninotzat» eta «maskulinotzat» jotzen direnen arteko harreman desberdinak betikitzen dituzten jokabide-ereduak sustatzen dituztenak.

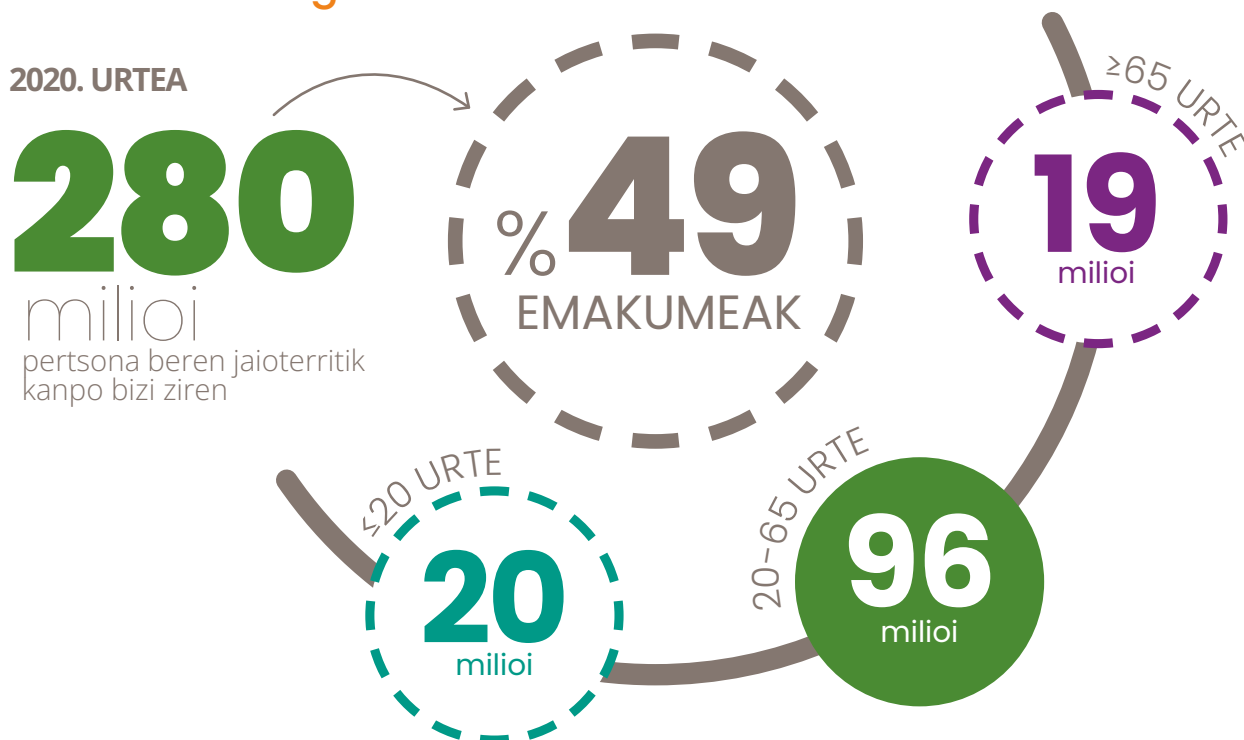
Generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeriak

Nazioarteko erakunde nagusiek genero-berdintasunaren arloan erabiltzen duten terminoa den heinean, txostenean ere erabiliko da.

2

Behartutako migrazioaren ikuspegi orokorra

Argazkia osatzen duten zifrak

Emakumeen eta nesken migrazioari buruzko informazio eta datu falta nabarmena izan arren, azken hamarkadetan aldaketak izan dira migrazio-ereduetan, batez ere 4 alderditan:

- Emakumeen migrazioa gizonena baino erritmo biziagoan ari da handitzen.
- Gero eta emakume gehiagok bidaiatzen dute beren kabuz, senideekin edo bikotekideekin batera bidaiatzen dutenen aldean.
- Nazioarteko lan-banaketa berri eta sexualizatu bat gertatu da. Enplegurako emakume migratzaileen eskaerak gora egin du tradizionalki gaizki ordaindutako sektoreetan, informaltasunean eta lan-baldintza *larrietan*.
- Emakume migratzaileek aktiboki parte hartzen dute, eta «zainteren kate globalaren» funtsezko zati bat dira, zainteren horniduran krisi globala arintzen duena. (Spotlight Ekimena Latinoamerikarako, 2021).

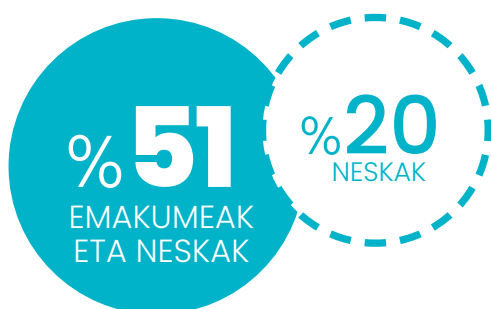
2022. URTE

«BEHARTUTAKO MUGIKORTASUNAK GORA EGITEN JARRAITZEN DU»

Beren bizitza, askatasuna edo osotasuna arriskuan dagoelako beren herrialdera itzuli ezin diren pertsonak

40
milioi

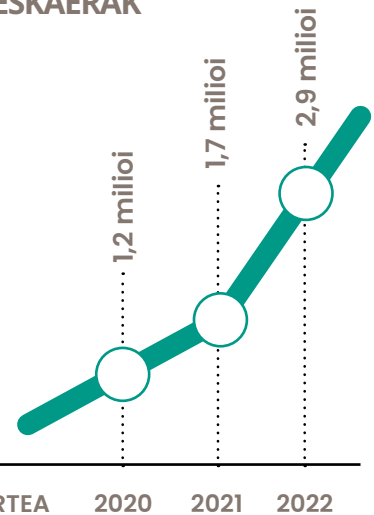
Errefuxiatu
Babesa behar duten
Asilo-eskatzaileak

JAIOTERRIA

ASILO-ESKAERAK

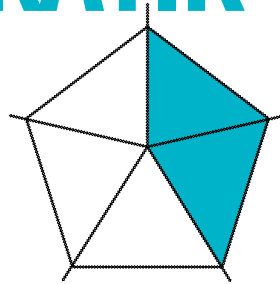
UKRAINA AFGANISTAN VENEZUELA

ESKAEREN $\frac{2}{5}$

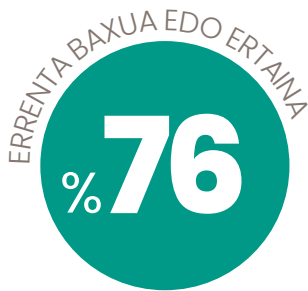
LATINOAMERIKATIK ETA CARIBETIK

ETORRI DIRA

Oharra: 2020an baino % 68 gehiago. Aurrekaririk gabeko igoera. 2021ean baino % 30 gehiago.

VENEZUELA
KUBA
NIKARAGUA
KOLONBIA
HAITI

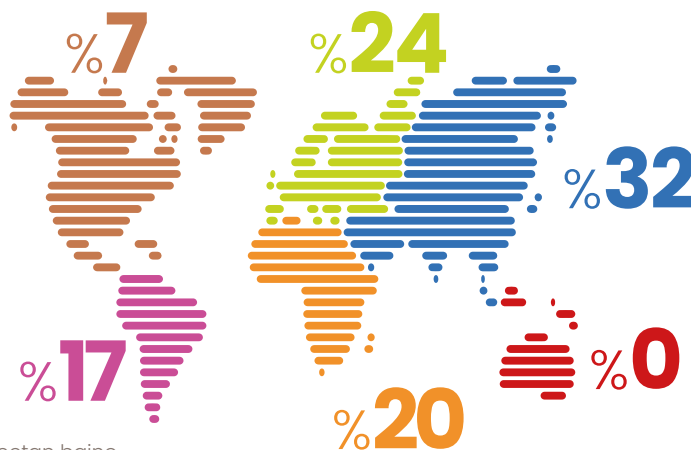
HARRERA-HERRIALDEAK

TURKIA
IRANGO ERREPUBLIKA ISLAMIARRA
KOLONBIA
ALEMANIA
PAKISTAN

ESKAERA GEHIEN
JASO ZITUZTEN
HERRIALDEAK

HARRERA-ESKUALDEAK

AEB

2022. URTEA

243.480

2023. URTEA

730.444

ALEMANIA
COSTA RICA
ESPAINIA
MEXIKO

Oharra: Datua aurreko urteetan baino nabarmen handiagoa da, Europako herrialdeetan hartutako errefuxiatu ukrainarren kopurua dela eta.

Mugen, harresien eta helmugen zifrak

ESPAINIA

Nazioarteko migrazioa

BIZTANLE-TALDEAK

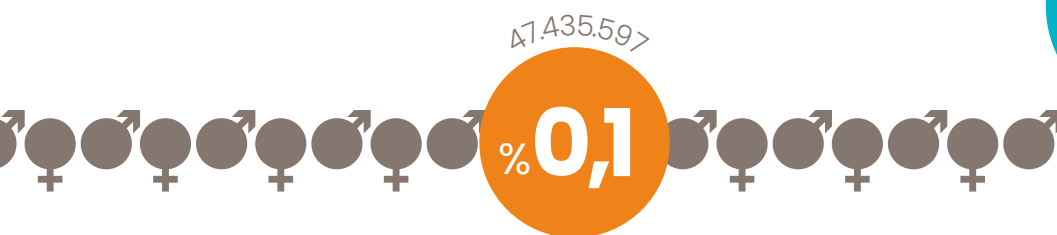
MAROKO KOLONBIA
ERRUMANIA VENEZUELA
EKUADOR ARGENTINA ERRESUMA
BATUA PERU FRANTZIA ALEMANIA
DOMINIKAR ERREPUBLIKA KUBA
TXINA ITALIA BOLIVIA BRASIL
HONDURAS UKRANIA BULGARIA
PORTUGAL

Oharra: Maroko eta Espainia arteko hegoaldeko mugatik iritsitako pertsonen pisu mediatiko eta politikoaren aurka, talde nagusien artean ez dago Saharaz hegoaldeko.

Atzerritarrak Espainian 2010 -2020

	Gizonak	Emakumeak	Guztira
2010	3.238.234	3.041.828	6.280.062
2015	2.884.000	3.007.208	5.891.208
2020	3.272.773	3.569.429	6.842.202

Nazioarteko babesa eskatu zuten pertsonak

ASILO-ESKAERAK BIZTANLE-TALDEAK

VENEZUELA

KOLONBIA

PERU

MAROKO

HONDURAS

AURREKO URTEKOA

x2

118.842

PERTSONAK ESKATU ZUTEN NAZIOARTEKO BABESA 2022AN

%46
EMAKUMEAK
ETA NESKAK

ASILO-ESKAERAK

%16,50

14.235

pertsonak nazioarteko babesa lortu zuten

ALDEKO EBAZPEN GEHIEN DITUZTEN HERRIALDEAK

MALI
AFGANISTAN
UKRANIA* ETA SIRIA

* Aldi baterako babesa salbuespenezko prozedura bat da, eta EBko asilo-araudian jasota dago. Prozedura hori aktiba daiteke lekualdatutako pertsona asko bertaraten badira. Horrek esan nahi du bizileku- eta lan-baimena, hezkuntzarako sarbidea, gizarte-laguntzak eta osasuna, araudiaren arabera. Urtebete eta hiru urte arteko iraupena du.

LATINOAMERIKAKO HERRIALDEEN ALDEKO EBAZPENAK OSO URRIAK DIRA. VENEZUELATIK ETA, NEURRI TXIKIAGOAN, KOLONBIATIK ETORRITAKO PERTSONA GEHIENEK **ARRAZOI HUMANITARIOENGATIK** JASOTZEN DUTE BABESA.

Oharra: Arrazoi humanitarioengatik babesteak berekin dakar aldi baterako bizileku-baimena ematea. Baimen hori, kasu jakin batzuetan, eskaera ukatu zaien asilo-eskatzaileei ematen zaie.

%38

Europako batezbestekoaren oso azpitik

122.035

ESKAERA EBAZTEKE > BABESGABETASUNA, KALTEBERATASUNA, ESKUBIDEAK ESKURATZEKO ZAILTASUNA

AEB

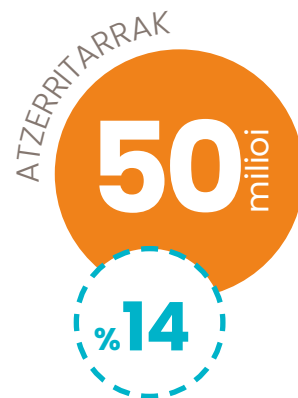
Nazioarteko migrazioa

BIZTANLE-TALDEAK

MEXIKO INDIA TXINA
EL SALVADOR KUBA
GUATEMALA

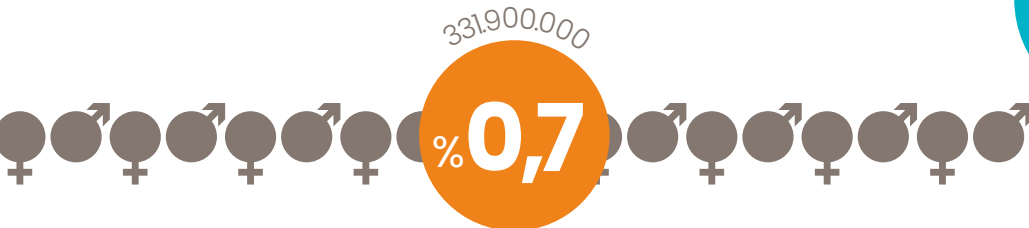
Biztanleria atzerritarra AEBn 2010-2020

	Gizonak	Emakumeak	Guztira
2010	21.694.169	22.489.474	44.183.643
2015	23.446.873	24.732.004	48.178.877
2020	24.478.996	26.153.840	50.632.836

%44
HISPANOAK

Nazioarteko babesa eskatu zuten pertsonak

BIZTANLE-TALDEAK

TXINA GUATEMALA
EL SALVADOR VENEZUELA
HONDURAS

363.059

ERREFUXIATU AEBN 2023AN

AURREKO URTEKOA
x3

730.400

PERTSONAK ESKATU ZUTEN
NAZIOARTEKO BABESA 2022AN

1.798.792

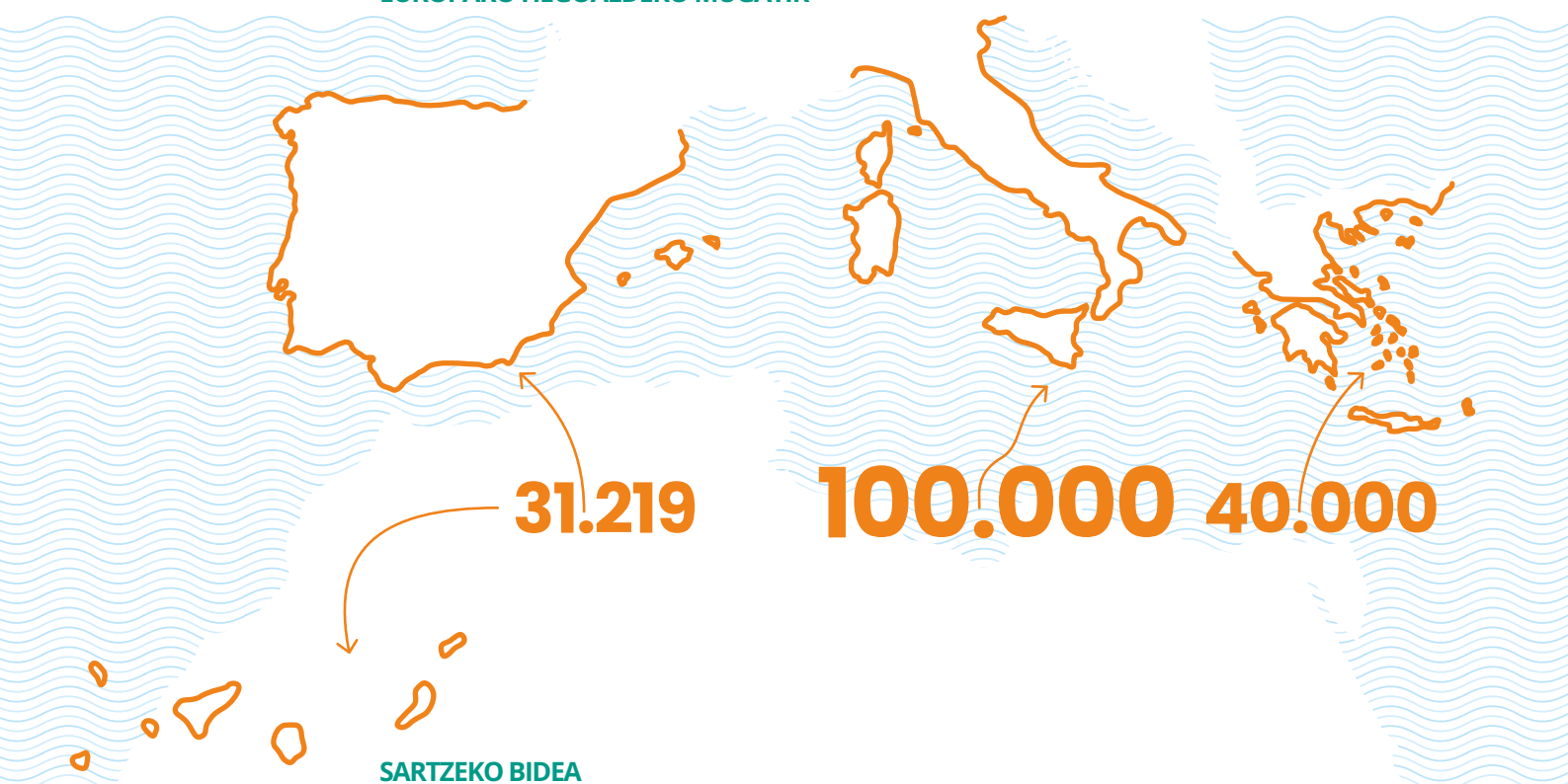
ESKAERA EBAZTEKE

ESPAINIA

ARRERA IRREGULARRAK MAROKOKO ETA ESPAINIAKO HEGOALDEKO MUGATIK

SARRERA IRREGULARRAK EUROPAKO HEGOALDEKO MUGATIK

	2022. URTEA	2023. URTEA		2022. URTEA	2023. URTEA
Kanariak	15.682	30.705		28.930	43.290
Penintsula eta Balear Uharteak	12.955	12.302		2.289	1.114
Ceuta	124	60			
Melilla	169	133			

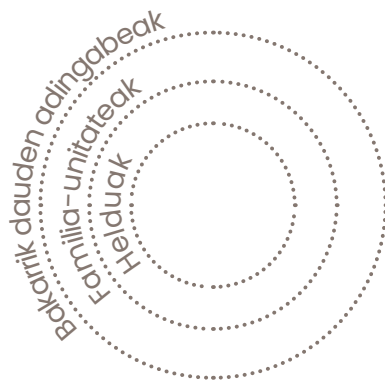
Oharra: Generoaren arabera bereizitako sarrera irregularren datuak ez daude eskuragarri.

AEB

JATORRIA

2023. URTEA

MEXIKO
 GUATEMALA
 HONDURAS
 EL SALVADOR

EGOERA IRREGULARREAN DAUDEN
 PERTSONAK MEXIKON

TOPAKETAK

Kanporatzeak edo atxiloketak, Mexikoko hegoaldeko muga zeharkatu nahi duten pertsonen deportazio-prozesuari bide emateko.

2

MILIOI

2022an

1,8

MILIOI

2023an

MEXIKOK BESO ZUZENA ERABILTZEN DU ESTATU BATUETAKO HEGOALDEKO MUGAKO HORMAK ZABALTZEKO

3

Erreferentzia-esparrua

Emakume migratzaileen aurkako genero-indarkerien continuuma

Mugikortasun behartuaren eta generoaren arteko harremanari dagokionez, adostasuna dago, oro har, hainbat alderditan. Migrazioak genero-harremanetan eragiten du, desberdintasunak edo rol tradizionalak indartuz, zalantzan jarriz edo eraldatuz.

Generoak migrazio-erperientziaren alderdi guztiei eragiten die, bai emakumeei, bai gizonei. Generoak eragina du migratzeko arrazoiengan, migratzen duenaren erabakian, migratzeko erabiltzen diren gizarte-sareetan, helmugako herrialdean integratzeko eta laneratzeko esperientzietan eta jatorrizko herrialdearekiko harremanetan. Era berean, generoak eragina du bidalitako bidalketen kopuruan eta maiztasunean, transferentzia-mekanismoetan eta bidalketek jatorrizko herrialdean duten eragin orokorrean.

NBE Emakumeak, 2013

Nazio Batuen Ekonomia eta Gizarte Kontseiluaren (ECOSOC) Emakumearen aurkako Diskriminazioa Ezabatzeko Komiteak (CEDAW) «**Generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeria**» esamoldea onartzen du, eta termino horrek agerian uzten du generoak nola duen zerikusia emakumearen aurkako indarkerien kausekin eta ondorioekin, bai eremu pribatuan, bai publikoan, eta «indarkeriaren nozioa indartzeko, arazo sozial gisa, eta ez indibiduala, erantzun integralak eskatzen dituena, gertakari zehatzei, egileei, biktimei eta bizirik daudenei dagozkienetatik haratago» (CEDAW, 2017).

Kontzeptu hori garatzean, CEDAWk **tipologia** batzuk identifikatzen ditu, mugatzaileak izan gabe.

Generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeriaren kategoria eta adierazpen nagusiak

- **Indarkeria fisikoa:** min edo sufrimendu fisikoa eragiten duen eta emakumearen osotasunari eragiten dion ekintza. Muturrekoena feminizidioa da, hau da, genero-arrazoiengatik emakumeen heriotza bortitza, eremu pribatuan edo komunitatean gertatzen dena, edo Estatuak eta haren agenteek egiten edo onartzen dutena, egitez edo ez-egitez.
- **Indarkeria psikologikoa:** emakumeengan, besteak beste, larderiaren, mehatxuen, jazarpenaren, umiliazioaren eta jokabidearen kontrolaren bidez, balioa galtzea edo sufrimendua eragiten duten ekintzak edo jokabideak.

- **Sexu-indarkeria:** beste pertsona baten borondatearen aurka egindako sexu-egintzak, pertsona horrek baimena eman ez badu edo eman ezin badu adingabea izateagatik, adimen-desgaitasuna izateagatik edo alkoholaren edo drogen ondorioz oso intoxikatuta egoteagatik.

Eremu pribatuan egiten den indarkeria fisikoa, psikologikoa eta sexuala: itratu txarrak, neskek etxean jasaten duten sexu-abusua, dotearekin lotutako indarkeria, senarrak eragindako bortxaketa, emakumeen genitalen mutilazioa, haurren arteko ezkontza, haurdunaldia ezartzea, ohore-krimenak eta emakumearentzat kaltegarriak diren beste praktika tradizional batzuk, familiako beste kide batzuek egindako indarkeria-ekintzak eta esplotazioarekin lotutako indarkeria.

Komunitatean, oro har, egindako indarkeria fisikoa, sexuala eta psikologikoa, baita bortxaketa, sexu-abusua, laneko, hezkuntza-erakundeetako eta beste leku batzuetako sexu-jazarpena eta larderia, emakumeen salerosketa eta behartutako prostituzioa ere.

- **Indarkeria ekonomikoa:** beste pertsona baten mendekotasun finantzarioa lortzea edo lortzen saiatzea, horretarako haren baliabide finantzarioen gaineko kontrol osoa mantenduz, baliabide horiek eskuratzea galaraziz, lan egiteko edo eskolara joateko debekua barne, besteak beste.
- **Erakunde-indarkeria:** Estatuak eragindako edo onartutako indarkeria, eskubideak diskriminaziorik gabe eskuratzea bermatzeko erantzukizuna ez betetzea barne.

Geuk egina, NBE Emakumeak, Latinoamerikarako Spotlight Ekimenaren Eskualde Programa (2021), Nazio Batuak (1993) oinarri hartuta.

Generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkerien interpretazioa aberasteko, honako kapitulu hauetan sakontzeko baliagarriak izango diren bi esparru jorratuko ditugu:

Lehenengoak, Galtung-ek, indarkeriaren ikuskera zabal bat erakusten du, **indarkeria ulertzea ahalbidetzen duena, ez bakarrik haren agerpen agerikoenetan edo fisikoetan, baita forma ezkutuenetan ere**, nahiz eta era berean kaltegarriak izan, eta modu argian adierazten dena emakumeen aurkako generoan oinarritutako indarkerietan (Flores Muñoz, 2021). Horrela, **3 dimentsio** identifikatzen ditugu:

- **Zuzeneko indarkeria:** nabarmenena da. Egile bat eta biktima bat ditu, fisikoa edo hitzezkoa izan ohi da, eta zuzeneko kaltea eragiten du.
- **Egiturazko indarkeria:** diskriminazioa, aukera-desberdintasuna eta eskubideak eskuratzeko desberdintasuna, sistema batek betikitzen duena; sistema horrek, era berean, ahulago bihurtzen ditu emakumeak zuzeneko indarkeriaren aurrean. Besteak beste, soldata-arrakalatan, gizonen eta emakumeen artean hezkuntzarako edo osasunerako sarbidean, emakumeen aurkako genero-indarkerien zigorgabetasunean edo emakumeek bizitza publikoan duten parte-hartze txikian agertzen da.
- **Indarkeria kulturala:** indarkeria zuzena edo egiturazkoa legitimatzeko erabiltzen da, eta gizarteetan indarkeria horiek onartzeko eta normalizatzeko eragina du.

Indarkeria horiek ez dira kategoria bereziak, guztiz kontrakoa. Haren mugak ia ikusezinak dira eta elkar elikatzen dute. Ekintza horiek **ez direnez gertakari isolatuak, baizik eta jokabide sistematikoak**, giza eskubideen urraketatzat hartu dituzte nazioarteko eta eskualdeko hainbat tresnak, eta, beraz, estatuak delituak epaitzeko eta jazartzeko ez ezik, prebenitzeko ere jardun behar dute.

Hainbat faktoreren arteko interseksionalitatea, hala nola behartutako mugikortasunaren eta generoaren arteko erlazioa, aitortzen du CEDAWk bere 35. gomendioan: «Genero-arrazoiengatiko emakumeen aurkako indarkeriari eragiten diote eta, askotan, faktore kulturalak, ekonomikoak, ideologikoak, teknologikoak, politikoak, erlijiosoak, sozialek eta ingurumenekoak areagotzen dute, besteak beste, desplazamenduaren eta migrazioaren testuinguruetan agerian geratzen den bezala» (CEDAW, 2017).

Bigarrena, emakumeen aurkako **indarkerien continuum-kontzeptuak** zentzu berezia hartzen du mugikortasunaren testuinguruan; izan ere, agerian uzten du emakumeen eta nesken bizitzan indarkeriak adierazteko modu guztiek denbora- eta espazio-jarraitutasunaren logikari jarraitzen diotela. Generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeriak dinamika globala dira, eta kultura guztietan errepikatzen dira, erlijioa, egoera ekonomikoa edo jatorria edozein dela ere (baina ondorio desberdinak izango ditu). Emakumeek bizitza osoan bizi dute, eta botere-harreman desberdinak dauden edozein lurralde eta toki publiko zein pribatutan gerta daiteke (García Mingo, 2020). Migrazio-prozesuetan dauden emakumeen kasuan, indarkeriak lagun dituzte, tipologia eta dimentsio guztietan, doazen lekura doazela. Emakume izateagatik jasan behar dituztenak ez ezik, migratzaile izateagatik ere jasan behar dituztenak, eta, beraz, jatorri, igarobide, helmuga eta itzulerako testuinguruetan gainjarritako indarkeriei aurre egin behar diete. Era berean, diskriminazioarekin eta eskubideak eskuratzeko aukerarik ezarekin lotutako egiturazko indarkeriek eta bizitzak babestearn gainera segurtasun nazionalaren ikuspegia lehenesten duten migrazio-politikek kalteberatasun handiagoan kokatzen dituzte eta migrazio-ibilbide osoan zuzeneko indarkeriak iraunarazten dituzte.

Salerosketaren biktima izateko arriskua areagotzen duten faktoreak

Salerosketa emakumeen aurkako genero-indarkeria lazgarriena bat denez, merezi du Nazio Batuetako idazkari nagusiak arriskua areagotzen duten faktoreei buruz egindako azterketaren laburpena berreskuratzea, gainjartzen eta nahasten diren indarkerien adibide gisa:

Mundu osoan hondamena eragiten duten krisi gero eta handiagoek, hala nola klima-aldaketak, edo beste batzuen arteko gatazkek areagotu egiten dute emakumeak eta neskatilak salerosketaren biktima izateko arriskua. Krisi horiek biziagotu egiten dituzte emakumeek eta neskek salerosketarekiko duten ahultasuna areagotzen duten faktoreak, hau da, pobrezia eta segurtasun ekonomikorik eza, joan-etorriak, emakumeen aurkako indarkeria eta diskriminazioa.

Diru-sarrera txikiko testuinguruetan, hezkuntzarako sarbidean dauden desberdintasunak eta beste faktore batzuek neska eta emakume gazteen salerosketa ahalbidetzen dute, familiei diru-sarrerak eta aktiboak sortzeko aukera ematen baitiete.

Genero-indarkeria da beste faktoreetako bat: salerosketatik bizirik atera zirenen % 25ek genero-indarkeria mota ugari jasan zituzten salerosketaren biktima izan aurretik. Kultura patriarkala eta gizonen emakumeen sexualitatearen gainean duten kontrolarekin eta emakumeen aurkako indarkeria onartzearekin eta justifikatzearekin lotutako gizarte-arau zabalagoak funtsezko faktoreak dira emakumeek salerosketaren aurrean duten kalteberatasunaren azpian.

Migrazio-politikak eta migrazio-bideak dira emakumeek eta neskek salerosketaren aurrean duten kalteberatasunari laguntzen dioten testuinguruko beste faktore batzuk. Giza eskubideen ikuspeirik ez duten eta genero-ikuspegia duten lan- eta migrazio-legeek mugatu egin dezakete emakumeek askatasunez zirkulatzeko eta enplegua aldatzeko duten gaitasuna, eta horrek areagotu egiten du emakumeek arautu gabeko sektore informaletan lana bilatzeko aukera. Mugak ixteak eta migrazio-bideek ere lineako tratulari gehiago bultzatu dituzte, eta horrek kalteberatasun berriak sortu ditu emakume eta haurrentzat¹.

Nazio Batuen Erakundeko idazkari nagusiaren txostena: Emakumeen eta nesken salerosketa, krisiak arrisku-faktore biderkatzaile gisa (A/77/292, 2022ko abuztua).

1. Salerosketa-sareak izatearen eta haiek emakumeen migrazio-prozesuetan duten eragin espezifikoa larritasuna, azterketa sakona egiteko zailtasuna eta errealitate konplexu bat orokortzea eta sinplifikatzea saihesteko, txosten honek ez du arreta jarriko salerosketaren azterketan. Nolanahi ere, migrazio-politikek migrazio-prozesuen arriskugarritasun handiagoan duten eragina salatzen du, salerosketaren biktima izateko arriskua areagotzen duen faktore gisa.

Fluxuei eusteko eta mugen kudeaketa kanporatzeko politika

Hemen, giza eskubideen eta mugen kontrolaren arteko gatazka ezin argiagoa da: migratzaileak muga bat zeharkatzeko prest senti daitezzen nahi da, bizia gal dezaketelako. Ezinezkoa da bizitzeko eskubidea babestea eta, aldi berean, pertsonen sarrera galarazten saiatzea, haien bizitzak arriskuan jarritz.

Giza Eskubideen Kontseiluko errelatore bereziaren txostena, exekuzio estrajudizialei, sumarioei edo arbitrarioei buruzkoa: Errefuxiatuen eta migratzaileen legez kanpoko heriotza (A/72/335, 2017).

Txostenak migrazio-ziklo osoko indarkeriei eta eskubide-urraketei heltzen badie ere, bereziki azpimarratzen ditu igarobidearen eta mugen baldintzak; izan ere, azken hamarkadetan eragin handia izan dute migrazio-fluxuei eusteko politikek, lehentasuna ematen baitiete segurtasun nazionalaren ikuspegiari eta mugen kudeaketa kanporatzeari txosten honen ardatz diren bi eskualdeetan.

80ko eta 90eko hamarkadetatik aurrera, Europar Batasuneko (EB) eta AEBko migrazio-kontrolak barne-arazo izateari utzi zion, eta pisuzko gai politikoetan sartu zen. AEBko Immigrazioaren Erreformari eta Kontrolari buruzko 1986ko Legea, edo Schengengo 1985eko Akordioa (1995ean jarri zen indarrean) eta EBk 1997ko Amsterdamgo Itunaren bidez asilo-politika komunei buruz hartutako erabakia hori frogatzen duten mugarri garrantzitsuak dira. 2001eko irailaren 11ren ondoren, migrazioa segurtasun nazionalako arazotzat hartzea areagotu egin zen, eta Europaren kasuan, 2011tik aurrera «udaberri arabiarrek» deiturikoak gertatu ziren herrialdeetako gatazkak eta 2015etik aurrera nazioarteko babesaren bila Europara joaten ziren pertsonen gorakada izan ziren «Europa Gotorlekua» eraikitzeo prozesua bizkortu zuten arrazoiertako batzuk. Ikuspegi horiek behartutako migratzaileen kalteberatasun- eta arrisku-egoerak larriagotzen dituzte, eta eragin desberdina dute emakumeengan. Larriagotzea hain izan da handia, ezen giza eskubideen nazioarteko sistemako hainbat instantziak estatuei behin eta berriz eskatu baitiete aurre egin diezaioten, premiaz, giza eskubideen krisizat jotzen dutenari, eta lehentasuna eman diezaioten bizitzeko eskubidea babesteari migrazio- eta babes-politiketan.

Segurtasun nazionalaren eta fluxuei eustearen ikuspegia duten politikek adierazpen komun batzuk dituzte:

Sekuritizazioaren eta militarizazioaren ikuspegia. Euste-politikek, segurtasun nazionalako ikuspegiarekin, mugetan zaintza- eta disuasio-ekipo aurreratuek eta oztopo fisikoak inplementatzea izan ohi dute oinarri, segurtasun-indar publiko edo pribatuek eraginda. Ikuspegi horrek zaintza-objektu bihurtzen ditu migratzaileak, eta eragin deshumanizatzailea izan dezake, haien aurkako neurri kolektiboen onarpen handiagoa eragiten baitu, subiranotasun eta segurtasun nazionalerako «mehatxu» bat direla argudiatuz. Horren adibide dira Turkia eta Greziako itsas mugetan legez kanpoko itzulketa-kasuak errazteko Frontex sartu eta erabiltzeagatik salaketak. «Mediterranea zaintzeko makineria handiak» giza eskubideen eta gardentasun faltaren ikuspegiak gabeko polizia-abordatzea du (CEAR, 2020).

Mugen kudeaketa kanporatzea. «Mugen kontrola muga fisikoetan ez egitea» zaintzen duten politikei egiten die erreferentzia, pertsonak helmugako herrialdera inoiz irits ez daitezzen eta babesa eska ez dezaten. Bertsiorik nabariena itsaso zabalean zein lehorrean gertatzen den iruzurra da, edo hirugarren herrialdeetan migrazio-kontrola finantzatzea, errefuxiatuak edo migratzaileak jatorrizko herrialdeetara itzultzen direla edo iragaitzako herrialdeetan harrapatuta geratzen direla ziurtatzeko. Exijentzia izan ohi da giza mugikortasunaren kontrolik handiena, ez bakarrik mugako eremuetan, baita haren lurralde osoan ere, horrela «mugako herrialde» bihurtuz (Pombo, 2020), edo beste egile batzuek «muga bertikal» deitzen duten horretan. Maroko eta Mexiko dinamika horren bi adibide dira, Espainiari eta EBri eta AEBri dagokienez, hurrenez hurren.

Ondorioz, mugak zabaltzen eta lekualdatzen joan dira sinbolikoki eta geografikoki. Jada ez daude xede-eremuen lurralde-mugetan, baizik eta EBk edo AEBk sustatu eta finantzatutako migrazio-kontrolako politikak abian jartzen diren gero eta lurralde zabalagoak biltzen dituzte (CEAR, 2020). Politika horietan, Espainiak zeregin garrantzitsua izan du Afrikarekin lotuta, bai Marokorekin, bai Saharaz hegoaldeko herrialdeekin. Inoiz ikusi ez den adierazpen bat da Espainiak Ceutan eta Melillan «mugaren kontzeptu operatiboa» deiturikoarekin ezarri zuena. Espainiako jurisdikzioa mugiarazi eta murriztu nahi zuen, migrazioaren eta asiloaren kudeaketaren ondorioetarako, ez benetako mugako lerrora, baizik eta mugaren ondoren igarobidea geldiarazten saiatzen zen polizia-lerrora iritsi arte. Hau da, pertsonak oraindik Espainian ez baleude bezala jokatzeko. Begi-bistakoa da, eta hala ezarri zuen Europako jurisprudentziak, Espainiako lurzoruan dauden muga-oztopoak gainditzeak berekin dakarrela muga aurrez gurutzatzea (SJM, 2020).

Bestalde, Ameriketako Estatu Batuek finantzaketa, neurriak eta akordioak indartu dituzte Mexikorekin eta Erdialdeko Amerikako herrialdeekin, kontrol eta zaintzarako. Horrez gain, nazioarteko babesa eta migrazio-kudeaketa kanpora ateratzeko hainbat politika ezarri dituzte, hala nola Mugikortasun Seguruko egungo Programa, migrazio-prozesamendurako eta nazioarteko babeserako zentroak ezarri dituen Kolonbian, Costa Rican eta Guatemalan.

Beroan itzultzea. Estatuak hartutako neurriei egiten die erreferentzia. Neurri horien aplikazioan, batzuetan, hirugarren herrialdeek edo estatukoak ez diren eragileek esku hartzen dute, eta neurri horien ondorioz, migratzaileek nazioarteko muga bat zeharkatzen saiatu ziren edo zeharkatu zuten herrialdera edo lurraldera edo itsasora itzuli behar dute, giza eskubideak babesteko dituzten beharren banakako ebaluaziorik egin gabe (A/HRC/47/30, 2021).

Migratzaileen eskubideen errelatore berezia kategorikoa izan da, esan baitu praktika horrek ukatu egiten dizkiela migratzaileei beren oinarriko eskubideak, nazioarteko eta estatuko zuzenbidean aurreikusitako babesa (ez itzultzeko eskubidea) eta berme prozesalak eskuratzeko gabetuta. Gainera, definizioa zabaldu du, Estatu baten lurraldean edo jurisdikzioan sartzea ukatzen duten, lehorreratzea eragozten duten edo bidaiaren jarraipena geldiarazten duten neurriak eta praktikak ere barne hartzeko; izan ere, uste du lurraldera benetan iristea funtsezko baldintza dela asiloa eskatzeko eskubidea egikaritzeko (A/HRC/47/30, 2021). Errelatoreak adibide gisa jarri ditu Espainiako agintariak Marokora egindako kanporatzeak, 1992ko aldeko akordioaren eta 2015eko legearen arabera, Marokotik modu irregularrean Espainian sartzen saiatzen diren atzeritar nazionalen «mugako arbuioak» gauzatzeko aukera ematen baitu. Giza Eskubideen Europako Auzitegiaren eta Konstituzio Auzitegiaren epaiek, kontraesanak edo argitasunik eza gorabehera, ez dute beren legezkoasuna ziurtzat jotzen, edo, gutxienez, zehazten dute zer jardunbide diren legez kanpokoak eta zein izan litezkeen legezkoak bermeak errespetatuz gero.

Erakunde- eta arau-esparrua

Giza eskubideen nazioarteko eta eskualdeko sisteman, pertsonen eskubideak nazioarteko behartutako mugikortasuneko testuinguruetan babesteko esparru juridikoa eta arau-esparrua nahitaez bete beharreko hainbat itun eta tresnatan banatuta dago, bai eta konpromiso politikoak dakartzaten adierazpen, itun eta akordioetan ere. Laburpen bat aurkezten dugu, genero-ikuspegiari erreferentzia zuzenak egiten dizkietenak aipatuz.

Nazioarteko esparrua

Errefuxiatuen Estatutuari buruzko Konbentzioa (1951). Errefuxiatuen eta asilo-eskatzaileen eskubideak ezartzen ditu. Onartzen du genero-arrazoiengatik jazarpenera nazioarteko babesa eskuratzeko arrazoitzat.

1951ko HCR/GIP/02/01 Konbentzioa, 2002ko maiatza

Emakumearen aurkako Diskriminazio Mota Guztiak Ezabatzeari buruzko Konbentzioa (1979).

Emakumeen desabantaila-baldintza estrukturalak esplizituki onartzen dituen, egunez egun bizi dituzten diskriminazio-moduak aintzat hartzen dituen eta haiei aurre egiteko politika publikoen parametroak ezartzen dituen lehen tresna.

Langile Migratzaile Guztien eta Haien Senideen Eskubideak Babesteari buruzko Nazioarteko Konbentzioa (1990) –Espainia ez da atxiki–

Langile migratzaileen eta haien senideen eskubideak ezartzen ditu, sexuagatiko diskriminaziorik gabe.

Migrazioak emakume eta neska migratzaileengan dituen ondorioak: genero-ikuspegia: migratzaileen giza eskubideei buruzko errelatore bereziaren txostena. A/HRC/41/38. 2019ko ekainaren 24tik uztailaren 12ra

Pertsonen salerosketa prebenitzeko, erreprimitzeko eta zigortzeko protokoloa, bereziki emakumeena eta haurrena.

Nazioz gaindiko delinkuentzia antolatuaren aurkako NBERen Konbentzioa osatzen du, eta krisiak emakumeen eta nesken salerosketarako arrisku-faktore biderkatzaile gisa onartzen ditu.

Idazkari nagusiaren txostena, estatuak hartutako neurriei eta Nazio Batuen sisteman emakumeen eta nesken salerosketa-mota guztiak ezabatzeko egindako jardueri buruzkoa. A/77/292, 2022ko abuztua

Errefuxiatuentzako eta Migratzaileentzako New Yorkeko Adierazpena (2016).

23. paragrafoa: Batzar Nagusiak lekualdatzen ziren emakumeen ahultasun espezifikoko aitortzen ditu, eta konpromisoa hartzen du genero-ikuspegia txertatzen dela, genero-berdintasuna sustatzen dela eta emakumeak eta neskak ahalduz direla ziurtatzeko. 31. paragrafoa: emakumeek errefuxiatuen eta migratzaileen komunitateetan egiten duten ekarpen garrantzitsua eta lidergoa aitortzen ditu, eta tokiko konponbideak formulatzen parte hartuko dutela bermatzeko konpromisoa hartzen du.

Migrazio Seguru, Ordenatu eta Erregularrerako Munduko Ituna (2018).

Genero-ikuspegia txertatzen da eta genero-berdintasuna sustatzen da, eta «independentzia, jarduteko gaitasuna eta lidergoa» aitortzen ditu, «migratzaileei ia biktimizazioaren ikuspegitik soilik hautemateari uzteko».

Garapen Jasangarrirako 2030 Agenda.

5. helburua: genero-berdintasuna eta nesken eta emakumeen ahalduztea. 8. helburua: hazkunde ekonomikoa eta guztiontzako lan duina sustatzea. 10. helburua: herrialdeen barruko eta haien arteko desberdintasuna murriztea. 10.7 helburua: pertsonen migrazio eta mugikortasun ordenatua, segurua, erregularra eta arduratsua erraztea.

Europako eta Espainiako esparrua

Espainiako estatuak migrazioa eta mugak kudeatzeko dituen politika publikoak

ezin dira ulertu Europako erakunde- eta arau-esparruari erreferentzia egin gabe, eta esparru horren elementu nagusietako batzuk azpimarratzen ditugu. Guztiek dute gardentasunik eza inplementazioan eta mugen kudeaketa sekurizitate eta kanporatzea lehenesteko joera bizitzak babestearen aurrean.

EBko Nazioarteko Auzotasun, Garapen eta Lankidetzarako Tresna Berria² (2021-2027)

haren aurrekontuko 79.359 milioi euroen % 10 migrazioak kudeatzera bideratuta dago berariaz, eta migrazioaren arloan hirugarren herrialdeen lankidetzari funtsak esleitzea baldintzatzen du.

Europako Migrazio Agenda 2015ean eta Elkartze Esparrua 2016an:

agendak migrazioa kudeatzeko erantzuna sustatzen du, lau zutabetan oinarrituta: migrazio irregularrerako pizgarriak murriztea; bizitzak salbatzea eta kanpoko mugak babestea; politika bat eta legezko migrazio-politika berri bat. Esparruak baldintza positiboak eta negatiboak ezartzen ditu migrazioaren eremuan hirugarren herrialdeekiko politiketan, eta EBren migrazio-politikaren kanporatzea indartzen du.

2. Europako Auzotasun Politikak harreman-esparru berri bat eskaini nahi izan zien Europa ekialdeko eta Mediterraneo hegoaldeko mugako herrialdeei, lankidetzara politiko, ekonomiko, kultural eta segurtasun handiagoa eskatzen duena. Politika horretan sartzen dira, besteak beste, Aljeria, Egipto, Libia, Maroko eta Tunisia.

Bisen politika. 25 bis artikulua – Bisen Kodea (2019an sartu zen eta 2020tik dago indarrean). Bisatuen igorpena baldintzatzen du, «egoera irregularrean dauden migratzaileak berriz hartzeko hirugarren herrialde batek estatu kideekin duen lankidetzeta-mailaren» arabera. Azken horiek herrialde berekoak edo hirugarren batekoak izan daitezke.

Berriz hartzeko, kanporatzeko eta borondatez itzultzeko akordioak. Itzulerako Zuzentaraua 2008an onartu zen, eta EBren eta haren estatu kideen eta hirugarren herrialdeen artean berronarpen-akordioak ezartzea sustatzen du. 2017an, Batzordeak itzulera-tasa igotzeko deia egin zien herrialdeei. Berronartze hori konnazionalei buruzkoa izan daiteke, edo herrialde horretan ibili diren hirugarrenen nazionalitatea izan dezakete. EBk 18 berronarpen-akordio dauzka sinatuta, besteak beste Cabo Verderekin eta Turkiarekin, eta legez lotesleak ez diren 6 berronarpen-hitzarmen, besteak beste, Ginearekin, Boli Kostarekin, Etiopiarekin eta Gambiarekin. Eta 8 herrialderekin negoziatzeko agindua du; besteak beste, Marokorekin, Tunisiarekin eta Aljeriarekin. Espainiak egoera irregularrean³ dauden pertsonak berriz hartzeko 16 hitzarmen dauzka sinatuta, haietako 4 Afrikako herrialdeekin: Maroko, Aljeria, Mauritania eta Ginea Bissau.

Aldebiko eta EBko akordioak eta memorandumak. Migrazio-fluxuei eustea eta mugako kontrola indartu nahi dituzte Europarako sarreran, Mediterraneoko hiru ibilbidetatik, zuzkidura ekonomikoen bidez, merkataritza-akordioekin eta hirugarren herrialdeetarako inbertsioekin konbinatuta. Haien artean, Turkia (EB), Libia (EB eta Italia), Maroko (Espainia) eta Tunisia (EB).⁴

Frontex. Mugetako eta Kostaldeetako Guardiaren Europako Agentzia da, 2004an sortua. 2016an, handitu egin zen haren funtzioa, eta botere handiagoa eman zitzaion Europako mugak kudeatzeko. 2018an baliabideak eta aurrekontuak handitu zituen. Europako Migrazio eta Asilo Itunak are zeregin handiagoa ematen dio mugako kudeaketa eta migrazio-kudeaketa gauzatzeari dagokionez.

Migrazioen eta Asiloaren Europako Itun berria (PEMA). 2020ko irailean, Europako Batzordeak Asiloaren Europako Sistema Bateratua (SECA) erreformatzeko eta Europako migrazio- eta asilo-politiken etorkizuna zehazteko proposamena aurkeztu zuen. Proposamenak itzultzea eta mugen kudeaketa kanporatzea errazteko neurrietan jartzen du arreta, eta bigarren mailan uzten du migratzaileen eta errefuxiatuen babesa. Horretarako, «neurritan egindako akordioak» bultzatzen ditu hirugarren herrialdeekin itzuleretarako. Ez ditu funtsezko gaiak konpontzen, hala nola asilo-arloko erantzukizunen banaketa edo nahitaezko elkartasun-sistema baten bermea. Behin bakarrik aipatzen ditu berariaz emakumeak eta neskak, sexu-esplotaziorako salerosketaren edo bestelako genero-indarkeriaren biktima bihurtzeko arriskuari dagokionez.

AEBko esparrua

Erdialdeko Amerikako eta Ipar Amerikako migrazio- eta muga-kudeaketaren arau-esparruaren eta erakunde-esparruaren ezaugarri batzuk ere aurkezten ditugu, eskualdeko migrazio-testuinguruak eta izandako indarkeriak hobeto ulertzeko aukera ematen dutenak. AEBk ez du beldurrik publikoki onartzeko «eskualdeko migrazioa kudeatzeko» neurrien buru dela, eta Mexikorekin eta migrazio-ibilbidean parte hartzen duten beste herrialde batzuekin aldebiko akordio bidez egiten du, koiunturen arabera aldatuz doazenak. Biden presidentearen administrazioaren lehen etapan, Trumpek abian jarritako neurriak mantendu ziren, hala nola «Migrant Protection Protocols» edo «Geratu Mexikon»⁵ programa eta 42. tituluaren⁶ aplikazioa. Neurri horiek «asiloa amaitzeko

3. Gizarteratze, Gizarte Segurantzak eta Migrazio Ministerioa (s.f). Egoera irregularrean dauden pertsonak berriz hartzeko hitzarmenak. <https://www.inclusion.gob.es/web/migraciones/convenios-de-readmision-de-personas-en-situacion-irregular>

4. European Commission (16th of July of 2023). Memorandum of Understanding on a strategic and global partnership between the European Union and Tunisia. [Memorandum]. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3887

5. Asilo-eskatzaileek prozesuak irauten zuen bitartean Mexikon itxaron behar zuten programa.

6. Osasun Publikoaren Lege baten bidez, mugako patruilako agenteek berehala kanporatu ahal izan zuten koronabirusa zabaltzea saihesteko baimenik gabe herrialdera sartzen zen edozein pertsona.

administrazio-harresi» bat eraiki zuten (Olayo, Bolivar eta Rodriguez, 2023), eta, hainbat lege-batailaren erdian, azkenean 2023an amaitu ziren.

2022ko ekainean, Biden presidentek hasiera eman zion eskualdeko migrazio-kudeaketako esparru berriari, eta Migrazioari eta Babesari buruzko Los Angelesko Adierazpenean islatu zen, eskualdeko 20 herrialdek babestutako Ameriketako IX. Goi Bileraren esparruan. 2023ko lehen seihilekoan, Estatuko Departamentuak eta Segurtasun Nazionalekoak «eskualdeko migrazioa kudeatzeko neurri sendo berriak» iragarri zituzten, eta eskualde-bazkideekin koordinatuta ezarriko dira, Mexiko, Kanada, Espainia, Kolonbia eta Guatemalako gobernuak barne» (Segurtasun Nazionalen Departamentua, 2023). Neurri horiek Biden administraziorako ibilbide-orria dira, oraindik amaitu gabe dagoena.

Hona hemen orain arte abian jarritako neurri nagusietako batzuk, zirkulazioan eta mugetan eragina izan dutenak:

Kolonbiako, Costa Ricako eta Guatemalako prozesamendu-zentroak haietan, nazionalitate jakineko pertsonak joan daitezke orientaziora, ebaluaziora, eta, hautagarriak izanez gero, babeserako eta legez onartzeko beste bide batzuetarako. Aurreikuspenen arabera, zentro gehiago egongo dira beste herrialde batzuetan, hala nola Mexikon edo Ekuadorren.

Mugikorretarako CBP One aplikaziorako sarbidea zabaltzea, Estatu Batuetako Aduanen eta Mugako Babesaren Bulegoarekin (CBP ingelesezko sigletan) hitzordua programatzeko sarrerako ateetan edo garitetan. AEBko mugan asiloa eskatzeko nahitaezko baldintza da.

Giza mugikortasunerako bide osagarriak: baimen humanitarioak baldintza jakin batzuk betetzen dituzten nazionalitate batzuentzat.

Asilorako hautagai izateko legezko bideen baldintzak (edo «Asylum Ban»): AEBra baimenik gabe sartzen dena asilorako hautagai ez dela dioen presuntzio ezeztagarria sortzen da (baina ezeztatze oso zaila), ezarritako salbuespenetako bat betetzen ez bada.⁷

Migrazio-profil jakin batzuei mesede egin diezaieketen zenbait xedapen puntual izan arren, gizarte zibileko erakundeek zalantzan jartzen dituzte neurri guztiak, batez ere asiloa eskuratzeko eskubidea urratzen dutelako. Gainera, prozesatze-zentroak erabat inprobisatzen ari dira, eta haietako batzuk kolapsatu egin dira aurreikusitako eskaeren muga gainditzeagatik. Oro har, zalantza nagusia da beldur direla programa horiek ez ote duten justifikatuko mugen kudeaketa gehiago kanporatzea eta militarizatzea.⁸

7. «Parole» batekin sartu izatea; CBP One-ren bidez alde aurretik eskatutako hitzordua izatea edo mugikorretarako aplikazioa ezin izan zuela erabili frogatu ahal izatea; igarotzeko beste herrialde batean asiloa bilatu izatea eta ukatu izatea; adingabea izatea.

8. Ikus, adibidez, Centre for Gender and Refugees Studies-en prentsa-adierazpena. <https://cgrs.uclawsf.edu/news/biden-administration-doubles-down-anti-asylum-policies>

4 Metodologia

Argazkia Irene Galera

Lan hau imajinatzen hasi ginenean, galdera ugarien artean hainbat ziurtasun nabarmentzen ziren. Txosten hori protagonistengandik abiatuta idatzi behar zen: eskuzabaltasunez eta ausardiaz beren bizitzako istorioak partekatzeko aukera ematen zuten emakumeetatik, eta prozesuak lehen lerroan laguntzen dituzten erakunde aliatuetatik. Eskerrak eman nahi dizkiegu guztiei inplikazioagatik, prestutasunagatik eta elkarrizketa partekatuengatik, haien parte-hartzeak markatu baitu argitalpen honen eraikuntza eta egitura.

Zergatik Erdialdeko Amerikatik AEBra eta hegoaldeko muga hispaniar-marokorrera doazen fluxuak? Izan ere, testuinguru horietan Emakumeok Martxan programa ezarrita dago, eta erakunde aliatuen esperientziak eta lanak, hurbileko eta tokiko begiradatik, laguntzeak eta entzuteak balio handiko ezagutza eta informazioa eskaini eta partekatu dute.

Zergatik Erdialdeko Amerikako eta Saharaz hegoaldeko Afrikako emakumeak? Alde batetik, gure erakunde aliatuek laguntzen dieten biztanleak direlako. Bestetik, behartutako migrazio-esperientzia bakoitzaren atzean sufrimendu- eta garaipen-historiak daudela ulertuta, onartzen dugu bakarrik dauden emakumeen esperientziek, edo haien alabek edo seme-alabek lagunduta, generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkerien eragin handia duen errealitatea ezkutatzan dutela. Gainera, azken urteotan, emakume migratzaileen profila aldatu egin da. Gaur egun, askok bakarrik ekiten diete prozesuei, eta Erdialdeko Amerikako eta Saharaz hegoaldeko Afrikako migrazio-fluxuen migrazioa feminizatze joera gero eta handiagoa da.

Informazioa biltzeko, abuztuan Marokora joan eta landa-lana egin ahal izan genuen. Horrela, Espainiaren eta Marokoren arteko hegoaldeko mugako migrazio-prozesuei lotutako epigrafeak erakunde aliatuen taldeei eta haiei laguntzen dieten emakumeei egindako elkarrizketetan oinarrituta eraiki dira. Erdialdeko Amerikatik AEBra fluxuen epigrafeetarako, Erdialdeko Amerikatik Ipar Amerikarako migratzaileekin eta haien aliatuekin Jesuiten Sarea osatzen duten erakundeen esperientziak eta lanak elikatu gara, Alboan aspalditik baitabil haiekin batera. Ildo horretan, elkarrizketak egin zaizkie migratzaileei beren migrazio-prozesuan laguntzen dieten pertsoneri, eta Sare hori osatzen duten erakundeen txostenetan eta ikerketetan migratzaileei ahotsa ematen dieten testigantzak ikusarazi dira. Azkenik, Espainiako estatuko errealitateari buruzko informazioa emateko, elkarrizketak egin dira adituekin, erakundeekin eta Euskadiko emakume migratuekin.

Erdialdeko Amerikatik Europara eta, zehazki, Espainiara doan fluxua Espainiako estatuko migrazioaren argazkiaren zati garrantzitsu bat den heinean, helmugari buruzko zazpigarren kapitulua egitea erabaki dugu, bi migrazio-testuinguruetan komuna, eta, horrela, Espainiak eta EBk Erdialdeko Amerikako eta Saharaz hegoaldeko Afrikako emakumeen migrazio-errealitateari nola

erantzuten dioten aztertzea. Kapitulu komun honek aukera ematen digu Europako eta Espainiako migrazioa kontrolatzeko politikak emakume migratzaileen aurka generoan oinarritutako indarkeriak betikotzean eta haien oinarrizko eskubideak sistematikoki urratzean duten erantzukizuna salatzekeo.

5

Jatorria

Argazkia Irene Galera

Kapitulu honek ezkutuko errealitate bat kontatzen du. Hainbat emakumeren ahotsek urraketa, abusu, borroka eta oztupo ugari ikusarazten eta salatzen dituzte, eta, haien ondorioz, migrazio-esperientzia bat hasten da, jatorritik, genero-rol tradizionalen eraginpean. Horregatik, giza mugikortasunaren konplexutasuna ulertzeko, funtsezkoa da genero-ikuspegiak leku garrantzitsua izatea migrazioaren kausei eta ondorioei buruzko azterketetan.

Kapitulu honi forma ematen dioten emakumeen istorioek beren herrialdeetatik irtetea eragiten duten testuinguruak islatzen dituzte. Alde batetik, Saharaz hegoaldeko⁹ Afrikako ipar-mendebaldean sortu eta igarotzen direnak, zehazki Mendebaldeko eta Erdialdeko Afrikako¹⁰ eskualdeetan, eta, bestetik, iparralderantz doazen Erdialdeko Amerikako eskualdeak. Migrazio behartua eta kausa anitzekoa eragiten dute biek, hau da, hainbat faktore eta motibazio gainjartzen dira eta eragina dute jatorrizko herrialdeak atzean uzteko erabakia hartzean.

Mendebaldeko Afrika eta Erdialdeko Afrika

Ezin da esan desplazamendu-arrazoi bakarra dagoenik Saharaz hegoaldeko Afrikako migrazio-fluxuetan. Tangerangren eta Nadorren elkarrizketatutako emakumeak batez ere eskualdearen iparraldean kokatutako lau herrialdeetatik zetozen –Boli Kosta, Senegal, Ginea Konakry eta Kamerun–, non migrazio-prozesuak gizarte-, ekonomia-, politika- eta ingurumen-faktoreen konbinazio konplexuaren ondorioz sortzen diren, eta faktore horiek, gainera, modu berezian eragiten diete emakumei.

Gainjarritako krisiak

1.200 milioi biztanletik gorako populazioarekin (World Bank, 2022), Saharaz hegoaldeko Afrika biodibertsitatea eta ondasun natural eta mineraletan aberastasuna ezaugarri dituen eskualde bat da, eta klima-aldaketaren ondorioek modu basatian zigortzen dute, hala nola elikagaien segurtasunik eza areagotzea, lehortekak eta muturreko beste fenomeno meteorologiko batzuk, dagoeneko zailak diren bizi-baldintzak larriagotzen dituztenak. 2022an bakarrik, eskualdeko hondamendi naturalek 7,4 milioi joan-etorri eragin zituzten. Datu horrek hirukoiztu egiten du aurreko urteko datua (IDMC, 2023).

9. Saharaz hegoaldeko Afrikak edo Afrika Beltzak Sahararen basamortuaren hegoaldean dauden Afrikako herrialdeei egiten die erreferentzia ace referencia a aquellos países del continente africano ubicados al sur del desierto del Sahara.

10. Mendebaldeko Afrika eta Erdialdeko Afrika. NBEk mundua banatzen duen 22 azpieskualdeetako bi dira. Mendebaldeko Afrika hamazazpi herrialdek osatzen dute: Benin, Burkina Faso, Cabo Verde, Boli Kosta, Gambia, Ghana, Ekuatore Ginea, Ginea Bissau, Liberia, Mali, Mauritania, Niger, Nigeria, Senegal, Sierra Leona, Togo. Afrika Erdialdea hauek osatzen dute: Kamerun, Gabon, Kongoko Errepublika, Sao Tome eta Principe, Kongoko Errepublika Demokratikoa (RDC), Txad, Afrika Erdiko Errepublika (RCA), Ruanda, Burundi eta Ekuatore Ginea.

Eskualdea 48 herrialdek osatzen dute, beraz, aniztasun kultural, sozial, ekonomiko eta politikoa ere adierazgarria da. Sarrera baxuko, ertaineko eta handiko herrialdeak, non eskualdeko hazkunde ekonomikoa 2021eko % 4,1etik 2023ko % 3,1era jaitsi zen, COVID-19aren inpaktu sozioekonomikoen, inflazio-tasa handien eta finantza-baldintza global eta erregional zailen ondorioz (Munduko Bankua, 2023).

Krisien gainjartzearen aurrean, emakumeek arrisku eta segurtasun gabezia gehiago dituzte, bitarteko gutxiago dituztelako alternatibak bilatzeko eta bizibideak eskuratzeko. Hala eta guztiz ere, familiako eta etxeko erantzukizunak hartzen jarraitzen dute.

«Hasieratik engainatua izan naiz. Lagun batek konbentzitu ninduen Kamerundik ateratzeko. Frantzia egona zen, baina deportatu egin zuten. Itzuli nahi nuen. Kamerunera iristean, hainbat pertsona konbentzitu gintuen bidea egiteko. Nire familia ados zegoen baliabiderik eta bizibiderik gabeko familia bat garelako. Nire herrialdean amak dira familia aurrera ateratzen ahalegintzen direnak. Nik nuen ardura hori, 14 eta 7 urteko bi alabaren ama naizelako, baina ez nintzen haiek mantentzeko gai. Horregatik irten nintzen nire herrialdetik. Nire alabak Kamerunen geratu ziren familiarekin. Oso zaila da dirua lortzea, baina ahal dudanean, nire familiarentzat eta alabentzat bidaltzen dut».

Kamerun, 39 urte

«Boli Kostakoa naiz. Bakarrik irten nintzen 2019ko ekainaren 14an familia-krisi batengatik. Nire aitaren eta amaren arteko harremanak ez zuen funtzionatzen eta dibortziatu egin ziren, aita... Afrikan gizonak emakume batekin baino gehiagorekin egon daitezkeelako, birekin, hiturekin... Horrek borrokak eragin zituen etxean. Ez zihoan ondo. Nire aitaren familiak ez zuen ama etxean onartzen. Ez zuten ikusi nahi... mehatxatu eta jo egin zuten. Min eman zioten. Aitak orduan esan zuen ez zuela amarekin egon nahi eta berak alde egin behar izan zuen. Lau anai-arreba gara, amarekin geratu ginen. Ni zaharrena naiz, eta erabaki nuen hona etortzea (Marokora) amari laguntzeko. Boli Kostan geratu zen nire anai-arrebekin»

Boli Kosta, 29 urte

Saharaz hegoaldeko Afrika osatzen duten 48 herrialdeetatik, 22 ahultzat jotzen dira edo gatazken eraginpean daude (Munduko Bankua, 2023). Zehazki, azken urteotan egoera larriagotu egin da Erdialdeko Sahelean: Burkina Faso, Mali eta Niger. 2023ko uztailean, Nigerrek estatu-kolpe bati aurre egin zion, Sahel eskualdean eta Mendebaldeko Afrikan azkenaldiko botere-hartze militarretan azkena izan zelarik, non 2020tik lau kolpe militar izan diren Malin eta Burkina Fason (Stroehlin, 2023). Hala, indarkeriaren, giza eskubideen urraketen, joan-etorrien eta antzeko gatazken ondorioak gogortu eta hedatu egin dira Saheleko herrialdeetan eta beste herrialde batzuetara, hala nola Beninera, Boli Kostara, Ghanara eta Togora (UNHCR, 2023).

Gatazketan eta gatazka ondokoetan, emakumeek, neskek eta mutilek hartzen dute alderik txarrena, garai horietan **emakumeen aurkako indarkeriak areagotu egiten baitira**.

Emakumearen gorputza gerra-arma gisa erabiltzen da. Izan ere, gatazka-testuinguruetan emakumeen aurka generoan oinarritutako indarkeriak giza segurtasunaren kontutzat hartu dira. Emakumeek proportzio nabarmen handiagoetan jasaten dituzte indarkeriak, eta gatazkaren ondorengo aldiaren abusu larriagoak jasan ditzakete (Hossain et al., 2014). NBERen Segurtasun Kontseiluaren 1325 Ebazpenak (Nazio Batuen Segurtasun Kontseilua, 2000) emakumeak eta haurrak babesteko neurri bereziak hartzeko eskatzen die gatazka armatuetan dauden alderdi guztiei.

Hala ere, generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeriak ez dira gatazka eta gatazka osteko dinamika isolatu bat. Egia da krisi-garaietan areagotu egiten dela, baina bake-garaian iraun egiten du. Izan ere, egitura soziokulturalak gizonen eta emakumeen arteko desberdintasuna eta generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeriak betikitzen dituzten genero-rol tradizionaletan oinarrituta daude. Testuinguru horretan, eskualdeko herrialdeen artean aldea dagoen arren, generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeriak hedatuta daude. **Sahel eskualdean eta Mendebaldeko Afrikako herrialdeetan, sexu-indarkeria, abusuak eta esplotazioa, praktika**

tradizional kaltegarriak, hala nola emakumeen genitalen mutilazioa, ezkontza goiztiarra eta behartua eta pertsonen salerosketa orokortu egin dira (Blay-Tofey & Lee, 2015).

«Ezkontuta nengoen. 14 urterekin ezkondu nintzen. Senarrarekin egon nintzen denboran seme-alabak izan genituen. GIB izeneko gaixotasun baten biktima izan zen eta hil egin zen. Hil zenean, gurasoek bera kutsatu izana leporatu zidaten. Ez dakigu nor izan den. Jainkoak horrela nahi izan zuen. Hil egin zen. Inork ez ninduen maite herrialdean. GIBa neukanez, jendeak beldurra zidan. Jendeak uste du gertu banago kutsa ditzakedala, eta horregatik baztertu ninduten herritarrek eta familiak. Herrialdetik irtetea erabaki nuen ezin nuelako gehiago... "Pixka bat erotu egin nintzen... seme-alabekin... ezin nuen gehiago!" Neuzkan gauza saldu, eta herrialdetik atera nintzen. Herrialdea edozein izanda ere, hara joango nintzen babestera».

Boli Kosta, 43 urte

Biztanleen erdiak baino gehiago diren arren (World Bank, 2022), Saharaz hegoaldeko Afrikako emakumeak beren bizitzetan eragina duten gai eta erabakietatik baztertuta daude, eta genero-arrazoiengatik askotariko diskriminazioei aurre egin behar diete, beren oinarrizko eskubideak urratuz. Parte-hartze ekonomiko eta politikorako aukeretara, hezkuntzara, osasunera edo justiziara mugatuta egoteak, besteak beste, pobrezia, analfabetismoaren eta zaugarritasunaren feminizazioa sustatzen du.

«Bakarrik irten nintzen nire herrialdetik. Hango bizi-baldintzak jasanezinak bihurtu ziren. Zeren... (isilik eta sakon hartzen du arnasa)... nire familia... Familia musulmanekoa naiz, eta, beraz, haien sinesmenen arabera, ezkontzera behartzen zaituzte. Ni aitaren lagun batekin ezkontzera behartu ninduten eta horregatik joan nintzen handik. Nire bi alabak berarekin izan nituen, baina «bera nire aita bezalakoa da»... berak beste emakume batzuk zituen, ni haren laugarren emaztea nintzen. Eta bizi-baldintzak ez zitzaizkidan gustatzen... etxean tratu txarrak ematen zizkidaten, familian tratu txarrak ematen zizkidaten... aitak ez zuelako nahi herrialdetik joatea. Desohoratu egin nuen berak nahi zuena ez egiteagatik... Eta horrek nekatu egiten ninduen. Egun batean amari esan nion: "egun batean ez banauzu ikusten, hilda nago, edo ihes egin dut"».

Boli Kosta, 30 urte

Gatazken, klima-aldaketaren, elikagaien segurtasunik ezaren, aukera sozioekonomikorik ezaren, desberdintasunaren eta generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkerien arteko elkarreagin konplexuaren ondorioz, emakumeak, inguruko herrialdeetara joateaz gain, eskualdeen arteko eta kontinente arteko mugak zeharkatzen ari dira, etorkizun baten bila.

Erdialdeko Amerika

Erdialdeko Amerikako iparraldeko¹¹ migrazio-errealitatea krisi politikoen, indarkeria orokortuak, gizarte- eta ingurumen-krisiak eta giza eskubideen krisiak ezaugarritzen dute, baita aberastasuna biltzen duten eta baliabide naturalak espoliatzen dituzten eredu ekonomikoak agortzeak ere. Faktore horiek guztiak presente daude, nolabait, 8 milioi pertsonak baino gehiagok (hau da, biztanleriaren % 25ek) premia humanitarioak dituzten eskualde bateko migrazio-erabaki askotan (OCHA, 2021). Ezaugarri horiek antzekotasunak dituzte Erdialdeko Amerikako eskualdetik igarotzen diren pertsonen jatorrizko herrialdeetakoekin, hala nola Venezuelakoekin.

11. Honduras, Guatemala eta El Salvador aipatzen ditugu, behartutako migratzaile kopuru handiena ordezkatzeko duten herrialdeak. Nikaraguak neurri txikiagoan jarraitzen dio, baina joera gorakorrarekin, batez ere krisi politikoen eta ezarritako diktaduraren errepresioak eraginda.

Jesusen Lagundiak, Mexikon eta Erdialdeko Amerikan, eskualdeko migrazio behartuen aurrean duen jarrera plazaratu zuen, eta pertsonak migratzera behartzen ari diren zazpi egiturazko arrazoi identifikatu zituen: aukera-desberdintasuna, prozesu demokratikoekiko desilusioa, zerga-sistemen eta gizarte-babeseke sistemen urritasuna, narkotrafikoaren eta arma-trafikoaren eragina, giza eskubideen segurtasunik eza, militarizazioa eta urraketa, klima-aldaketaren eta klima-aldakortasunaren aurkako kalteberatasuna eta bizitzaren horizonte indibidualista.

Jesusen Lagundia, Mexikoko eta Erdialdeko Amerikako probintziak, 2022

Jatorrizko errealitate horri emakumeetan duten eragin berezia eta generoan oinarritutako indarkeria espezifikoa gehitu behar zaizkio. Genero-justiziaren ikuspegiak eskualdeko arrazoi komunetan atzean dauden beste arrazoi batzuk identifikatzeko aukera ematen digu, Sandra Amador soziologo hondurastarrak adibide batekin azaltzen duen bezala:

«Matxismoaren gaiari lotuta dago. Gizon askok emakumeak abandonatzen dituzte. Elkarrizketatu nituen emakumeek bikote-haustura batetik abiatuta hartzen dute joateko erabakia, haien egoera prekarioagoa delako. Emakume askok esaten dizute "lanik ez dudalako joaten naiz, lan egiteko dudan modu bakarra besteren etxeak garbitzea edo tortillak egitea da". Ordainsaria oso txikia da, baina gainera 10-17 urteko alabak dituzte eta kalera aterako diren beldur dira. Irteten diren bakoitzean laguntzen diete, marek erreklutatuko dituzten beldur direlako, militarren beldur direlako, edo maiteminduko dituzten edo haurdun utziko dituzten beldur direlako».

Hausnarketa, Ikerketa eta Komunikazio Taldea -ERIC- 2020

Desberdintasuneko funtsezko elementuak dira enplegu duina eta diru-sarrera egonkorra lortzeko aukerarik eza, eta irteera-faktore ohikoenetako bat. Sektore informalean lan egiten duten pertsonak dira migrazio-bidea hartzeko joera handiena dutenak, bai arrazoi ekonomikoengatik, bai marek eta taldeek estortsioak egiten dituzten kolektiboetako bat izateagatik. Eskualdeko datu ekonomikoak generoaren arabera bereziz gero, eremu ekonomikoan behartutako migrazioa dinamizatzen duten faktoreen eragin handiena jasaten dutenak emakumeak direla esan dezakegu. Adibidez, El Salvadorren, Guatemalan edo Hondurasen, emakumeen % 60k baino gehiagok sektore informalean lan egiten dute (Icefi, 2021). Bestalde, herrialde horietako 15 urtetik gorako emakumeen % 39,4k, % 51k eta % 43,5ek ez dute diru-sarrera propiorik. Venezuelaren kasuan, % 32,1 (CEPAL). Hau da, Erdialdeko Amerikako prekaritateak emakume aurpegia du.

Venezuelaren kasuan, migrazio-fluxuak genero-dinamika oso nabarmena du, bereziki «emakumeek etxeko eta haurren zaintzako rol nagusiak dituztelako». Krisiaren larritasunak indartu egin ditu generoagatik sozialki esleitutako rolak eta erantzukizunak, eta familiak elikatzeko irtenbideak bilatzera eta, aldi berean, diru-sarrerak beren gain hartzera behartu ditu (ACNUR, 2022).

Erdialdeko Amerikako iparraldeko indarkeria-testuinguruak pertsonak migratzeko erabakia hartzera behartzen ditu.

Mobilizatzen diren Guatemala, El Salvador eta Hondurasko emakume eta gizon askok indarkeria bizi izan dute beren jatorrizko komunitateetan, delitu-erakundearen presentziagatik.¹² Kasu askotan, agintarien baimenari esker, lurralde-kontrol zorrotza ezartzen dute, eta nahitaezko erreklutamenduaren, estortsioaren, mehatxuen, erasoaren eta hilketen bidez agertzen da. Ez da oso ohikoa emakumeek eta gizonen rol desberdinak betetzea; emakumeak baliabide baliagarriak dira jarduera arriskutsuetarako, indarrez har ditzaketen gorputzetarako, edo desberdintasunak ebazteko eta aurkarien arteko mendekuak praktikatzeko lurralde gisa. Testuinguru horretan, beraz, **emakumeen gorputza gerrarako arma gisa ere aipatzen dugu.** Emakumeak beldur dira, ez bakarrik beraiengatik; baita beren familiengatik ere, eraso edo mehatxatu egiten baitituzte, batez ere beren seme-alabengatik, sexu-indarkeriaren eta behartutako erreklutamenduaren eraginpean baitaude, hurrenez hurren (Spotlight ekimena, 2021b).

12. Indarkeria «komuna», mara eta pandillei lotua, edo narkotrafikoari eta krimen antolatuen taldeei lotua.

Bestalde, Latinoamerikak ingurumenaren eta lurraldearen defendatzaileentzat munduko eskualderik arriskutsuena izaten jarraitzen du, 2022an munduan izandako hilketen % 88 gertatu baitziren bertan. Kopuru garbietan Kolonbia, Brasil eta Mexiko buru diren arren, Hondurasek, 2022an 14 hilketa izan zituenak, per capita hildako defendatzaile gehien dituen herrialdea izatearen ohore zalantzarria du. Emakume defendatzaileak, gainera, generoan oinarritutako beste indarkeria mota askoren eraginpean daude, sexu-erasoetatik hasi eta familia eta komunitateen gaitzespeneraino (Global Witness, 2023).

Indarkeriak eragin desberdina du emakumeengan. Feminizidio-tasek epidemia-mailak izan zituzten zenbait herrialdetan, eta Honduras izan zen Latinoamerikako herrialde altuena: 6,2 100 mila emakumeko 2019an eta 4,6, berriz, 2021ean (Spotlight ekimena, 2021b).

Generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeria-kasu gehienak etxean gertatzen dira, batez ere bikotekideen edo familiako kideen aldetik. Adierazle bat da Mexikoko gobernuak Erdialdeko Amerikako emakumeei egiten dizkien errefuxiatu-aitorpenak bikotekide ohi batengandik edo haiekin harremanak izatera behartu nahi zituen gizon batengandik ihes egiten dutelako ematen direla (IMUMI, 2022).

Bestalde, nerabeen haurdunaldien tasa biztanle-talde horren indarkeriaren seinale kezkarria da. Eskualdean haur eta nerabeen haurdunaldien kopuru kezkarriak erregistratzen dira. Hondurasek eskualdeko haurdunaldi behartuen edo goiztiarren tasa altuena du (15 eta 19 urte bitarteko 4 nerabetik 1ek lehen erditzea izan du edo haurdun dago). Guatemalan, eskuragarri dauden datuen arabera, 2020ko urtarriletik abuztura bitartean 11 haurdunaldi erregistratu ziren egunero 10 eta 14 urte bitarteko nesken artean, eta 10 haurdunaldi orduero 15 eta 19 urte bitarteko nerabeen artean (OCHA, 2021).

Emakumeen aurkako genero-indarkerien kasu gehienetan, Estatuak ez du babesik eman nahi edo ezin du eman. Estatuko agintarien erasoetan sakondu gabe, eta eskualdeko lurraldeetan eragile kriminalekin segurtasun-indarrak artikulatu gabe, nahikoa da emakumeen aurkako genero-indarkeriako delituen zigorgabetasunaren eta justiziarako sarbiderik ezaren indize handiak hartzea. Dinamika horiek «betikotu egiten dute generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkerien fenomenoaren onarpen soziala, emakumeengan dagoen segurtasunik ezaren sentimendua eta sentsazioa, baita emakumeek justiziaren administrazio-sisteman duten mesfidantza iraunkorra ere» (Giza Eskubideen Batzorde Interamerikarra, 2007).

Zigorgabetasuna eta konfiantzarik eza migrazio-erabakien dinamizatzaileetako bat da, Mexikoko Fray Matias de Córdova giza eskubideen zentroak azaltzen duen bezala, Erdialdeko Amerikako emakumeei dagokienez: «Adierazgarria da, adibidez, El Salvadorretik datozen emakumeek esaten digutena; alegia, esaten dutena esaten dutela, edozein dela ere salaketa jartzeko arrazoia, ez dituztela entzungo. "Erabateko babesgabetasuna da –esaten digute–; salaketa jarri beharrean, hobe dut alde egitea, badakidalako ez nautela artatuko"».

Yuridiari eta Luisari egindako elkarrizketa, Fray Matías de Córdova

Igarotzea

6

Argazkia Sergi Cámara

EBren eta Afrika iparraldeko herrialdeen artean eta AEBren eta Mexikoren artean adostutako migrazio-politikek eta disuasio-neurriek Europa gotorleku bihurtu dute, non afrikarrek ez duten lekurik, eta Erdialdeko Amerika eta Mexiko praktika eta politiken laborategi. Emakumeek, gizonak, familiek eta adingabeek oztopo geografikoak eta eraikitako hormak, gizakiak, teknologikoak, legezkoak eta legez kanpokoak, saihestu behar dituzte ibilbidean zehar

Mendebaldeko Afrikatik eta Marokotik Europara igarotzea

EBren eta haren estatuen migrazio-kontrolerako politikek, Europan goraka ari diren eskuin muturreko korronteez eta zenbait komunikabidez zabaldutako mezuek islatzen dutenaren aurka, beren herrialdeetatik arrazoi desberdinengatik irteten diren pertsona gehienak beren eskualdean, beren herrialdeetan edo bizilagunetan geratzen dira. ACNURen munduko estatistiken arabera, oro har, pertsona horiek % 70 dira (UNHCR, 2023), eta Mendebaldeko Afrikan eta Sahelen, berriz, % 73 (UNHCR, 2021). Beraz, Europan etorkizuna bilatzen dutenak ehuneko txikiagoa dira.

Hala eta guztiz ere, txosten honen bidez arreta jarri nahi da Europara iristeko asmoz bidean dauden eta Marokorekin EBko jendarme gisa lan egiten duten emakumeengan; izan ere, migrazioa kontrolatzeko politikek EB eta Europa hegoaldeko estatuak mugetan eta mugez bestaldean gertatzen diren eskubide-, indarkeria- eta heriotza-urraketen erantzule zuzen bihurtzen dituzte.

Dinamika horiek ez dute eragozten milaka pertsonak bizitza arriskuan jartzea Europara iristeko, bizi-perspektiba seguruagoek erakarrita. Hala ere, Mediterraneo itsasoan zehar, Afrikako iparraldeko herrialdeek, hala nola Marokok, Aljeriak edo Libiak, euste-horma gisa jarduten dute, eta, ibilbidean zehar arrisku-, indarkeria-, mehatxu- eta diskriminazio-egoerei aurre egin ondoren migratzaileak herrialde horietara iristen direnean, eskubideen urraketek eta haiekiko basakeriak eta gizatasunik ezak jarraitu egiten dute, eta, kasu askotan, areagotu ere egiten dira.

Marokorako bidaia

Migrazio-bidaia hasi aurretik emakumeek duten larrialdiko eta kalteberatasuneko egoeraren ondorioz, kasu askotan bidaia horiek alde aurretik planifikatu gabe eta desinformazio- eta engainu-testuinguru batean hasten dira, eta horretaz baliatzen dira salerosketa- eta trafiko-sareak eta besteen sufrimenduaz baliatu nahi duten beste pertsona antolatatu batzuk. Emakume izateak,

pairatutako indarkeriek, familiaren presioak, zaintza-erantzukizunak eta amatasunak, besteak beste, eragina dute erabakian, eta migrazio-prozesuaren etorkizuna ere baldintzatuko dute.

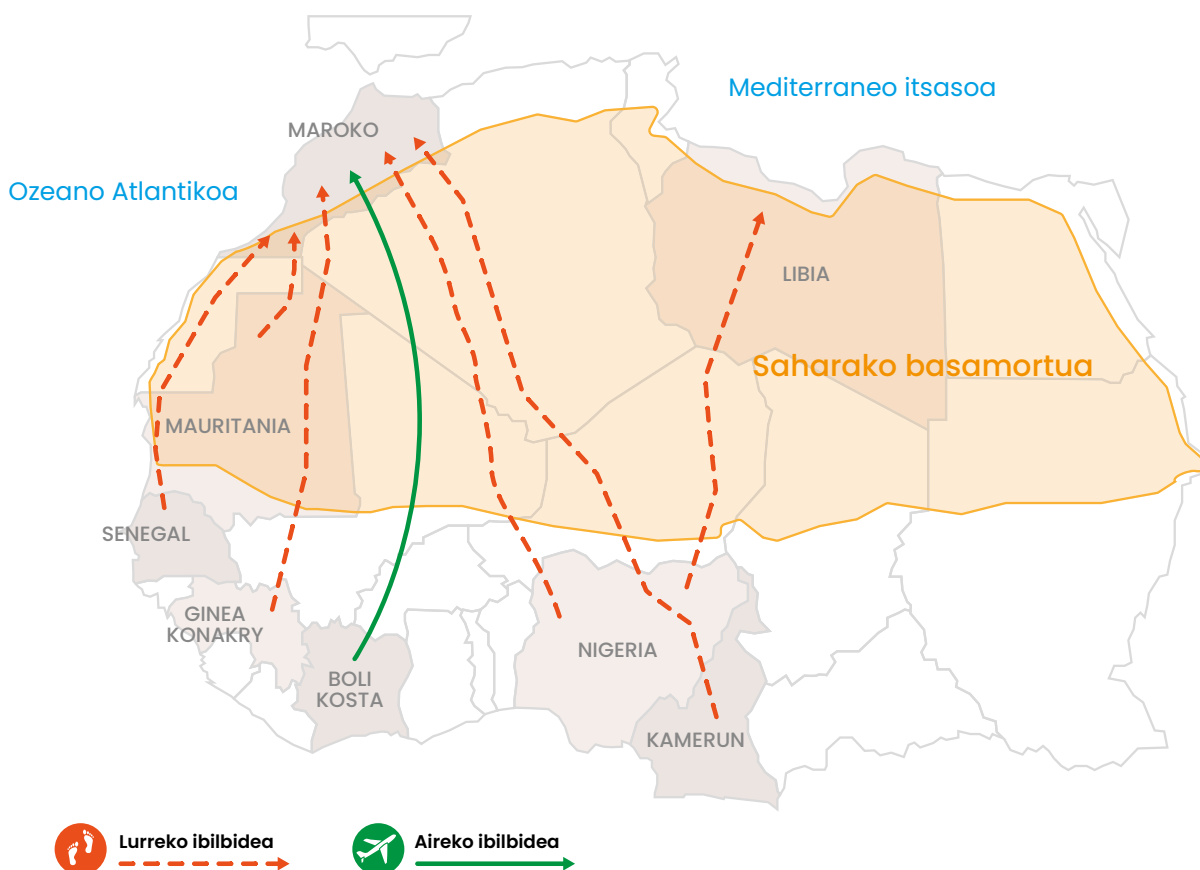
«Alaba Boli Kostatik Marokora eraman nuen hegazkinez. Gizon batek nire alaba bortxatu zuen eta ni haurdun nengoen eta erditu egin behar nuen. Ezin nuen herrialdetik irten eta bakarrik utzi, berriro bortxatuko zutelako... oso gaztea zen... Handik atera eta Marokora etorri ginen [...] "Irteera-egunari buruz... ez nion inori esan, ezta nire gurasoei ere. Ama ikustera joan nintzen azken unean esan nion Frantziara gindoazela. Gezurra esan nion, ez zuelako onartuko ni Marokora etortzea, hilko nindutela pentsatuko zuelako"».

Boli Kosta, 43 urte

«Nire herrialdean, amak dira familia aurrera ateratzen ahalegintzen direnak. Nik nuen ardurua hori, baina ez nintzen gai. Horregatik irten nintzen nire herrialdetik. [...] Kamerunen sukaldari gisa aritzen nintzen hotel batean. Zerbait aurreztua nuen eta gurasoek ere lagundu egin zidaten. Sei hilabete behar izan nituen bidaiarako dirua izateko. Gaur egun nire familiarekin harremanetan nago. Ahal dudanean, dirua bidaltzen dut familiarentzat eta seme-alabentzat».

Kamerun, 39 urte

Afrikako herrialde gehienek Europan sartzeko bisa behar duten heinean, Mendebaldeko Afrikako herrialdeetan jatorria duten migrazio-bide asko Marokon elkartzen dira, eta bertatik kontinenteen arteko mugak zeharkatzen saiatzen dira. Pertsona adina migrazio-prozesu daude, eta ibilbideak -irekoak edo lurrekoak- jatorrizko herrialdearen mende daude.

Mendebaldeko eta Erdialdeko Afrikako eskualdea lurrez zeharkatzea ohikoa da kontinentearen iparraldera iritsi eta Europarantz zeharkatu nahi duten pertsonen artean. Eskualde horren barruan, herrialdeen arteko mugak ez daude mugatuta. Hori dela eta, lurreko ibilbidea komuna da Senegal, Ginea Konakry, Kamerun eta Nigeriako biztanleen artean. Hala ere, mugitzeko askatasuna ez da segurtasunaren sinonimoa. Izan ere, bidaia berez da arriskutsua. Alde batetik, Sahelko ezegonkortasun politikoaren eta gatazka aktiboen ondorioz, Niger, Mali, Burkina Faso, Nigeria eta beste herrialde batzuen mugak zeharkatzeak arriskua eta segurtasunik eza areagotzen du. Bestalde, Mendebaldeko Afrikatik datozen lurreko ibilbideek Saharako basamortua zeharkatzea eskatzen dute. Bertan, erregistroen arabera, 2014tik 1.525 pertsona hil dira, eta 2023an soilik, 196 pertsona (Migratzaile Desagertuen Proiektua, 2023). OIMk argitaratutako datu ofizialak izan arren, zifra handiagoa dela uste da, eta zifra horrek ez duela errealitatea bere osotasunean irudikatzen.

Saharako basamortua migratzaileek dituzten kalteberatasun-baldintzetan zeharkatzeak ibilbide luzea eskatzen du, arrisku oso larriari aurre egiteko. Saharako basamortuko migrazio-bideetan erregistratutako heriotza gehienak muturreko beroak, aterpe faltak, deshidratazioak eta goseteak, eta osasun-zentroetara ez sartzeko larriagotutako gaixotasunek eragiten dituzte. Gainera, ibilgailuen istripuak edo matxurak, aireztapenik gabeko kamioien atzealdean bidaiatzeak eragindako itolarria, eta trafikoko eta salerosketako sareek edo eskualdeko mugetako ofizialek eragindako indarkeria ere basamortuko heriotzen zati garrantzitsu bat dira (Migratzaile Desagertuen Proiektua, 2023).¹³

Zalantzarik gabe, ibilbide honen arriskugarritasunak pertsona guztiei eragiten die. Hala ere, kalteberatasun-baldintzek, ibilgailu gainkargatuetan bidaiatzea, trafikatzailengan edo «pasatzaileengan»¹⁴ konfiantza izatea saihesteko ibilbide apartatuak egiteak, modu berezian eragiten die emakumei eta neskatuei, eskubide-urraketez gain, generoan oinarritutako indarkeria espezifikoei ere aurre egiten baitiete. Lapurretak, estortsioa, bahiketak, indarkeria fisikoa eta psikologikoa eta sexu-abusuak jasan ditzakete trafikatzaila, iragaitzako herrialdeetako biztanle, bidaia-lagun edo mugako agenteen eskutik.

«Lurreko ibilbidea egin nuen. Kamerundik Nigeriarantz abiatu nintzen. "Passeur" bati ordaindu genion. Hilabete iraun zuen. Nigerian taldea banandu egin zen. Bakoitzak bere bidetik jarraitu behar zuen. Tamanrassetera iritsi nintzen (Aljeriako lehen hiria). Aljerian 5 hilabete eman nituen. Baina Aljeria ez da segurua, oso bortitza da, eta poliziak asko molestatzen du. Sarekada bat egin eta Nigerrera deportatu ninduten. Nire familiak dirua utzi zidan eta berriro saiatu nintzen. Oraingoan, Aljeriatik igarotzean, ez nintzen luzaro geratu, baliabiderik ez baduzu, Aljerian ez baitago ezer, eta oso arriskutsua da. Azkenean, 2018an iritsi nintzen Marokora. [...] Basamortuan, hildako pertsona bat lurperatu behar izan genuen hondarretan. Jende asko zegoen. Haietako bat izan nintekeela uste nuen. Gaur oraindik gogoratzen dut. [...] Ez nekien bidea hain gogorra zenik. Ez nioke inori gomendatuko. Nik zortea izan nuen familiarean laguntza izan nuelako, baina ez daukanak prostituzioan jardun behar du. Emakume haurdun asko dago bidean preserbatiborik ez dagoelako. [...] Nik indarkeria fisikoa eta lapurretak jasan ditut. Egun batean hilda egon nintekeela gogoratzen dut, baina joaten utzi zidaten oihuka hasi nintzelako».

Kamerun, 39 urte

Indarkeria horiek hain dira orokorrak, ezen emakume askok aurrera egin ahal izateko ordaindu beharreko prezio gisa onartzen baitute sexu-indarkeria (Maleno, 2018). Emakumeen kasuan, taldean bidaiatzen ez badute eta bakarrik badaude, sexu-indarkeria ohitura bat da. Nik artatzen dudana min handienetako bat da. Emakumeek ziurtzat jotzen dute hemen egotearen ordainketa dela [...] Eta ez da bortxaketa bat, errepikatuak dira. *Souffrance* da, hau da, jasan behar duzu, hau gertatuko da eta amaituko da. Oso konplikatua da, oso konplikatua beraientzat...¹⁵

13. 2023ko urriaren 25eko erregistroa.

14. «Passeur» frantsesaren hitzez hitzeko itzulpena, Marokon elkarrizketatutako emakumeek ibilbidean laguntzen dien pertsona aipatzeko adierazia.

15. 2023ko abuztuan txosten honen esparruan Marokora egindako bidaiaren egindako elkarrizketa batetik ateratako zatia.

Aireko ibilbideei dagokienez, oro har, Boli Kostako emakumeek ibilbide hori aukeratzen dute Marokora iristeko, ez baita bisarik eskatzen herrialde batetik bestera bidaiatzeko. A priori iragaitte erraza dirudien arren, egia esan, ezkutuko errealitate bat dago, eta horren gainean sakonduko dugu hurrengo epigrafean, Maroko kostaldeko emakumeak erdi-esklabo bihurtzen dituen.

«Boli Kostan ezkontuta nengoen. Behartutako ezkontza izan zen. Ama ez zegoen han, eta ez zegoen inor ni defendatzeko, eta horregatik ezkontu behar izan nuen. Hiru seme-alaba izan nituen. Gizonak beste emakume bategatik utzi ninduen. Ez zidan jaten ematen. Ez niri, ez nire seme-alabei. Ez nekien zer egingo nuen eta horregatik erabaki nuen Abidjanera joatea (hiriburua ekonomikoa, gobernuaaren egoitza eta Boli Kostako hiri nagusia). Emakume batek ikusi ninduen eta Marokora 9 hilabeteko lan-kontratu batekin etortzen lagundu ahal zidala esan zidan. Dirua itzultzeko lan egin behar nuen eta onartu egin nuen. Nire seme-alabak Boli Kostan geratu ziren. [...] Pasaporteak blokeatu zidan diru guztia itzuli nion arte. 9 hilabeteko lana zaila izan zen. Lana zaila zen eta gauza batzuk ezin nituen egin, baina andreak esan zidan behartuta nengoela eta kontratua bete behar nuela. 9 hilabetez lan egin nuen eta gaixotu egin nintzen. Harengana joan nintzen eta alde egin behar nuela esan zidan».

Boli Kosta, 30 urte

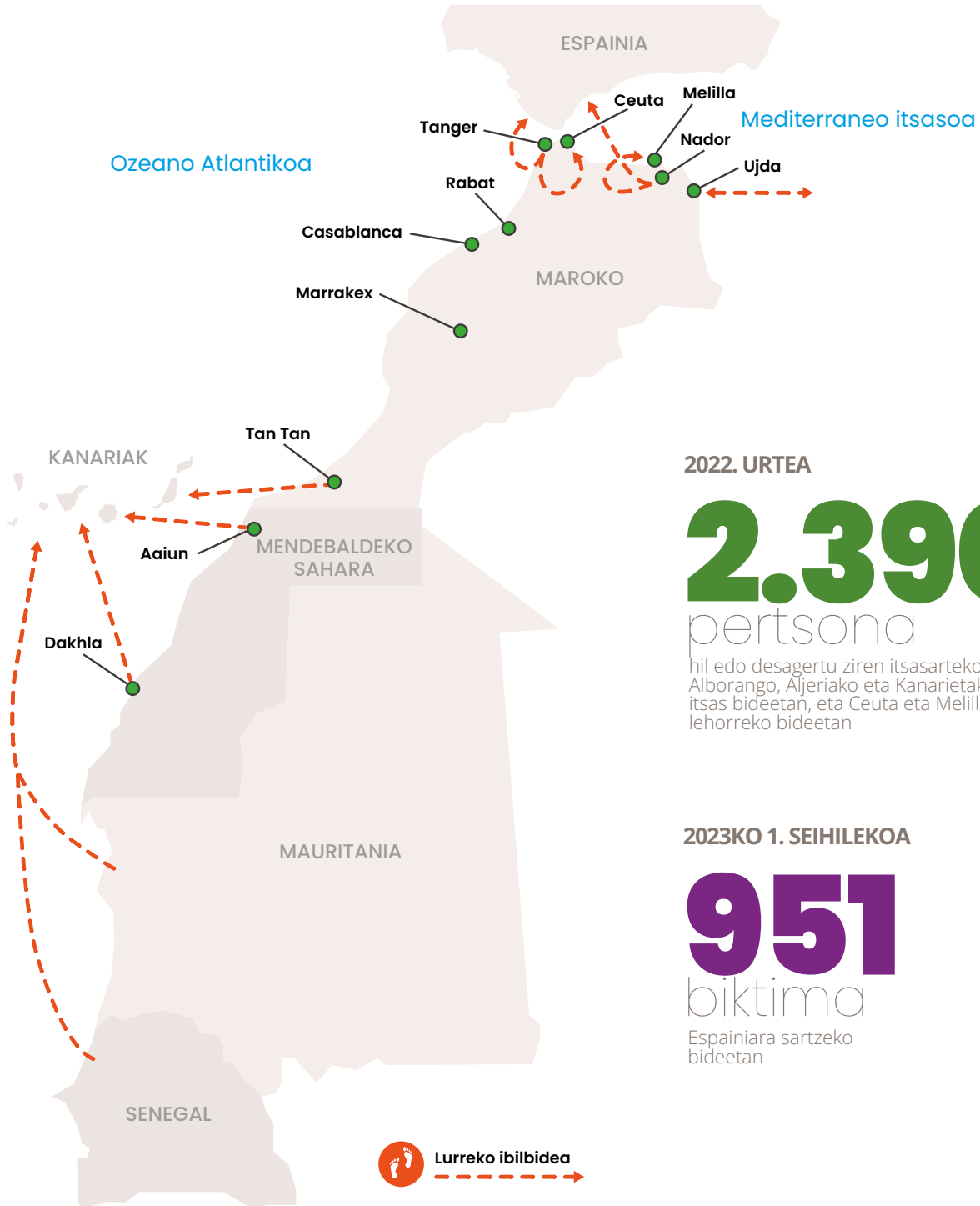
Mediterraneo Mendebaldeko eta Erdialdeko Egoerarako ACNURen Mandatari Bereziak aitortzen zuen bezala (UNHCR, 2021) «Segurtasunaren edo aukeren bila berez arriskutsua den bidaiak bat biziraupen hutsaren aldeko infernuko borroka bihurtu daiteke» [...] Izan ere, Mediterraneo itsasoa hilerri urdin bihurtu da, Saharako basamortua zeruko hilerri estali, eta Afrikako iparraldeko kostaldeko herrialdeak horma gaindiezin.

Maroko eta muga

Maroko emigratio-herrialdea izan da historikoki, baina Afrikako kontinentearen migratio-dinamikek eta EBren eta Espainiako estatuaren kontrol-politikek jatorrizko, igarotzeko eta helmugako herrialde bihurtu dute azken hamarkadetan. 2023ko iraileko kopuruen arabera, 10.225 errefuxiatu eta 8.908 asilo-eskatzailer bizi dira Marokon. Datu horiek 2020ko erregistroak bikoizteko gertu daude, eta ez dute erakusten herrialdeko giza mugikortasunaren argazki osoa; izan ere, biztanleria erregularizatua baino ez du irudikatzen, eta Mendebaldeko eta Erdialdeko Afrikako milaka pertsonaren errealitatea ezkutatzeko du, herrialdean bizi direnak –edo, hobeto esanda, biziraute dutenak–. Espainiaren eta Marokoren arteko mugen kudeaketa kanpora ateratzeko politikek, EBren konplizitatea dutenek, Afrikako herrialdea behartutako helmuga bihurtzen dute, edo uste bainoaldi luzeagoan igarotzeko leku.

Saharaz hegoaldeko populazioa nagusiki Ujda, Nador, Tanger, Rabat, Casablanca, Marrakex, Aaiun, Tan-Tan eta Dakhla hirietan kokatzen da. Hiria aukeratzea ez da beti ausazkoa; aitzitik, pertsona bakoitzaren migratio-prozesuaren berezitasunek markatzen dute, hiri bakoitzak behar eta helburu desberdinei erantzuten baitie.

Ikerketa honen esparruan egindako bidaiak **Nador eta Tangerren** testuingurua ezagutzeko aukera eman zigun. Melillatik eta Ceutatik gertu dagoenez, hurrenez hurren, hiri horietara iristea lortzen duten Saharaz hegoaldeko biztanleek Europara *-faire boza-* zeharkatzeko helburua dute, batez ere. 1993an mugako hesiak altxatu zirenetik, ez dira eten Espainiaren eta Marokoren arteko aldebiko harremanak eta migratio-kontrolerako akordioak, mugen kudeaketa kanporatzea eta «Europa gotorleku» baten sekurizazioa milaka pertsonaren bizitzeko eskubidearen gaintik jartzen dutenak. Politika horiek errepresioa, indarkeria eta diskriminazioa eragiten dute, eta Saharaz hegoaldeko ehunka pertsona hiltzea eta desagertzea eragiten dute. **2022an, 2.390 pertsona hil edo desagertu ziren itsasarteko, Alborango, Aljeriako eta Kanarietako itsas bideetan, eta Ceuta eta Melillako lehorreko bideetan** (Caminando Fronteras, 2022). 2023ko lehen seihilekoan, 951 biktima izan ziren Espainiara sartzeko bide ezberdinetan (Caminando Fronteras, 2023).

2022. URTEA

2.390

pertsona

hil edo desagertu ziren itsasarteko, Alborango, Aljeriako eta Kanarietako itsas bideetan, eta Ceuta eta Melillako lehorreko bideetan

2023KO 1. SEIHILEKOA

951

biktima

Espainiara sartzeko bideetan

Nadorren, azken hamarkadetan ezarritako politikez gain, COVID-19aren eta 2022ko ekainaren 24ko Melillako sarraskiaren ostean ezarritako neurriek eragin nabarmena izan dute hiriko bizitzan.

2020ko martxoaren 14an, pandemiak muga ixtea ekarri zuen. Ordura arte, Espainiak salbuespen bat zuen Schengengo hitzarmenean, Melilla bisarik gabe sartzeko aukera ematen baitzien Nador probintzian bizi ziren marokorrei, lan- eta hezkuntza-arrazoiengatik. Muga ixteak blokeatuta jarraitzen duen pasabide hori geldiarazi zuen. Fluxu horiek pisu handia zuten mugaren bi aldeetako hirien ekonomian. Gaur egun, mugaz gaindiko lan-merkatua suntsitzearen eta egunero muga zeharkatzen zuten milaka lagunak diru-iturria galtzearen ondorioak pairatzen dituzte (Granda & Soriano Miras, 2023).

Muga horretan bertan, 2022ko ekainaren 24an, gutxienez 37 hil eta gutxienez 76 desagertu ziren Melilla eta Nador artean. Sarraski horren aurrean, Estatuko Fiskaltza Nagusiak errugabetu egin zituen Espainiako Barne Ministerioa, Guardia Zibila eta inplikaturako agenteak. Ikerketa artxibatuta geratu zen, eta inplikaturako alderdiak zigorrik gabe geratu ziren, erregulartasunez eta proportzionalki jardun zutela justifikatuz. Ordutik, dozenaka familiak justizia eskatzen jarraitzen duten bitartean, Marokok eta Espainiak ez dute beren erantzukizuna onartzen, eta hesiaren inguruan sekurizazio-neurriak indartu egin dira, kontzertina gehiago jarritz, bi hesien artean bederatzita metroko hobi bat eraikiz eta Marokoko aldean segurtasun-gorputzak etengabe jarritz.

Bi gertaera horiek ezegonkortasun ekonomiko, politiko eta soziala areagotu dute, eta Saharaz hegoaldeko herritarren aurkako errepresioa gogortu. Dinamika horien arteko erlazioak arrazakeria eta xenofobia sistemikoa ezarri du Marokoko gizartean, eta, horren ondorioz, giza eskubideak etengabe urratzen dira, lan-aukera urriak murrizten dira, prezioak igotzen dira arrazaren arabera, eta, ondorioz, estresa eta presio psikologikoa areagotzen dira. Horregatik guztiagatik, Nador «Saharaz hegoaldeko biztanleentzat zailenetakoa den hirietako bat» da (Entreculturas, 2022), eta bizirauten saiatzen da, boza egiteko aukera bilatzen duen bitartean.

Ondorioz, Nadorreko egonaldia ez da oso luzea izaten, eta pertsona asko Gurugu mendiko basoetan eta hiria inguratzen duten beste leku batzuetan egindako kanpamenduetan babesten dira polizia-kontroleratik. Handik, Marokoko mugaren panoramika bat ikusten dute, eta muga zeharkatuko duten eguna irudikatzen dute. Hiriko etsaitasunetik urruntzeko ahaleginak egin arren, ia egunero, poliziak sarekada bortitzak egiten ditu, besteak beste, telefonoak, dirua eta pasaporteak lapurtzen ditu, kanpamentuak erretzen ditu eta emakumeen aurkako sexu-indarkeria erabiltzen du, atxilotzen dituzte eta herrialde barrura deportatzen dituzte. Basakeria horren aurrean, Saharaz hegoaldeko biztanleria *Nouveau Gourougou* –Gurugu Berria– izeneko eremu baterantz sartu da basoan, hesitik eta hiritik 20 kilometrora. Horrek guztiak asko zailtzen du ura, elikadura eta oinarritzko zerbitzuak eskuratzea, eta ezin da muga ikusi. Amets egiteko eta itxaropenari eusteko aukera ematen zien irudia.

«Gurugu Berriko baso sakonean gaude duela 4 hilabetetik. Orain, basotik irten eta hirira iristeko bizpahiru ordu behar dituzu. [...] Batzuetan polizia etortzen da, esaten du ez digutela minik egingo, baina gure arropa guztia hartu eta erre egiten dute... Deportatuko gaituztela mehatxu egiten digute. Eta beno... Gutxienez hiri batera deportatzen bazaituzte, kalean eska dezakezu, baina batzuetan basamortuaren erdian edo errepide erdian askatzen zaituzte gauez, eta joan egiten dira...».

Boli Kosta, 30 urte

Tangerren kasuan, Saharaz hegoaldeko biztanleriaren helburu nagusia ere boza egitea bada ere, dinamika batzuk aldatu egiten dira Nadorrekin alderatuta. Mugatik urrunago dagoen heinean, poliziaren errepresioa apur bat txikiagoa da, eta, bereziki emakumeentzat, errazagoa da etxeko sektorean lan-aukerak aurkitzea, nahiz eta oso baldintza larrietan egon. Hala ere, *carte de séjour* –bizileku-baimena– lortzeko administrazio-murrizketek zaildu egiten dituzte lan-merkatu erregularizatura sartzeko aukerak, eta emakume asko kalteberatasun- eta indarkeria-egoeran jartzen dituzte. Horren ondorioz, askok aitortzen dute eskean aritzen direla *-taper salam-*, bizilekuaren eta

elikaduraren oinarriko gastuak estaltzeko baliabide-iturri gisa. Kanean egoteak Marokoko herritarren indarkeriak eta diskriminazioak eragiten dizkie, eta atxilotuak eta deportatuak izateko aukerak areagotzen ditu.

«Nik ez nuen imajinatu hona etorri eta eskean ibiltzea, baina eskalea naiz nirea ez den herrialde batean. Pentsa... egoerak aurrez aurre jartzen ditu pertsonak imajinatu ez genituen arazoan aurrean. Kanean eskean ibiltzea ez da erraza! Beste batzuek txistua botatzen dizute, iraindu egiten zaituzte..., gauza txar asko gertatzen dira, baina ez dugu beste aukerarik. Eskatzea beste aukerarik ez dugulako. Inori ez zaio eskean ibiltzea gustatzen! Batez ere ni bezalako ama batek, nire adinean, ez luke eskean ibili behar. Bizitza bat nahi dut. Lan egin nahi dut».

Boli Kosta, 43 urte

«Ostatua da zailena. Dirua behar dut nire familia Kamerunera bidaltzeko. Horregatik, lanik ez dudanean, eskean aritzen naiz».

Kamerun, 39 urte

Errepresioa areagotzeak eta iparraldeko kostaldeko mugetan kontrol-neurriak gogortzeak migrazio-bide irregular berriak aktibatzea eta herrialde barruan beste aukera batzuen bila lekualdatzea eragin du. Hala, hilabeteak mugetatik gertu dauden hirien gogortasunetik bizirik irauten saiatu ondoren, beren burua zaindu, babestu edo dirua lortzeko lan egin behar dutenean, Saharaz hegoaldeko biztanleak, emakumeak eta gizonak, **Casablanca edo Marrakexera** eta barnealdeko beste hiri batzuetara joaten dira, hurrenez hurren, eta bertan esaten dute bizi-baldintzak «ez direla hain konplexuak». Zailtasun-maila oso erlatiboa da; izan ere, babes- edo defentsa-mekanismo gisa, ohikoa da indarkeriak eta eskubide-urraketak normalizatzea eta «leku okerragoak» daudelako pentsamenduan babestea.

Bestalde, Saharaz hegoaldeko biztanleria gero eta handiagoa da, eta **Ujdara** joaten da, Marokoko ekialdean dagoen hirira, Aljeria zeharkatu eta Tunisiara iristeko. Handik, Italiako kostaldera iristea merkeagoa dela diote. Joera berri horren aurrean, EBk dagoeneko erantzun du, eta migrazioari eustearen eta mugen kontrola hirugarren herrialdeei eskuordetzearen aldeko apustua egiten jarraitzen du. «Iparraldeko kostaldean Marokoren, Espainiaren eta Frontexen kontrola dago» . Horrela, 2023ko uztailen Elkar Ulertzeko Memorandum bat sinatuz, EBk konpromisoa hartu du Tunisiari laguntza ekonomiko eta tekniko emateko, Europarako migrazioa sustatzeko eta ibilbide seguru eta legalak blokeatzeko.¹⁶

Azkenik, 2018az geroztik, Atlantikoko Ibilbidea berraktibatua da mendebaldeko kostaldeko hirietatik, hala nola **Aaiun, Tan-Tan edo Dakhla**, eta baita **Mauritaniatik edo Senegaldik** ere, Kanariar Uharteetara. Ibilbide hau oso arriskutsua da, ibilbidearen hedadura, mareen indarra eta bilaketa- eta erreskate-operazio gutxi daudelako. Horrek guztiak hilgarriena bihurtzen du. Izan ere, 2022an bakarrik 1.784 pertsona hil eta desagertu dira (Caminando Fronteras, 2022), baina zifra horiek ez dute errealitatea bere osotasunean islatzen. Ibilbide Atlantikoa aktibatzearen ondorioz, Saharaz hegoaldeko biztanleria mendebaldeko kostaldeko hirietara lekualdatzen ari da, eta han, zeharkatzeko aukeraren zain edo lanean ari dira aurrezkiak sortzeko eta ibilbidea ordaindu ahal izateko. «*Dakhlan eta Aaiunen kontserbagintzan lan egiteko aukera aurkitzen dute. Atera ahal izateko "itsulapikoa egiteko" lan bat aurkitzeko aukera ematen duten bi hiri dira, edo, dagoeneko dirurik badute, irteteko aukera izan arte mantentzeko aukera ematen dien bat*».¹⁷

«Nire proiektua hemendik ateratzea da. Behin baino gehiagotan saiatu naiz, baina ez du funtzionatu. Dakhlatik saiatu naiz. Aurreztu eta saiatu nintzen... nazioarteko uretara iritsi ginen, baina itzuli egin behar izan genuen, itsas poliziak aurkitu gintuelako... Eta haurdun

16. 2023ko abuztuan txosten honen esparruan Marokora egindako bidaian egindako elkarrizketa batetik ateratako zatia.

17. 2023ko abuztuan txosten honen esparruan Marokora egindako bidaian egindako elkarrizketa batetik ateratako zatia.

nengoen, 7 hilabetekoa. Hori da itsasoz saiatu nintzen aldi bakarra. Dirua behar delako, aurreztu behar delako. Dirurik ez baduzu, ezin duzu sartu. 30.000 dirham¹⁸ ordaindu nituen».

Boli Kosta, 43 urte

Hala eta guztiz ere, hiri ezberdinetan dinamika desberdinak sortu arren, giza eskubideen bortxakeria eta urraketa sistematikoak dira guztien ezaugarri nagusiak. Izan ere, Marokok, Espainiak eta EBk negoziatzen dituzten migrazio-politikek trukerako txanpon gisa erabiltzen dituzte migratzaileak, eta kontinentearen segurtasuna eta Afrikako herrialdearen onura politiko eta ekonomikoak lehenesten dituzte, giza eskubideen eta milaka pertsonaren bizitzaren gainetik. Mugen kudeaketa kanporatzeko eta eusteko politika horiek Saharaz hegoaldeko biztanleriaren egonaldia luzatzen dute, baldintza guztiz ankerretan. Migratzaileek eta emakumeek, berariaz, diskriminazio arrazista eta xenofoboiei egin behar diete aurre. Diskriminazio horiek bete-betean eragiten diete beren eskubide ekonomiko, sozial eta kulturalak eskuratzeari, hala nola **etxebizitza, osasuna, enplegua edo eskolatzea eskuratzeari**.

Maroko Europako jendarme gisa jokatzeko ari den paperak **nazioarteko babes eskuratzeko eskubidea** ere urratzen du, bai Marokon, bai Espainian. Pertsona asko onuradun izan daitezke, eta, hala ere, oztopo ugari aurkitzen dituzte, prozedurak hastea eragozten dietenak.

Alde batetik, Marokon, ACNURek Rabaten duen bulegotik kudeatzen ditu nazioarteko babes-eskaerak, eta ez dago bulegorik hirietan edo muga-guneetan. Beraz, herrialdeak eskaintzen dituen bizi-baldintza konplexuak gorabehera, nazioarteko babes eskatzea erabakitzen dutenek Rabatera bidaiatu behar dute, desplazamendu horrek dakarren kostu ekonomikoa eta arriskuak beren gain hartuz. Gainera, prozedura hasi dutenek eta asilo-eskaeraren ebazpenaren zain daudenek ere babesik gabe daudela salatzen dute, ia ez baitute laguntzarik jasotzen eta herrialde barrura sarekadak, atxilotetak eta deportazioak egiten jarraitzen baitute. Azken horiek *«legezkoak dira herrialdean, adingabeak dituzten emakumeen, haurdun dauden emakumeen eta asilo-eskatzaileen kasuan izan ezik, baina Marokoko poliziak ez ditu salbuespen horiek betetzen [...] Saharaz hegoaldeko pertsonak atxilotzen dituzte, kontuan hartu gabe gizonak, emakumeak, haurdun edo adingabeekin batera dauden emakumeak, asilo-eskatzaileak... diren»*.¹⁹ Eskatzaileen babesgabetasunak eta esposizioak gora eragiten du, ACNURek urteak behar baititu asilo-eskaerak ebazteko.

«2022an eskatu nuen. Ez nuen eskubidea ezagutzen. Nire istorioa kontatu nion pertsona bat izan zen, eta gauza askorekin lagundu ahal izango zidala eskatu behar nuela esan zidan. [...] Egia esan, poliziak kalean gelditu eta dokumentu hau (asilo-eskatzailearena) erakusten didanean, batzuetan jarraitzen uzten didate, beste batzuetan atxilotu egiten naute»

Boli Kosta, 43 urte

Bestalde, Espainian asilo-eskubidea eta babes subsidiarioa arautzen dituen 12/2009 Legearen 38. artikulua Espainiako enbaxadetan eta kontsulatuetan nazioarteko babes eskatzeko aukera onartzen duen arren, egia esan, ezein gobernu ez du erregelamendu bidezko garapena onartu, eta sistematikoki eragozten da bide horren bidez asilo-prozedura eskuratzeko.

Ondorioz, Marokon dauden Saharaz hegoaldeko pertsonen profil asko asilo-eskatzaile potentzialak diren arren, Espainian hori eskatzeko modu bakarra Ceutako edo Melillako hesia gainditzea da, mugako puntuetara edo Atzerritarren Barneratze Zentroetara (CIE) sartzeko; edo itsas zeharkaldiari ekiteko eta, zorionez, Espainiako lurraldera iristeko. Hala ere, Ceutako (2019) eta Melillako (2022) gertakariak agerian uzten dutenez, mugaren sekuritizazioak areagotu egin ditu poliziaren basakeria eta legez kanpoko jarduerak, hala nola «beroan egindako itzultzeak», asilo-eskubidea eskuratzeko eragozten dutenak eta *non-refoulement* printzipioa urratzen dutenak.

18. 30.000 dirham 3.000 euro dira.

19. 2023ko abuztuan txosten honen esparruan Marokora egindako bidaiaren egindako elkarrizketa batetik ateratako zatia.

Erdialdeko Amerikatik eta Mexikotik Estatu Batuetara igarotzea

Pandemiaren ondorengo urteek Erdialdeko Amerika-Ipar Amerika eskualdean bilakaera azkarreko migrazio-dinamikarik konplexuenetako batzuei bide eman zieten, Mexikon eta Erdialdeko Amerikako beste leku batzuetan igarotako pertsonen kopuru handiena barne, Panama hegoaldeko Dariéngo tapoia barne. Erdialdeko Amerikako iparraldeko herrialdeetatik (El Salvador, Guatemala, Honduras) egindako migrazioaren dinamikari Mexikora lurretik iristen diren pertsona migratzaileak gehitu behar zaizkio, inoizko kopururik handiena, Erdialdeko Amerikan barrena Venezuelatik, Kubatik, Nikaragutatik, Kolonbiatik, Ekuadorretik edo Haititik etorriak, baita Afrika, Asia eta Europako herrialdeetatik ere. Fluxu horien artean emakume asko daude, haurdun daudenak, bularreko haurrak, haurrak eta nerabeak barne (OIM, 2023).

Bide horretan, Dariéngo oihanetik –Dariéngo tapoia izenez ezaguna–, Kolonbiak Panamarekin duen mugan, eta AEBra iritsi arte gurutzatzen diren sei herrialdeetan zehar, migratzaileek muga bertikal²⁰ iraunkorra dute; hau da, herrialde bakoitzean emakumei bereziki eragiten dieten oztopo eta horma fisiko, geografiko, legal, sozial eta kulturalen lasterketa gainditu behar dute. Horrek guztiak Erdialdeko Amerikako ibilbidea munduko lurreko ibilbiderik ez seguruenetako bat bihurtzen du. 2022an, OIMko Migratzaile Desagertuak proiektuak 1.000 heriotza eta desagertze baino gehiago erregistratu zituen eskualdean, hainbat arrazoiengatik, hala nola itotzeagatik, garraio arriskutsuekin lotutako istripuegatik, muturreko ingurumen-baldintzengatik, eta aterpe, janari eta ur egoki faltagatik (OIM, 2023 b).²¹

Emakumeen profilak askotarikoak badira ere, migrazio-testuinguruan bizi diren eta txostenerako elkarrizketatu ditugun erakundeak bat datoz, batez ere, bakarrik bidaiatzen duten emakumeak eta familiekin bidaiatzen duten emakumeak aipatzean, normalean guraso bakarrekoak edo familia zabalduarekin bidaiatzen dutenak. Haurdun dauden emakumeen kopuruak ere gora egin duela nabarmendu dute, eta horrek Giza Eskubideen Batzorde Interamerikarraren (CIDH) arreta merezi izan zuela. Batzorde horrek bere kezka adierazi zuen 2021eko abenduan, egoera horretan dauden emakumeen kanporatzeen berri emateko prentsa-ohar baten bidez (REDODEM, 2023). Emakumeetako asko aldi baterako igarotzen dira herrialdeetatik, nahiz eta komunitate mexikar batzuetan denboraldi oso luzeetan finkatzen diren, normalean AEB zeharkatzeko aukera aurkitzeko proiektioarekin.²²

20. «Muga bertikala» terminoa hainbat egilek erabili dute Mexiko aipatzeko, pertsonak, askotan arrisku handian, lurralde osoan zehar helmugara iristeko egiten dituzten ahaleginetan saihestu behar dituzten migrazio-kontrolak eta indarkeria kriminala eta estatala direla eta. Ikus, adibidez, Torre-Cantalapiedra, Eduardo eta Yee-Quintero, José Carlos (2018). Ikusmolde hori bera hedatzen da orain Mexikoko hegoalderago dauden herrialdeetatik.

21. Adostasuna dago erregistratzen diren zifrak benetakoak baino askoz txikiagoak direla.

22. Badira profil zehatz batzuk Mexiko helmugako herrialde gisa ikusten dutenak, adibidez, Mexikoko hegoaldeko mugara (Chiapas eta Tabasco estatuak) lan egitera joaten diren emakume guatemalarrak, etxeko zerbitzura edo turismo-sektorerara, eta batzuetan hara eta hona ibiltzen direnak. Mexikoko emakumeen profil sendo bat ere badago, beren lurraldeetan indarkeriatik ihes egiten dutenak, bereziki Guerrero edo Michoacán estatuetan.

Mexikorako bidaia

Mexikoko emakume migratzaileekin batera egiten diren elkarrizketetan maiz aipatu izan da emakumeek joateko erabakia hartzeko erabiltzen duten baliabidea dela indarkeriak edo indarkeria-mehatxuak beren zaintzapean dauden pertsonak «ukitzen» dituenean, seme-alabak edo gurasoak izan.

Kontatzen dutenez, emakumeek irtetea erabakitzen dute mehatxua ez badoa haien aurka, baizik eta familiaren, seme-alaben edo, bestela, aitaren edo amaren aurka. Beren bitzta ez, baizik eta zaintzen dituzten pertsonak mehatxatuta ikusten dituztenean, orduan bai, mugitzen dira.

Fray Matías de Córdoba taldea

«Dariéngo tapoia» deritzonak, Kolonbia eta Panama banatzen dituen 5.000 kilometro karratu baino gehiagoko oihan tropikalak, pertsonen fluxua handitzen ikusi du, batez ere 2021. urtetik. 2023ko irailera arte, datu ofizialen arabera, 400.000 pertsona sartu ziren Dariéndik Erdialdeko Amerikara; haietatik % 35 emakumeak ziren, eta gehienak Venezuelatik, Ekuadorretik, Haititik eta Kolonbiatik²³ etorri ziren.

Hainbat erakundek behin eta berriz adierazi dute kezkatuta daudela migratzaileek oihanaren erdian oinez egindako ibilbide honetan dituzten arriskuen larritasunagatik, baldintza geografikoengatik eta talde armatuen presentziagatik, eta agintariei babes-sistemak eta korridore humanitarioak indartzeko eskatu diete.

Migratzaileek eta errefuxiatuek giza eskubideen urraketa eta abusu ugari jasaten dituzte bidaia osoan, sexu-indarkeria barne. Indarkeria hori bereziki larria da haurrentzat, emakumeentzat, LGBTI pertsonentzat eta desgaitasunen bat duten pertsonentzat. Hilketak, desagertpenak, pertsonen salerosketa, lapurretak eta antolatutako delitu-taldearen larderia ere gertatzen dira.

Giza Eskubideetarako Nazio Batuen Goi Komisarioaren komunikatua, 2023ko irailaren 5ekoa (ACNUDH, 2023).

Ezin dira indarkeria eta eraso guztiak kuantifikatu, baina arreta ematen duten edo landa-lana egiten duten erakundeek datuak ematen dituzte, hala nola OIMrena, bi hilabeteen 95 desagertze erregistratu baitziren (OIM, 2023b).

Barbarak zorte pixka bat lortu du, Dariéngo oihanetik atera zen, anai-arrebekin, amarekin eta aitaordearekin batera, abusuen biktima izan gabe, baina esperientzia gogorra izan zela dio: hildakoak zeuden, animaliak, haurrak ito egiten ziren, karpetan jendea hilik agertzen zen. Bere esanetan, bizitakoa ez lioke «desio, ezta bere etsairik txarrenari ere».

Radio Progreso, 2023

Pertsona migratzaileek bizirautea eta Dariéngo muga igarotzea lortzen dutenean, Erdialdeko Amerikako herrialdeetatik lekualdatzeko sistema hibrido publiko-pribatuak aurkitzen dituzte, Guatemalako eta Mexikoko mugara iritsi arte, normalean autobus pribatuei ordainduz, bidaiaren kostuak askotan handitu edo bikoiztu egiten baitituzte, eta dauden herrialdeko segurtasun-indarrek kontrolatzen eta zuzentzen baitituzte. Hain zuzen ere, alderdi ekonomikoa da bidearen zati horretan dauden harresietako bat, eta «inbutuak» eta mugako krisiak eragiten dituzte, ordainketak egiteko eta aurrera egiteko dirurik ez duten familiak eta pertsonak pilotzen direlako, hain talde handiak artatzeko prestatuta ez dauden lekuetan.

Pertsona eta familia migratzaile askok bezala, Viliman, Bárbara, Dermanis Lien eta Johana kaletan lanean aritu dira gozokiak saltzen, dirua eta janaria eskatzen Hondurasko joan-etorrian jarraitzeko, eta baldintza horiek giza eskubideen urraketaren aurrean jartzen dituzte.

Radio Progreso, 2023

23. Fe y Alegría Panama-k 2023ko irailaren 27ko barne-buletinean emandako datuak. Zifra horiek bat datoz Darién igaro ondoren migratzaileek igarotzen dituzten Erdialdeko Amerikako beste herrialde batzuetako zifra ofizialekin, bai eta ACNURen mugetako monitorean ere.

Bidea zailtzen edo aldi baterako geratzera behartzen dituzten beste horma batzuk legezkoak dira, hala nola Hego Amerikako hainbat herrialderi bisa eskatzea. Haietako batzuk nahiko berriak dira, esaterako, Venezuelako jatorriko pertsonen bisa eskatzea 2017tik aurrera.

Mexikora iritsi eta hura zeharkatzea

Mexiko AEBko «txakur zaindari» gisa hartzen da, Barne Segurtasuneko Departamentuko Nazioarteko Gaietarako idazkariorde Alan Bersinek 2012an (Wola, 2014) publikoki adierazi zuen bezala, eta AEBko beste goi-funtzionario batzuek aitortzen dute «*Guatemala eta Chiapasen arteko muga gure hegoaldeko muga dela orain*».

Mende hasieratik, bereziki 2014tik aurrera, «adingabe migratzaileen krisia» delakoaren ondorioz, mugimendu garrantzitsu bat egon da praktiken, arauen, legeen eta akordioen aldatzetan, Mexikoko egoera politiko edo sozialen edo AEBk bultzatutako politiken arabera aldatzen direnak. Adibide berriek, hala nola AEBko mugan 42. tituluaren²⁴ aplikazioaren amaierak edo 40 hildako eragin zituen sutearen ondorioz migrazio-estazioak berrikustek, **Mexikoren gaineko presioa areagotzea eragin dute, pertsona migratzaileak geldiarazteko eta/edo mantentzeko, eta eusteko, higtzeko eta kanporatzeko beste modu batzuk bila ditzaten.**

Margarita Núñezek, Mexikoko Unibertsitate Iberoamerikarraren (hemendik aurrera, PRAMI-Ibero) Migrazio Gaietarako Programakoak, adierazten duen bezala, «*azken urteotan Migrazio Institutu Nazionalak bere gain hartu ditu ez dituen ahalmenak. Lehen, atxikipenetan eta migrazio-estazioetan,*

24. Arau-esparruan aipatzen den bezala, 42. tituluak aginduaren aplikazioak debekatu egiten ziren herritarrak ez ziren pertsonak Estatu Batuetako lurreko mugetan sartzea, osasunaren interesean oinarrituta, eta, beraz, berehala kanporatzea justifikatzen zuen.

autoritateak jarraitzen zituen mekanismoak eta protokoloak zeuden. Azken urteotan asko aldatu da hori, dokumentuak diskrezionalitate osoz ematea edo kentzea eta antzeko mekanismoak inplementatu dira. Zigorgabetasun handia dago, eta delituak eta eskubideen urraketak areagotu egin dira».

Migratzaileen Defentsarako Erakundearen Dokumentazio Sareak (REDODEM) kezka nagusizat jotzen ditu migratzaileek Mexikon egiten duten ibilbidean bizi duten egoerari, migrazio-politikaren militarizazio-prozesuari, estatuaren jazarpenari eta krimen antolatuetan eragindako indarkeriari, eta benetako babes-neurrien faltak markatutako indarkeria instituzionalari kalte egiten dieten kezka nagusiak (REDODEM, 2023).

Núñezek herrialdea zeharkatzeak suposatzen duen muga bertikala deskribatzen du: «**Mexikok migrazioa geruzaka kontrolatzeko sistema bat du lurralde nazional osoan zehar**. Emakumeak Mexikoko hegoaldeko mugara iristen direnean, nahiko erraza da muga hori zeharkatzea. Baina lurraldea iparralderantz joan ahala, migrazioaren bazterketa eta kontrola diren mekanismo batzuk aurkitzen dira».

Mexiko eta Guatemala arteko hegoaldeko muga honela defini liteke: «*lehen harresi instituzional bat, zeinean migrazio-agenteak, guardia nazionala, armada, estatuko polizia, udaltzaingoa eta gero eta presentzia handiagoa duen krimen antolatua saihestu behar dituzun*» (Fray Matías de Córdoba taldea). Pazifikoko muga da migratzaileek gehien erabiltzen dutena, eta bertako hiri nagusia **Tapachula da, Chiapas estatuan**. Urrutitik jarraitzen dio Mexikoko golkora begira dagoen mugak, Tenosique erreferentziatzko hiria delarik, Tabasco estatuan.

Gaur egun, muga, Tapachulatik gertu, Estatu horretarako igarobide-dokumentu bat eman arte itxaroteko aukera dago. Horrek kanpoan 10-15 egun igarotzea ekar dezake, eta 300 kilometro iparralderantz eramatea, Chiapas estatuaren muga. Hau da, inguruko erakundearen arabera, jada ez dago indarkeria fisiko nabarmenik aurreko urteetan bezala, hori ikusgarriena zelako, higadura praktika bat dago: «*egunak, asteak, eguzkipean, jan gabe, ur zikinean bainatzen jasango dituzu... eta horri eusten badiozu bakarrik egin dezakezu aurrera, agian*» (Fray Matías de Córdoba taldea). Jendeak Chiapasetik irtetea lortzen duenean, agintariek jada ez dute onartzen iragaitzako dokumentu hori praktikan.

Hegoaldeko muga denbora batez geratzen direnek, batzuetan aurrezteagatik, bisa humanitarioa edo asiloa eskatu dutelako, edo «iparraldera» irteteko aukerak hobetu arte geratzea erabaki dutelako, bizitzeko baldintza gutxi dituzten hiriak aurkitzen dituzte, batzuetan kolapsatu egiten direnak, integrazio-ahalegin txikiagoekin eta are gutxiago genero-ikuspegiarekin.

Genero-diskriminazioa eragiten duten integratzeko eta eskubideak eskuratzeko programak

Ongizateko Idazkaritzak ahalegina egiten du astean 20 orduko enplegu-programa bat babes- eskatzaileentzat mantentzeko. Emakumeek garbiketa publikoan erabiltzen dituzte ordu horiek, ez dago beste aukerarik, eta berdin dio jakintzak, esperientziak, prestakuntzak. Gainera, haurrak dituenarentzat eskuraezina da, haurtzaindegi-zerbitzurik ez dagoelako, haiek zaintzeko aterpetxe batean egon ezean. Beste programa batzuk, hala nola haitiarrentzako programa bat, gizonengan zentratzen dira, batzuetan emakumeak espainolez hobeto hitz egiten dutenak direnean.

Fray Matías de Córdoba taldea

Mexiko iparralderako bidean aurrera egiteko modurik ohikoena lurrez bidaiatzea da. Pertsonak hainbat metodo erabiltzen dituzte: zati batzuk trenaz, autobusez edo trailerretan ezkutatuta. Azken urteotan hainbat tragedia gertatu dira errepidean, pilotutako dozenaka migratzaile zihozten garraio-bideen artean. Jende gutxien eta urrunen ibiltzen den bideak dira, eta agintarien eskutik jarduten duen krimen antolatuetan kontrolatzen ditu migrazio-ibilbideak. Izan ere, Margarita Núñezek (PRAMI-Ibero) adierazi bezala, «*migrazio-talde baten ondoren, agintariek norbait atxilotzen badute, gero antolatutako krimeneko norbaiti emango diote; ez da ezohikoa*».

Lorena Diazek beldurra sentitu zuen hamabost orduz garraiobide izango zuen trailerraren edukiontziazen zorua estaltzen zuen izotz-geruzaren gainean bere motxila jarri zuenean, beste migratzaile batzuekin batera Mexiko Hirira joateko: «zutitu eta eseri, zutitu eta eseri besterik ezin ginen egin», gogoratzen du Lorenak. Hamabost ordu eman zituen trailerrean, ezer jan edo edan gabe. Trailer bateko edukiontzi metalikoan bidaiatzeko, aireztapen minimoarekin eta pilaketan, tenperatura freskoa mantendu behar da barruan, eta horretarako aire girotuko sistemaren bat instalatu behar da, edo, kasu honetan bezala, ohe hotz hondar bat. Lorenaren ustez, ohe hotz hori egiteko, Lorenak «gidari» deitzen dituen trafikatzaileek, «koiote» deiturikoek, 25 izotz-zaku inguru hustu zituzten. «Hotz handia sentitzen zen, eta gidariak pastilla bat eman zigun komunera ez joateko, ez baikenuen joan behar, estuegi gindoazen hor, trailerrean». Ezin ziren konpartimentutik atera.

Villatoro Diana, 2023

Badira koiotearekin jatorritik joaten direnak, beste pertsona batzuk beren kasa joaten dira, eta askotan Mexikoko trafikatzaileek kooptatzen edo hartzen dituzte, krimen antolatuak kontrolatzen ditu, eta, azkenean, iragaitzako eskubidea/zerbitzua ordaintzen dute. Ibilbidearen arriskuek zerikusia dute, halaber, migratzaileak dituen baliabideekin eta ordain dezakeen koiote edo «bidaia» motarekin.

Bahiketak dira arrisku handienetako bat erdialdeko eskualdeko ibilbide osoan, Mexikoko golkoan eta mugetan. REDODEMen txostenaren arabera, adibidez, Veracruz estatuan, migratzaileek adierazi dute «segurtasun-etxeak» daudela migratzaileen aterpetxe eta etxeetatik gertu, eta pertsonak haietatik gertu bahitzen dituztela (REDODEM, 2023).

Mexiko ere behartutako helmugako herrialde bihurtu dela adierazten duen adierazleetako bat azken urteetan asilo-eskaeren gorakada da -100.000 baino gehiago urtean 2021etik-. Hori ez dator bat asilo-sistemaren arbitrariotasunarekin. Gaur egun, praktikan herrialdean prozedura homologaturik ez dagoenez, lurralde bakoitzak diskrezionalki mekanismo desberdinak inplementatzen ditu prozesuak luzatzeko. Bestalde, babes-ebazpenetan ere badago diskrezionalitatea, asiloa eskatzen duenaren nazionalitatearen arabera -Venezuelako eta Guatemalako pertsonen eskaerak desberdin interpretatzen baitira, adibidez- edo indarkeria mota jakin batzuen arabera. Azken ildo horretan, praktikan, erakunde batzuek sentitzen dute zaila dela genero-indarkeriatik asiloa ematea.

AEBren eta Mexikoren arteko muga

AEBren eta Mexikoren arteko mugak 3.000 kilometro baino gehiagoko luzera du, eta haietatik 1.000 kilometro inguru eraikitako harresiak edo hesiak dira, jatorri naturaleko beste horma batzuekin (basamortuak eta ibaiak) eta giza harresiekin eta teknologikoekin osatzen direnak, Mugako Patruilaren (CBP ingelesezko sigletan) eta beste segurtasun-indar batzuen bidez. Munduko lurreko muga arriskutsuenetakotzat jotzen da, non 2022an desagertu edo hildako 686 pertsona migratzaile erregistratu ziren, haietatik 105 emakumeak ziren²⁵ (OIM, 2023b). Human Right First erakundeak (2022) 10.000 salaketa baino gehiago zenbatu zituen 2020-2022 urteetan, Mexikoko mugaldeen, migratzaileei egindako hilketa, bahiketa, bortxaketa, tortura eta beste eraso batzuegatik, 42. tituluagatik egindako kanporatzeen indarraldian. Heriotzak eta desagertpenak askoz gehiago izango dira, 2022an Arizonako eta Texasko mugako gorputegien saturazioari buruz argitaratu zen albistearen arabera (REDODEM, 2023). Mugaren beste aldean, AEBko mugako patruilak egindako abusuak dokumentatu eta salatu dituzte migratzaileen eta giza eskubideen²⁶ hainbat erakundek.

AEBren eta Mexikoren arteko mugaren egoera hainbat «krisitatik» igaro da hainbat urtez, kontrol-eta euste-praktika eta -politikek eraginda, ia «froga eta errore» gisa, asilo-eskubideari eusteko edo hura murrizteko neurrien bidez AEBra igarotzea eragozteko helburuarekin, edo pertsonak Mexikon

25. Zifra horiek OIMko Migratzaile Desagertuen Proiektuan erregistratutakoak baino ez dira. Segur aski, erregistratuta geratzen ez direnak baino askoz gehiago izango dira. Gainera, mugako zonalde batzuetan ez dago daturik.

26. Ikus, adibidez, Isacson eta Martens (2023).

itxarotea nazioarteko babesa edo beste programa batzuk eskuratzeko bideak aktibatzen diren bitartean. Neurri horietako askok mugako eremuetan ilarak eragiten dituzte, laguntza-sareak eta aterpeak kolapsatu egiten dira, eta migratzaileek gero eta bide arriskutsuagoak hartu behar izaten dituzte narkotrafikoak eta krimen antolatua astindutako eremuetan.

Izan ere, harresi eta hesi fisikoez, legalez eta giza hesiez gain, muga horrek krimen antolatuaren eta narkotrafikoaren presentzia eta kontrola ere baditu, gehienak Mexikoko segurtasun-agintariekin batera baitaude. Beraz, segurtasun-arazoak etengabeak dira, baita kartelak eta haien arteko gerrak ere.

3 modu asiloa eskatzeko mugan gaur egun

- Hitzordua eskatu asiloa eskatzeko mugikorretarako CBP One aplikaziotik abiatuta. Hitzordu hori pasatzeak –CBP-k irteeraren arrazoiari buruzko galdera orokorrak egiten ditu– ez dakar sartzeko baimen formalik, baina bai sartu eta asiloa eskatzeko aukera. Hitzordu kopuru mugatua dago.
- Itxaron-zerrendetan sartzea edo ilara fisikoetan egotea asiloa eskatzeko garitan sartzeko tarte bat lortu arte, hitzordua CBP One aplikazioan eskatu gabe. Ilara horiek ez daude araututa, toki-mailan antolatuta egoten dira. Hasierako elkarrizketaz gain, hitzordua zergatik ez den eskatu justifikatu behar da. Prozesuan zehar aldi baterako atxilotuta geratzeko aukerak daude, batez ere adinez nagusiak diren pertsonak.
- Ofizialak ez diren puntuetatik gurutzatu eta AEBko agintarien esku utzi asiloa eskatzea. «Beldur oinarritua» elkarrizketa aplikatzen zaio zuzenean, askoz zorrotzagoa; elkarrizketa pasatzen ez bada, deportazio-prozesua aktibatzen da, ez hain bermatzailea; aukera gehiago daude elkarrizketa pasatuz gero aldi baterako atxilotuta geratzeko.

Egileak egina, Iniciativa Kino para la Frontera elkarteak (aurrerantzean, Iniciativa Kino) eta Alejandra Contrerasesek, Errefuxiatuentzako Zerbitzu Jesuita (SJR) Ciudad Juárez elkarteak, Joanna Williamsi eta Pedro Velascori egindako elkarrizketetan oinarrituta.

Migratzaileekiko Jesuiten Sarea osatzen duten erakundeak muga horretan laguntzeko esperientziaren arabera, Tijuana, Nogales, Ciudad Juárez eta bestelako hiriak fluxu ezberdinen topaguneak dira, non Erdialdeko Amerikako, Venezuelako eta beste nazionalitate batzuetako migratzaile behartuak, AEBtik deportatuak edo kanporatuak, krimen antolatuaren indarkeriatik ihes egiten duten emakumeak edo familiak eta Mexikoko beste Estatu batzuetako talde armatuak elkartzen diren.

Mugako hiri horiek ez dira oso irisgarriak kanpotik iristen diren pertsonentzat; izan ere, normalean kanpamendu informaletan eta aterpetxeetan finkatu behar izaten dute, edo periferietan alokatu, eremu ekonomikoagoak direlako, zerbitzu publikorik ez dutelako eta oso eskasak direlako, eta horrek bereziki eragiten die familiako emakumei eta amei. Tijuana, Ciudad Juárez eta antzeko hiriek aterpe-sare bat dute, baina erakundeek ez dute sistema abegitsu gisa definitzen, Alejandra Contrerasesek (SJR Ciudad Juárez) azaltzen duenez, «aterpetxeek ez dutelako pertsonak luzaroan edukitzeko gaitasunik, eta horrek arazo bat sortzen du, harrapaketa-hiri bihurtu duten migrazio-politiken ondorioz».

Mexikoko iparraldeko segurtasun ezak eta indarkeriak modu desberdinean eragiten du leku bakoitzean, eta eragile kriminalen aldaketen arabera, baina beti dago presente. Nogalesen, adibidez, Joanna Williamsen arabera (Iniciativa Kino), badirudi indarkeria ez dela beste hiri batzuetan bezain larria, lurraldea krimen antolatuaren talde bakar batek kontrolatzen duelako. Talde horren diru-iturri nagusia droga-trafikoak da, eta, beraz, muga kontrolpean du. Arriskua handiagoa da migratzaileek «muga ikusezin» eta lurralde horiek ezagutzen ez dituztelako. Ciudad Juárezen, agintariak egindako bahiketek eta estortsioek gora egin dute azken hilabeteetan, Errefuxiatuentzako Zerbitzu Jesuitak (2023) egindako monitorizazioaren arabera.

Mugako segurtasunik ezaren egoerak batzuetan emakumeak jazartzen ditu indarkeriatik ihesi

Emakumeekin, Mexikoko bikotekideengandik ihesi dabiltzanekin, kasu batzuetan erasotzaileak haien bila joan dira. Horrek tentsio hau sortzen du: «hemen zain geratzen banaiz, arriskuan nago». Pentsatzen ari naiz emakume bat behin baino gehiagotan ibili zela mugetan, bere bikotekideak botere handia zuelako karteletako batean, eta bera zegoen lekutik lortzen zuelako informazioa.

Joanna Williams, Iniciativa Kino

AEBko hegoaldeko muga behartutako azken helmuga den arren, Joanna Williamsek (Iniciativa Kino) honako hau azaldu du: «neurri batean, ez da hainbeste behartutako azken helmuga, behartutako epe ertainekoa baizik. Oraindik ere gutxi dira epe luzera geratzen direnak, baina jendeak askoz ere gehiago luzatzen du bere egonaldia AEBko migrazio-politikengatik mugara iristea aurreratu zutena baino; izan ere, AEBk ez dute uzten bertara azkar iristen eta beste leku batzuetan ez diete itzultzen uzten».

Ibilbide eta mugetako indarkerien continuuma

Igarotzea migrazio-prozesuaren fase bereziki konplexua eta anbigua da. Fase horretan, hainbat faktorek eragiten dute pertsonak bereziki kalteberatasun-egoeran egotea. Alde batetik, maila pertsonalean, harrera egiten ez dizuten eta ez zauden lekuetan zaudela sentitzen duzu, imajinatu ez zenituen egoeretan eta egon nahi ez duzun egoeretan. Bestalde, fase ikusezina da, eta gero eta arriskuetsuagoa, mugen kudeaketa kanpora ateratzeko politiken ondorioz; izan ere, babesik gabeko bide irregularrak areagotzen dira, berez segurua ez den testuinguru batean.

Gutxi dakigu Mendebaldeko Afrikako herrialdeen mugak zeharkatzean, Saharako basamortua zeharkatzean edo Marokoko hiriek eta basoek ezkutatzen dutenari buruz. Era berean, ez dakigu zer esan nahi duen Panamako edo Mexikoko mugan dauden oihanak zeharkatzeak, kartelek minatutako bideak eta hiriak eta haien gerrak zeharkatzeak, Mexikoko hiri handietan bizirik irauteak edo basamortuetatik edo ibaietatik AEBra zeharkatzeak.

Igarotzean, emakumeek generoan oinarritutako indarkeria espezifikokoak izaten dituzte aurrez aurre, eta indarkeria horiei gehitu behar zaizkie, kasu askotan, jatorrizko herrialdetik irtetea eragin zutenak eta aurreko epigrafeetan deskribatutako igarobidea bizi duten biztanleek pairatzen dituztenak. Horregatik, agian bizirauteko estrategia gisa, emakume askok, azkenean, indarkeriak normalizatzen dituzte.

Epigrafe honetan, emakumeek migrazio-prozesuaren fase honetan, bai Marokoko eta Espainiako hegoaldeko mugan, bai Erdialdeko Amerikako migrazio-fluxuetan, berariaz pairatu behar dituzten lekuak, eragileak eta indarkeria-motak identifikatzen ditugu. Indarkerien deskribapen bananduak ez du esan nahi bateraezinak direnik; izan ere, gehienetan aldi berean eta elkar gurutzatuta gertatzen dira.

Aldiberekotasun hori hainbat egilek eta tokik sustatzen dute. Horrela, indarkeria horiek ibilbidean zehar gertatzen dira, mugetan, partekatutako apartamentu edo geletan, kanpalekuetan, oihanetan, basoetan eta basamortuetan, lantokietan, edo hirietako kaleetan, besteak beste; eta maila interpersonalean eta sozialean gertatzen dira –bidelagun, beste herrialde batzuetako gizon, «pasatzaile» edo koioteek egindakoak-; baita maila instituzionalean ere, polizia-kidegoek edo segurtasun-kidegoek eta beste administrazio publiko batzuek eginak eta estatuek onartuak.

«Erdialdeko Amerikako beste emakume batek esan zigun bere seme-alabekin batera atxilotu zutela La Garita de Acayucánen. Lurrean lo egiten zutela kontatu zuen, ez baitzegoen oherik. Mexikon zehar egin zuen ibilbidean bahiketa jasan zuen, eta horregatik galdu zituen bere ondasun guztiak, bai berak, bai seme-alabek soinean zeramatzen arropak besterik ez zuten.

Handik egun batzuetara, kubeta bat aurkitu zuen, langileek garbitzeko erabiltzen zutena, eta emakumeak hartu egin zuen, eta oso gaizki tratatu zuten horregatik».

REDODEM, 2023

Mendebaldeko Afrikako migrazio-bideetan, oro har, lurrez egiten dituzten emakumeek aukera handiagoa dute indarkeria-motaren bat jasateko. Ibilbide horiek emakumeen eskubideak urratu ohi diren herrialdeak zeharkatzen dituzte, eta eremu publikoan, emakumeak bigarren maila batean geratzen dira. Hala, oro har gizonak dira mugak kontrolatzen dituztenak, pertsonak garraiatzen dituzten autoak edo kamioiak gidatzen dituztenak, «pasatzaileak» edo ibilbide alternatiboen gidariak, besteak beste. Babesgabetasun-testuinguru horretan, botere-harreman desorekatuek eragindako botere-abusuak emakumeen aurkako **indarkeria fisiko eta sexualeko** dinamikak eragiten ditu, eta, askotan, beren gorputza jarri behar dute ibilbidearekin jarraitu ahal izateko. Horren ondorioz, migratzaileak eta gorputzaren beraren aurkako erasoek osasun mentalean eragiten duten inpaktuari «bideko haurdunaldiak» gehitu behar zaizkio, ibilbidea asko zailtzen baitute. ÖDOS programako Cristina Manzanedok argi eta garbi adierazten du «[...] **Errealitatea da emakume asko, emakume migratzaile izateaz gain, ama direla**»

«[...] Nigerretik igarotzean beldurra pasatu nuen. Gau batean, passeur-ak arabieraz hitz egiten iritsi ziren, eta emakumeak eta gizonak banandu gintuzten. Gauean neska batzuk aukeratu zituzten, zortea izan nuen ez nindutelako harrapatu. Goizean, emakumeek esan ziguten eraso eta bortxatu egin zituztela».

Kamerun, 39 urte

Erdialdeko Amerikatik AEBra bidean, egoera ez da oso ezberdina. Generoan espezializatutako migratzaileen erakundeek adierazten duten bezala, askotan emakume migratzaileek modu klandestinoagoan bidaiatzen dute, ikusezintasun handiagoa bilatuz, eta horrek indarkeria jasateko are kalteberago bihurtzen ditu (IMUMI, 2011). Bidean dauden arriskuei, emakumeen kasuan, sexu-indarkeriaren biktima izateko arrisku handia gehitzen zaie. Merezki du aipatzea, adibidez, Panamako Darién oihanetik igarotzea; izan ere, migratzaileek emakumeei modu sistematikoan lapurtzen, erasotzen eta bortxatzen dieten talde kriminalei egin behar diete aurre. Datu adierazgarri bat da Mugarik Gabeko Medikuek sexu-indarkeriaren biktima izan diren 200 emakume eta neska baino gehiago artatu dituztela 2023an Dariénean (Yates eta Pappier, 2023).

Mexikoko ibilbidearen kasuan, bahiketen kontakizunak nabarmentzen dira, biktimak emakumeak direnean ere sexu-indarkeria jasaten baitute. Alejandra Coronaren (SJR Ciudad Juárez) arabera, bahituak izan ziren emakumeen % 100 ere bortxatuak izan ziren –jazarriak izatetik bortxatuak izatera–.

Testigantza hauek entzutea egokitu zait: «Sei gentozen, baina oso politikak ziren bi desagertu egin ziren». «Emakumeek oilasko-saltzaile bati ordaindu ohi diote etxeetan ezkutatzeko. Esamolde hauek entzuten ditut neskengandik, «bat-batean ez genituen ikusi», eta oilasko-saltzaileak berak izan ziren».

Entrevista Anel Ortiz, Universidad Ibero Tijuana

Mugen kudeaketa kanpora ateratzeko politikek Maroko eta Mexiko Europara edo AEBra iritsi nahi duten hainbat herrialdeetako migrazio-ibilbideak eta populazioak elkartzen dituzten gune bihurtu dituzte. Politika horiek ezartzeak eta sekurizazioak bide irregularrak areagotzea eragiten dute, garestiagoak, ez-segurukoak eta bortitzagoak. Ildo horretan, ikerketa honen esparruan egindako elkarrizketa batean, Helena Malenok dio «*indarkeria etengabea dela: arrazakeria, sexu-indarkeria sarekadetan. Aipatu behar da Marokon gertatzen ari dena gerra bat dela, eta gatazka guztietan bezala, emakumearen gorputza gerra-arma bat da. Babes gutxi dago. Zigorgabetasuna erabatekoa da, eta etengabe indarkeriaren eraginpean daude*».

Baieztape horrek Mexiko zeharkatzen saiatzen diren emakumeen errealitatea ere deskribatzen du, ikusten baitute haien bizitzaren, askatasunaren eta osotasunaren aurkako mehatxu nagusietako bat agintari mexikarrak berak direla:

Trean geunden, Apizaco parean, Tlaxcalan –ondoan etxola bat zegoen-. Segurtasun-agente bat trenera igo eta bortxatu egin ninduen. Poliziari zerbait jakinarazten banion, Guatemalara eramango nindutela esan zidan. Gero, 40 USD kendu zizkidan (21 urteko guatemalarra). Tapachulan geunden eta migrazio-agente batek gelditu gintuen. Esan zigun berarekin harremanak bagenituen ez gintuela geldiaraziko (27 urteko salvadortarra).

Kuhner Gretchen, 2011

Aurreko epigrafeetan adierazi dugun bezala, **bi herrialdeak behartutako helmuga edo uste baino egonaldi luzeagoa bihurtu dira**. Denbora gehiago irauteak ahultasuna areagotzen du eta emakumeen aurkako genero-indarkerien gainjartzea nabarmenagoa eta konplexuagoa izatea eragiten du.

Ezgonkortasun sozioekonomikoak, langabezia-tasa altuek eta sekuritizazioaren eta poliziaren errepresioaren gorakada nabariak **arrazismoa eta xenofobia** ezartzea eta gogortzea eragiten du harrera-populazioetan, bai herritarrengan, bai administrazio publikoetan –ospitaleak, ikastetxeak, polizia-etxeak, besteak beste–, migratzaileen aurka. Legedi nazionalen arabera, migratzaileek osasun, justizia eta derrigorrezko hezkuntzako oinarrizko zerbitzuak eskura ditzakete, bai Mexikon, bai Marokon. Hala ere, praktikan oztopo asko aurkitzen dituzte. Hala, administrazio-egoera irregularrak eta dinamika arrazistek zaildu egiten dute oinarrizko eskubideak eta bizimodu duina eskuratzea, eta, emakumeen kasuan, babesgabetasun handiagoa, prekarietatea eta generoan oinarritutako indarkeria-egoeren eraginpean egotea dakartzate.

«Animaliek ere badituzte eskubideak, ezta? Hemen ez bazina bezala egiten dute... Norbaiti txistua botatzea normala dela uste duzu?... Animalia bati ere ez diozu txisturik botatzen... Pertsona bati txistua botatzea, emakume bati jotzea, telefonoa kentzea, pasaporte... Animalia bat baino okerrago tratatzen naute».

Boli Kosta, 30 urte

«Ez daukat bizileku-baimena, eta oso zaila da hori lortzea. Baimenik gabe, arazo eta arrisku askori egin behar diezu aurre. Ezin zara aske edo lasai sartu edo irten. Hura gabe ezin duzu ezer egin. Ospitalera bazoaz, baimena eskatzen dizute, ez zaituzte artatuko. Orduan arriskuan gaude. Gauzaezak bagina bezala da. Ez dugu paperik, ez dugu eskubiderik».

Boli Kosta, 29 urte

Bi kontinenteetan, Mexikoko edo Marokoko hirietan aurrera egiteko zain dauden bitartean, emakumeen kezka nagusiak lana eta ostatua lortzea dira. Hala ere, lan-merkatu arautura sartzeko ezinezkoa da, eta, beraz, baita diru-sarrerak eta aurrezteko gaitasuna sortzea ere. Enplegua legezko bizileku-baimenen bidez soilik lor daiteke, hau da, Marokoko bizileku-baimena edo Mexikoko²⁷ aldi baterako egoiliar-txartel iraunkorra. Horiek lortzea oso zaila da administrazio-murrizketengatik. Egoera horretan, lan prekarioak eta ankerrak onartzeko probabilitatea, gehienetan etxeko lanak, eta neurri txikiagoan prostituzioa, ekonomia informalean eta inolako lan-babesik gabe, handiagoa da, generoan, abusuan eta lantokian esplotazioan²⁸ oinarritutako indarkeriak jasateko arriskua ere handituz.

Baldintza horiek erabateko zigorgabetasunean gertatzen dira; izan ere, argi eta garbi, administrazio-egoera irregularrean dauden emakumeek ez dute aukera handirik esplotazio-kasu horiek eta generoan oinarritutako indarkeria-kasu horiek salatzeke, diru-sarreraren iturri bakarra galtzeko edo deportatuak izateko beldurrez. Izan ere, salatzen diren kasuek ez dute jarraipen egokirik jasotzen Estatuko indarren eta justiziaren aldetik, ez baitira garrantzitsutzat edo egiazkotzat hartzen.

27. Babesa edo bisa humanitarioa ematen zaien pertsonak ere lanerako eskubidea dute, baina oso kolektibo zehatza dira.

28. Merezi du lan-esplotazioko modalitate batzuk aipatzea, hala nola Boli Kostako emakumeekin ohikoa dena, Marokora hegazkinen iristen direnak, pertsona batek txartela ordaintzen dielako, hilabete batzuk bitarteko gisa lan egitearen truke zorra itzuli arte, eta denbora horretan erdi esklabo bizi dira.

«Mexikoko indarkeria instituzionalari dagokionez, paradoxikoa da segurtasun-erakunde guztien kontrola, baina, aldi berean, ez dago emakumeak babesteko gutxieneko baldintzak eskaintzen dizkien erakunderik».

Fray Matías de Córdoba taldea

Bestalde, Marokon elkarrizketatutako emakume gehienek diru-iturri bakartzat onartzen zuten eskea. Islamiar erlijioarentzat «limosna ematea» ondo ikusia dagoela azaldu dute. Egun osoa hiriko kaleetan, haietako asko beren seme-alabekin, egoteak, poliziak atxilotzeko arrisku handiagoa eragiteaz gain, areagotu egiten du haien ahultasuna eta segurtasunik eza, bai eta haien seme-alabena ere. Izan ere, askok diote irain arrazistak, mehatxuak, lapurretak, kolpeak edo sexu-proposamenak jaso dituztela.

Bizitokia aurkitzeko kezka areagotu egiten da ama diren emakumeen artean, seme-alaben ongizatea eta babesa baita lehentasun nagusia. Prezio altuak direla eta, pertsona askorentzat aukera posible bakarra da apartamentua edo logela beste batzuekin partekatzea, bai gizonekin, bai emakumeekin, eta Mexikoren kasuan, baita migrazio-ibilbide nagusietan dauden migratzaileen aterpetxe edo etxeetako batean lekua bilatzea ere. Muturreko egoerek tentsioak sortzen dituzte, eta bizikidetzazaildu egiten dute; izan ere, partekatutako bizitoki horiek, azkenean, eremu ez-segurua bihurtzen dira emakumeentzat eta nesKentzat, areagotu egiten baitira indarkeria fisiko edo sexualen bat jasateko aukerak.

«Tangerrera iritsi nintzenean, jendeak beste pertsona batzuk hartzeko apartamentuak hartzen zituen. Orduan, gela batean 30 pertsona inguru egon gaitezke, gizon zein emakume. Hor mehatxuei eta bortxaketei aurre egin nien. Hor, badakizu... inor ez dago bere emaztearekin eta orduan mundu guztiak... egun batean gizonak etxeko emakume guztiak bortxatu zituzten eta gero ihes egin zuten... ez zen erraza izan... Salatuko genituela uste zutelako ihes egin zuten. Egia da, salatu behar genituen, baina ihes egin zuten. Denak bortxatu gintuzten, baita nire alaba ere».

Boli Kosta, 43 urte

«Tapachulako emakumeen eskaera nagusietako bat etxebizitza bat izatea da, espazio partekatuetan (aterpetxeetan) daudelako eta bertan lo egiten ez dutelako, lapurtzeko edo sexualki abusatzeko beldurrez».

Fray Matías de Córdoba taldea

Marokoko muga-hirien inguruko **basoetan**, oinarrizko zerbitzuak eskuratzea are konplexuagoa da, eta, oro har, kokalekuetan bizi direnek hirira ia hurbildu gabe irauten dute.

«Basoan bi aste ere eman ditzakegu dutxatu gabe... Adibidez, hilerokoa datorkidanean, arropa janzen nuen, baina ezin izaten nuen konpresarik erabili, «ez baitut hirira erostera jaisteko eskubiderik»... izan ere, hirira zerbait erostera etortzen zarenean, beraiek deitzen diote poliziari "beltz bat dagoela" esateko».

Boli Kosta, 30 urte

Azken urteotan, sekuritazioaren eta errepresioaren gorakadaren ondorioz, basoetan bizi diren pertsonen kopuruak behera egin du. Emakumeen kopurua gizonena baino txikiagoa izan da beti, kanpalekuak bereziki arriskutsuak eta babesik gabekoak baitira. Biztanleriaren beherakadak ez du esan nahi indarkeriak desagertu direnik. Poliziaren errepresioak eta egunero egiten diren sarekadek indarkeria sexual edo fisikoren bat jasateko arriskua areagotzen diete emakumeei. Kanpamentuko kideek ere generoan oinarritutako indarkeriak egiten dituzte emakumeen aurka. «Emakumeak lagunduta ez badoaz, ahulagoak dira kanpamentuko beste gizon batzuek haiekiko izan dezaketen indarkeriaren aurrean».²⁹

29. Andrades, A, Gandarias, I, Ferri, A, de Lucas, B. *Vidas que cruzan fronteras. Un análisis feminista sobre la Frontera Sur*. 2020. p.27

«Orain basoan 12 pertsona bizi gara. Emakume bakarra naiz... Gainerakoak nekatuta eta beldurrez zeuden... Nik basoan jarraitzen dut, Marokon familiarik ez dudalako "banoa" esateko».

Boli Kosta, 30 urte

Egia esan, **amatasunak** eta zaintzak erabat baldintzatzen dute migrazio-prozesua. Hori hainbat modutan bizi daiteke. Emakume batzuek migrazio-prozesua hasi zuten seme-alabak babesteko, eta haiekin joan ziren; beste batzuek jatorrizko herrialdean utzi zituzten senitartekoren batekin edo ezagun batekin; eta beste batzuk haurdun geratu dira migrazio-prozesuan. Nolanahi ere, amatasunak erantzukizun eta presio handiagoa dakar diru-sarrerak sortzeko, haurren oinarritzko beharrak babesteko eta asetzeko, bai migrazio-prozesuan haiekin batera badaude, bai jatorrizko herrialdean bizi badira eta dirua bidali behar badute.

«Gaixotasun honekin (GIB) laguntza behar dut eta ez nuen laguntzarik; beraz, eskean atera behar izan nuen. Gaixotasun honen medikazioa droga bezalakoa da, lo eginarazten dizu. Goizean esnatzen zarenean hamaika arazo dituzu. Baina eskean ateratzen ez banaiz, nola ordaintzen dut etxea? Nola jaten dut? Alaba txikiak zesarea bidez erdi nintzen, eta astebeteren buruan eskean ateratzen hasi behar izan nuen, ez nuelako [...] Neskatoa goseak dago, zer gertatzen da ni eskean ateratzen ez banaiz? Nola moldatuko naiz? Beste aukerarik badaukadala uste duzu?».

Boli Kosta, 43 urte

«Adingabeak ardurapean dituzten emakumeen premia nagusiak haien ingurukoak dira: pixoihalak, esnea, elikagaiak, bidean dauden haurren desnutrizio- edo abusu-arazoak, edo haurrak zaintzeko beharra, lan egin ahal izan dezaten. Emakumeek ia ez dute emakume gisa dituzten beharrez hitz egiten, familiaz baizik».

Anel Ortiz, Ibero Tijuana Unibertsitatea

Gainera, gogoan izan behar dugu, herrialdean bizi-baldintza gogorak dituztenez, oso jende gutxi uste duela Maroko edo Mexiko direla beren migrazio-prozesuaren azken helmuga. Lehen esan bezala, egonaldia hilabetetan luzatzen da, baita urteetan ere, baina helburua da «boza» egitea, «saltoka ibiltzea», «gurutzatzea» eta Europara edo AEBra iristea. Beraz, bidaiarekin jarraitzeko aurreztu beharra ere kezka arrunta da, esplotazio-baldintzetan eta indarkeria-arrisku handiekin egiten diren lanak onartzera behartzen duena.

Aurre egiteko eta babesteko estrategiak

Aurreko kapituluek migrazio-prozesua hasi zenetik izandako izugarrikeriazko ibilbideei buruz hitz egiten dute, bai Saharaz hegoaldeko Afrikako eta Marokoko ibilbideetan, bai Erdialdeko Amerikan eta Mexikon. Generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeriek ondorio fisikoak eta mentalak dituzte. Guztiek ez dute diskriminazio amaigabeak gainditzea lortzen, batzuk bidean geratzen dira indarkeriazko egitura eta dinamiken ondorioz, bizitza duina bilatzen duten pertsonen amets eta proiektuekin amaitzea lortzen baitute. Beste batzuek bizirautea lortzen dute. Epigrafe honek balioa eman nahi die emakume horien guztien borrokei; sistemak isilaraztea eta amaitzea lortzen duen borrokei; eta korrontearen kontra ibiltzen jarraitzea lortzen duten borrokei.

Generoan oinarritutako emakumeen aurkako **indarkerien continuum espazial eta tenporalaren** aurrean, konplexua da fisikoetatik babestea. Hala ere, emakume askok duten sendotasunari eta erresilientziari esker, estrategiak garatzea lortzen dute, horrek dakarren eragin psikologikoaren aurrean prestatzeko ahaleginean.

Horrela, alde batetik, **indarkerien normalizazioa eta onarpena** emakumeen artean partekatutako aholkuetan gauzatzen den estrategia bat da, bereziki amatik alabara, antisorgailuak erabiltzea, nahi gabeko haurdunaldiak edo bortxatutako gaixotasunak saihesteko, edo bideko senarra eta antzeko

figurak aipatzea, babesteko atxikitzen zaizkion pertsona gisa adierazita: «*Hobe pertsona batekin egotea hainbaten eraginpean egotea baino*». ³⁰ Mexikon eta Marokon badira sexu-indarkeriaren normalizazioa lantzen duten emakumeentzako laguntza-taldeak.

«*Oso testigantza mingarria egokitu zitzaidan: ama batek bere haurrari esan behar izan zion bortxatzen bazuten, ez mugitzeko, bestela min gehiago ematen baitzuen. Gai horiei buruz argi eta garbi hitz egin behar dute alabekin, eta, ahal den neurrian, gai horiek babesten saiatu behar dute, eta buruan izan dezatela zer gerta daitekeen*».

Anel Ortiz, Ibero Tijuana Unibertsitatea

Ildo beretik, onarpen horrek blokeo-erantzun emozionalak eragiten ditu, eta, askotan, horiek erabakigarriak dira bizirik irauteko.

«*Egun batean goizeko 3etan etorri ziren. Hamar ziren. Egun hartan bortxatu nahi izan ninduten, eta Jainkoari eskerrak, ikusi nituenean estresatu egin nintzen eta hilerokoa etorri zitzaidan. Eta horrek salbatu ninduen... beste emakumeak bortxatu egin zituzten. Hilerokoarekin nengoela ikusi zuten, eta ez ninduten bortxatu, baina jo egin ninduten, iletik hartu ninduten, hori guztia...».*

Boli Kosta, 30 urte

Bestalde, kontakizun gehienetan **itxaropena** izendatzaile komun gisa agertzen da, batez ere **fedez edo amatasunaz** elikatzen dela. Fededunak direnek eskerrak ematen dizkiote Jaungoikoari bidean hil ez direlako eta fedea laguntzen eta babesten dituela sentitzen dute. Ama direnentzat, itxaropena areagotu egiten da **familia-proiektu batekin amets egitean**. Amatasuna elementu bereizle eta eragingarria da migrazio-prozesu osoan zehar, eta indarra aurkitzea ahalbidetzen du seme-alabekin elkartzeari imajinatzean, jatorrizko herrialdean utzi behar izan badituzte; edo migrazio-prozesuan laguntzen ari zaizkienean bitzita hobe eraikitzea eta eskaintzea pentsatzean.

«*Aurrera egin eta aurrera begiratu behar dut, ezin dut atzera egin. Nire seme-alabekin ondo dagoen tokiren bat badago, hara joango naiz*».

Kongo Brazzaville, 39 urte

Kolektibitatea funtsezko elementua da, bai prebentzioan, bai indarkeriak gainditzean. Bi testuinguruetan, emakumeen edo herrikideen laguntza-sareak espazio segurutzat eta sendagarritzat hartzen dira. Michoacánen kasuan, Mexikon, sare horiek, batzuetan, sorreratik bertatik eraikitzen dira, emakumeak antolatzen baitira irteteko, elkarrekin ibiltzeko eta beren burua zaintzeko. Hala ere, oro har, gizarte-erakundeek eskainitako ibilbideetako edo topaketetako bizipenetan oinarrituta sortutako harremanak dira.

«*Beste norbait ibil daiteke nirekin sentipen horretan*».

Fray Matías de Córdoba taldea

Horrela, Saharaz hegoaldeko biztanleen artean, Erdialdeko Amerikako migrazio-testuinguruan ere sortzen diren loturen sorrera begiesteko aukera ematen du, hala nola *soeur* edo *frère* -arrebak edo anaia-, bide-lagunak aipatzeko. Izan ere, Mexikon, Nogalesko mugan, bakarrik doazen amek elkartasuna adierazten dutenean eta beste batzuekin laguntza-sareak osatzen dituztenean, emagalduez hitz egiten da.

«*Casablancara iritsi nintzen lehen egunean, familiarekin bi astez kalean bizi behar izan nuen, nora joan ez nekielako. Ez nuen inor ezagutzen. "Horrelaxe" etorri nintzen. Bi asteren*

30. 2023ko abuztuan txosten honen esparruan Marokora egindako bidaiaren egindako elkarrizketa batetik ateratako zatia.

ondoren, soeur batekin topo egin nuen, nire arazoa kontatu nion, eta berarekin joateko esan zidan, lekuren bat aurkitu arte. Hilabete eman nuen berarenean».

Boli Kosta, 43 urte

Lotura horiek, batez ere, elkarren biziraupenerako laguntzan oinarritzen diren aholku eta gomendio bihurtzen dira: muga gurutzatzea erraztu dezakeen pertsona baten kontaktua, migrazio-ibilbide berri bat aktibatzea edo gizarte-erakunde baten zuzendaritza, besteak beste. Izan ere, Erdialdeko Amerikako eta Mexikoko testuinguruan, Migratzaileen Karabanak babes-estrategiatzat hartzen dira.

«Duela bi hilabete iritsi nintzen. Egoera berean dagoen emakume bat ezagutu dut. Berak gomendatu zidan hona etortzea –gizarte-erakundea–».

Boli Kosta, 29 urte

Komunitate txikiak, sororitatetik (auto)aitortza eta enpatia eraikitzea ahalbidetzen dutenak, askotan funtsezkoa izaten dena antzeko arazoei aurre egiteko. Bai Marokon, bai Erdialdeko Amerikako eskualdean, emakumeak logelak edo apartamentuak elkarrekin alokatzeko antolatzen dira, gastuak aurrezteko eta gizonak bertan egotea saihesteko. Era berean, lan egin behar dutenek, behar dutenean, seme-alabak uzteko beste emakume edo gizarte-erakunde batzuen laguntza dutela esaten dute.

Adibide sinpleak, adibidez, ama bat erditzen denean, beste batzuk sartzen dira etapa arinagoa egiteko. Edo aterpetxetik irten behar dutenean eta zer alokatu bilatu behar dutenean, elkar bilatzen dute, eta antolatu egiten dira zer alokatu ikusteko, batzuek lan egiten dute eta beste batzuek haurrak zaintzen dituzte... Komunitatea egitea eta elkarrekin borrokatzea da biziraupenaren eta erresilientziaren estrategia nagusia.

Joanna Williams, Iniciativa Kino

Ibilbidean zehar eta, bereziki, mugako inguruneetan kokatutako gizarte-erakundeak funtsezko laguntza dira aurre egiteko eta babesteko estrategia horiek garatzeko, besteak beste, elikadura, osasun-laguntza, laguntza psikosoziala edo haurtzaindegia errazten baitute. Bi testuinguruetan, emozioen osasuna ardatz duten emakumeen zirkuluak sustatzen eta laguntzen dituzten espazioak daude, biktima izan diren indarkeria ugariengatik.

Horrek eragin positiboa izan du, ez bakarrik maila pertsonalean antsietateak tratatzeko, baizik eta komunitate eta harrera handiagoa sortzen ari dira espazio horietan, oso zaila baita, jendea lur jota baitago eta oso zaila baita bizikidetzat sortzea. Sareak sortzen dituzte, aldi baterakoak izan arren, eusteko.

Alejandra Corona, SJR Ciudad Juárez

7 Helmuga

Mendebaldeko kulturaren ezaugarri den pentsamendu dikotomikoak botere-harreman desberdinak betikotzen dituzten pare kontrajarrietan banatzen du errealitatea: gizona-emakumea, publikoa-privatua, arrazoa-emozioa, kultura-natura, iparraldea-hegoaldea, etab. Logika horren arabera, biztanleria pertsona autoktonoen eta pertsona «migratzaileen» artean edo pertsona erregularren eta egoera administratibo irregularrean dauden pertsonen artean banatzen da. Mundua ulertzeko modu horrek sistema arrazista heteropatriarkala zuzentzen duen mendebaldeko gizartearen funtzionamendua eta portaera eratu ditu, eta, besteak beste, sexuagatiko, generoagatiko, arrazagatiko, etniagatiko edo klase sozialagatiko diskriminazio-dinamikak sortzen ditu.

Iristea, ez «helmuga»

Pentsamendu dikotomiko horrek aukera ematen digu Espainiako estatura etortzen diren atzerritarrek erregular eta irregularretan murrizteko. Hark eta EBk justiziapean jarduten dutela argudiatzen dute. Hala ere, arazoa da ez dagoela borondaterik urtero beren herrialdeetatik ateratzen diren pertsonen kopurua handitzeko arrazoiak sakontzeko, pertsona horiek Espainiako lurraldera erregularitasunez ez iristeko dituzten arrazoiak identifikatzeko, edo eskubideen urraketen, desagertzeen eta heriotzen erantzukizunak norenak diren aitortzeko.

Atzerritar guztiek ez dituzte aintzatesteko eta sartzeko aukera berberak. Paradoxikoki, babes-premiak dituzten pertsonak ia ez dute bide legal eta segururik Espainiako lurraldera iristeko. Horrela, legezko bideak, beti seguruak ez direnak, familia-sustraitzera edo turistaren oniritziarekin edo aldi baterako lan-baimenarekin mugatzen dira, eta, ondoren, gerora sortutako irregulartasunera eramango ditu. Aitzitik, Espainiako lurraldera bide irregularretatik iristeko modu asko daude, saiatzen diren pertsonen bizitza arriskuan jartzen dutenak

Iritsiera Erdialdeko Amerikatik

Erdialdeko Amerikatik iristeko modu bakarra hegazkina da. Ibilbide horrek hainbat konplikazio ditu, aireportuak, jatorrizko herrialdekoak zein helmugakoak, migrazio-prozesuaren gune kritikoak baitira.

Erdialdeko Amerikako biztanleria bere herrialdeetatik ihes egiteko arrazoietakoz batzuk Nazioarteko Babes Sistemari jasota daude. Tamalez, 12/2009 Legearen 38. artikulua³¹ ez betetzeak eragotzi egiten du sistematikoki beste herrialde batzuetatik asilo-prozedurara iristea, Espainiako enbaxaden edo

31. Espainiako enbaxadetan eta kontsulatuetan nazioarteko babesa eskatzeko aukera aitortzen duen artikulua.

konsulatuen bidez. Horren ondorioz, Espainian nazioarteko babes eskatu nahi duten Erdialdeko Amerikako pertsona gehienek turismo-erregimenpean³² iritsi behar dute herrialdera, eta behin herrialdean daudenean, nazioarteko babes eskatu behar dute. Hori ez litzateke gertatu behar, baina bide erregularrik ez dagoenez, ohiko estrategia bihurtu da.

«Madrilen gelditu egin ninduten. Ustez egin behar nuen biratik atera nuen paketea. Ostatuaz galdetu zidaten eta esan zidan “hotel hori oso ezaguna da, asko hara doaz”, baina ez zidaten hainbesteko arazorik jarri... Zigilatu egin ninduten eta oso azkar sartu nintzen. Neukan diruaz ere ez zidaten galdetu, nire herrialdean bai».

Marlene Valdes, Peru

Estrategia hori erabiltzen dute bai babes-premia duten pertsonak, bai nazioarteko babes-sistemak onartzen ez dituen arrazoiengatik beren herrialdetik irteten direnak, nahiz eta pertsonarentzat mehatxagarriak izan, gobernuek eta nazioarteko komunitateak ezagutzen dute, eta horiek aireportuetara ere hedatu dute mugen kudeaketaren kanporatzea. Espainiako Justizia Zerbitzu Nagusiaren talde juridikoak dio aireportuen mugako kontrola airelineen bidez kanpora atera dela jatorrian. «Enpresa pribatuek migrazio-kontrolako lanak egiten dituzte, irizpide arbitrarioen arabera eta garraio-enpresaren funtzioez gain, pertsona batzuek bidaiatzea eragozten dutelako».

Lehen muga hori gaintzen dutenek, helmugako aireportuan, mugako kontrolari egin behar diote aurre. Polizia Nazionalak eta Guardia Zibilak badakite, bide erregularrik ez dagoenez, turismo-egonaldia iren xura duten pertsona batzuek beste arrazoi batzuk ezkututzen dituztela. Tamalez, SJM Espainiako talde juridikoak partekatzen duen bezala, aireportuetako muga-kontrolaren arbitrariorotasuna eta metodologia askotarikoa da, eta horrek segurtasun juridikorik eza sortzen du. «Genero-desberdintasunak ere arbitrariorotasunari eusten dio, aireportuko dokumentu-kontrolan ez baita generoagatiko portaera espezifikorik identifikatzen».

Saharaz hegoaldeko biztanleriaren etorrera

Saharaz hegoaldeko biztanleentzat, Espainiara hegazkinez bidaiatzea ez da hain erraza, eskatzen diren bisak eta agiriak Latinoamerikako herrialde gehienetan baino zorrotzagoak baitira. Hegoaldeko muga, beraz, sartzen saiatzeko ate bihurtzen da. 2022ko martxoan, Espainiako Gobernuak Mendebaldeko Saharari buruzko jarrera aldatu zuen, Marokori babes eskatzen, eta Espainiak eta EBk Afrika iparraldeko herrialdearekin zituzten aldebiko harremanei eta migrazio-arloko lankidetzari berriro ekitea eragin zuen. Ordutik, Marokok mugen kontrola areagotu duela egiaztatu da. Izan ere, aurreko urtearen aldean, 2022an % 25,6 murriztu dira etorrera irregularrak, batez ere Ceutan eta Melillan (Sánchez & Sanchez 2023).

Hegoaldeko mugako migrazio-kontrolako politikek lehentasuna ematen diote Europa Gotorlekuaren segurtasunari, bizitzak babestearen gainetik. Bide legal eta segururik ez dagoenez, Saharaz hegoaldeko biztanleen artean ohikoenak diren iristeko bideak irregularrak eta arrisku handikoak dira.

Ceutara edo Melillara iristea eta penintsulara eramatea

Pertsonak Ceutara edo Melillara iristen direnean, hesiak zeharkatuta edo itsasoz, eta poliziak identifikatzen dituenean, Etorreren Aldi Baterako Egonaldirako Zentrora (CETI) bidaltzen dituzte.

Espainian bi CETI daude, bat Ceutan eta bestea Melillan. Ceutakoak 512 plazako edukiera du, eta 2022an 422 pertsonakoa izan zen batez besteko okupazioa. Melillakoak, berriz, 782 plazako edukiera du, eta 813 pertsonakoa izan zen batez besteko okupazioa (CEAR, 2023).

32. Turista-erregimena. Latinoamerikako herrialde gehienek turista-bisatuaren luzapena dute 90 egunez. Sarrera erregularreko bide bat, epe hori igarota, pertsona bere herrialdera itzultzen ez bada, egoera administratibo irregularrean egongo dena.

Gune horietan, nazionalitate, kultura, etnia, erlijio, hizkuntza eta abar desberdinetako pertsonak, beren herrialdeetatik hainbat arrazoiengatik irteten direnek, igarobide eta ahultasun eta ziurgabetasun bereziki gogorra bizi dute. Horri guztiari gainokupazioa gehitu behar zaio, eskainitako oinarritzko zerbitzuen prekarietatea dakarrena, eta, zalantzarik gabe, egoiliarren bizikidetzari ere eragiten diona. Egoera horrek bereziki emakumeei eta haurrak dituzten amei eragiten die.

CETIen konplexutasuna gorabehera, zentro horietako batean erregistratuta egotea da penintsulara Ceutatik edo Melillatik iristeko legezko modu bakarra, penintsulako harrera-plazen kopuruaren mende dauden lekualdatzeen bidez. Nazioarteko babesa eskatzen duten pertsonak lehenetsuna dute (hurrengo epigrafean gai honetan sakonduko dugu). Nazioarteko babesa eskatzen ez dutenen kasuan, CETIko batez besteko egonaldia penintsulara lekualdatu baino sei hilabete lehenagokoa da, normalean Atzerritarren Barneratze Zentroetarako.³³ Zentro horietan, 60 eguneko epean ezin izan bada aberriratzea gauzatu, aske geratuko dira automatikoki (Barne Ministerioa, 2023).

Andaluziako kostaldera edo Balear Uharteetara eta Kanariar Uharteetara iristea

Penintsulako kostaldera edo Balearretako edo Kanarietako artxipelagoetara iristen diren pertsonak, Itsas Salbamenduko ontzietatik jaisten direnean, Polizia Nazionalak edo Guardia Zibilak atxilotzen ditu (Andrades *et al.*, 2020). Gurutze Gorriaren Larrialdiei Berehala Erantzuteko Taldeak (ERIE) daude lehorreratze horietan, eta lehen laguntza humanitarioaz arduratzen dira: arropa, mantak, elikagaiak eta kit higienikoak banatzen dituzte, eta triaje bat egiten dute pertsonen osasun-egoera egiaztatzeko (Gurutze Gorria, 2020).

Atxilotuak izateak, lehen unetik askatasunaz gabetuak izateak agerian uzten du Espainiako estatuak enpatiarik eta borondaterik ez duela edo harrerarako prest ez dagoela. Hasiera-hasieratik erruduntzat jotzen dituzte eta kriminalizatu egiten dituzte. Izan ere, une horretan bertan, itzulketarako administrazio-espeditente bat hasten da, egoera bereziki ahulean dauden pertsonentzat, adingabeentzat edo nazioarteko babesa eskatu nahi dutela adierazten dutenentzat izan ezik.

Izapide guztiak 72 orduko epean egin behar dira, hori baita prebentziozko atxilotetaren gehieneko denbora. Ondoren, pertsonak deportatu edo aske utz daitezke. Ordu horietan zaila da letradu edo interprete bat egotea, egoerari, aukerei eta arriskuei edo haien eskubideei buruzko komunikazio argia ziurtatzeko. Arreta emateko baldintzek eta prozesuak eta izapideak azkartzeak ez dute uzten arreta sakon eta pertsonalizatua ematen. Horrek eragin espezifiko du emakumeengan eta salatzeko gaitasunean edo aukeran; izan ere, aurreko kapituluetan ikusi dugun bezala, gehienek sexu-indarkeria mota desberdinak izan dituzte aurrez aurre, haurdun egon daitezke edo adingabeekin edo haurtxoekin etor daitezke.

Ceuta eta Melilla hirietara eta Andaluziako kostaldera edo artxipelagoetara iristea agerian uzten du, berriz ere, presaren, kriminalizazioaren, bazterketaren eta bizitzak erdigunean jarriko dituen ikuspegiarik ezaren logikaren pean funtzionatzen duen migrazio-sistema eta «harrera-sistema».

Nazioarteko babesa eskuratzea

Nazioarteko babeserako Espainiako araudiak bi prozedura-mota aurreikusten ditu nazioarteko babesa eskatzeko: mugan, mugako inguruneetan edo CIEetan egiten dena, eta Espainiako lurraldean asilo- eta babes-bulegoetan edo polizia-bulegoetan egiten dena. Prozesu horietan laguntzen duten

33. CIE Administrazio-egoera irregularrean dauden pertsonak atxikitzen dituzten zentroak, kanporatu aurretik. Barne Ministerioak kudeatzen ditu, eta haren funtzionamendua arautzen duen arauak ezartzen duenaren arabera, barneratuek «anbulatorio-zuzenbide pribatua» dute; beraz, delitirik egin ez duten pertsonentzako askatasun-gabetzeko zentroak dira. Barne Ministerioaren opakutasuna eta gardentasun falta dira ezaugarri nagusiak.

erakundeek mugako prozedurak bizkorragoak eta berme gutxiagokoak direla adierazten dute, eta, beraz, ahal den guztietan, lurraldean nazioarteko babeserako izapideak hastea gomendatzen dute.

Bi prozedurak bereizteko erabilitako kontzeptuei (mugan eta Espainiako lurraldean...) lerro batzuk eskaintzea merezi du. Mugak ez al dira Espainiako lurraldea? Narratibek, hau da, gauzak nola adierazten ditugun, eragina dute pentsatzen dugun moduan eta errealitatea eraikitzeke moduan. Espainiako mugaren eta lurraldearen arteko prozedurak bereizteak aukera ematen du susmatzeko migrazio-politikek lehentasuna ematen diotela Europa Gotorlekuaren kontrolari, babesari eta bizitzeko eskubideari baino.

«Lurraldeko» prozedura

Eskaera aurkeztuta, bertara iristen denetik hilabeteko epean hastea aurreikusten da, eta elkarrizketa pertsonal baten bidez formalizatzen da. Une honetan txartel zuria lortzen da, AIZ duena. Eskaera onartuz gero, txartel gorria erosi eta elkarrizketa luzeari ekingo zaio. Elkarrizketa hori, teoriarik, sei hilabeteren buruan ebatzi beharko litzateke, baina, egia esan, luzatu egingo da. Baiezko erantzunak errefuxiatu-estatusa eta bizileku- eta lan-baimena 5 urterako eskuratzea dakar; ezezkoak, berriz, sortutako egoera administratibo irregularra dakar.

Prozedura hori ez da erraza, batez ere europarrak ez diren pertsonekin³⁴ zerikusia duenean, eta gaur egun ia ezinezkoa da. Duela bi urtetik hona, hitzorduetarako sarbidea gainezka eta blokeatuta dago. Egoera horrek konstituzio-zuzenbidea eta nazioarteko akordioak urratzen ditu, eta babesa behar duten pertsonen segurtasun-eza luzatu besterik ez du egiten. Hesi horri beste bat gehitzen zaio, lausoagoa: desinformazioa. Espainiako Justizia Auzitegi Nagusiaren talde juridikoak adierazten duen bezala, «desinformazioak kalte handia egiten du: pertsonak ez dituzte nazioarteko babes-prozedurak eskuratzen beldurragatik, edo alde aurretik prestatzeko gakoak diren aholkularitza juridikorik edo laguntza egokirik gabe sartzen dira; edo atzera egiten dute hitzordurik aurkitzen ez dutelako».

Izapideak hastea lortzen dutenek berez konplexua eta mingarria den prozedura bati egin behar diote aurre, beren herrialdeetatik ihes egiten ari diren pertsonak baitira, beren bizitza eta osotasuna mehatxatzen duten arrazoiengatik. Hala ere, zailtasun horiek konpentsatzen saiatu beharrean, asiloa eskatzeko prozesua arbitrarioa, erabat urratzailea, birbiktimizatzailea eta nahasia da; eta mugako testuinguruetan prozedura azeleratuaren bidez egiten denean, ezaugarri horiek askoz ere handiagoak dira.

Unea ez da egokia. Izapidetzeari hasiera emateko babes-elkarrizketan, eskatzailea ezinbesteko une batean dago, eta, kasu askotan, une hori ez da egokia. Elkarrizketak kontakizunaren koherentzia perfektua eskatzen du, haren egiazkotasuna aitortzeko, kontuan hartu gabe ezin dela beti ekoizpen logikorik egin, edo emozionalki prestatuta egon bizi izandako guztia modu egoki, zehatz eta koherentean islatu ahal izateko.

34. **Ukrainako** gerra hastearrekin batera, EBk aldi baterako babeserako zuzentaraua aktibatzea erabaki zuen, gerrak kaltetutako ukrainarrei berehalako harrera egitea ahalbidetuz. Oso neurri txalagarria eta, aldi berean, zalantzan jarria. Txalagarria, nazioarteko babesa ulertzeko beste modu bat dagoela eta bide legalak eta seguruak aplikatu daitezkeela erakusten duelako. Zalantzan jarri da, izan ere, garai hartan, sistemak ukrainarrei hainbestearaino eman zien lehentasuna, ezen beste nazionalitate batzuetako pertsonen prozedurei ez baitzitzaien jaramonik egin, eta, aldi berean, galdera bat sortu zen: *zergatik haiek bai, eta nik ez?*

Mugako prozedura azeleratua

Mugako inguruneetan egiten da, hala nola aireportuen migrazio-kontrolan, Ceuta eta Melillako muga-postuetan edo CIEetan. Azkartzeak, prozedura gauzatzen den uneak eta tokiak prozedura-bermeen narriadura eragiten du, eta horrek zuzenean eragiten du aintzatespen-aukeretan.

- Unea ez da egokia. Pertsonak ez du behar bezalako informaziorik, prestakuntzarik eta laguntzarik. Denbora faltak bizitako barneratzea eta ulertzea zailtzen du, bai jatorrian, bai igarotzean.

- Elkarrizketatzen duen pertsona ere ez da egokia.

- Lekua ez da egokia. Aireportuen ingurunean, nazioarteko babesaren eskaera eta izapidetzea aireportuaren barruko espazio batean bizi da, eta Espainiako JEZeko ekipu juridikoak «onartugabeen gela» deitzen dio espazio horri. Gela honetan sartzea galarazi zaien pertsona guztiak sartzen dira, atxilotetaren profilei edo arrazoiei dagokienez bereizi gabe. Bakarrik dauden pertsonak, adinekoak, adingabeak edo ardurapeko haurrek dituzten emakumeak edo gizonak, besteak beste. Hainbat egunetan zehar espazioa partekatzen dute hainbat arrazoiengatik atxilotzen dituzten pertsonak modu irregularrean sartzen saiatzeagatik, nazioarteko babesaren eskatzaile potentzialak izateagatik, etab. Hegoaldeko mugaren kasuan, elkarrizketak mugako postuetatik gertu dauden inguruneetan egiten dira, edo CIEetan, bizitako etsaitasuna ahaztea zailtzen duten eta «inoren lurtean» egotearen pertzepzioa areagotzen duten inguruneetan.

- Genero-ikuspegia ez da egokia edo ez da existitzen: aukera gutxiago dago elkarrizketara joaten diren eragileen artean emakume bat edo genero-gaietan behar bezala prestatutako langile bat egoteko. Gainera, denbora faltak izugarri zailtzen du elkarrizketatuak jatorrian edo igarobidean aurrez aurre dauden emakumeen aurka generoan oinarritutako indarkeriak aitortzea, babesa merezi dezaketenak.

Elkarrizketatzen duen pertsona ez da egokia. Europako araudiak ezartzen du Asilo eta Babes Bulegoko (OAR) funtzionarioak direla nazioarteko babeserako elkarrizketa egiteko gaitasuna eta prestakuntza duten pertsonak. Gaur egun, mugako prozedura azeleratuetan zein Espainiako lurraldean egindakoetan, polizia-kidegoak egiten du. Figura horrek harreman erabat hierarkizatua sortzen du; izan ere, kidego edo erakunde berak egiten du elkarrizketa, eta deportazioa gauzatzen du nazioarteko babes-eskaera izapidetzeko onartzen ez bada.

Prozesu horietan jendeak lotsa galdu behar du, ireki egin behar du, oso egoera ahulean geratu behar du..., eta hori poliziarekin egitea ez da erraza.

Lekua ez da egokia. Prozedura hasten ari den pertsona batentzat, ertzain-etxea ez da leku segurua, eta ez ditu egoera egokiak sortzen egoteko eta elkarrizketari aurre egiteko.

Genero-ikuspegia ez da egokia edo ez dago. Behar bezala prestatutako langilerik ez egoteak edo emakumeei egindako elkarrizketetan oraindik ere emakumezko langileen presentzia ez izateak zaildu egiten du babesa merezi duten genero-dinamika espezifikoak identifikatzea.

Sexu- eta ugalketa-eskubideak urratzeagatik ihes egiten duten emakumeen kasuan, nazioarteko babeseko kasu batzuk onartzen ari dira, baina prozesu bereziki konplexuak dira. Kasu gehienetan, emakumeek beren herrialdeetatik ihes egiteko erabiltzen dituzten indarkeriak etxean eta eremu pribatuan gauzatzen dira. Indarkeria horiek frogatzea eta dokumentatu ahal izatea prozesu bereziki zaila eta mingarria da eskatzaileentzat.

«[...] Zaila da jasotako indarkeria guztia identifikatzea, hirugarren bati jakinarazteko gai izatea, kasu askotan polizia gizon bati, oso giro etsaituan. Ia ezinezkoa da. Horrek guztiak eragina du elkarrizketan, eta asko murrizten ditu errekonozimendu-aukerak».

Baldintza horien aurrean, Espainiako Justizia Auzitegi Nagusiko talde juridikoak praxi txarrak azpimarratu ditu elkarrizketa egitean. «Nahiz eta berme formalak betetzen diren abokatuak eta interpreteak egoteari dagokionez, beharrezkoa izanez gero, praktikan ez dira elkarrizketa egoki bat egiteko baldintzak sortzen. Horrek guztiak eragina du elkarrizketaren kalitatean. [...] Azkenean, gertatzen dena da nazioarteko babesa eskatzeko baldintzak betetzen dituzten pertsona askok ebazpen negatiboak jasotzen dituztela eskaeran».

Aurreko guztiagatik, Espainiako Justizia Auzitegi Nagusiaren talde juridikoak aitortu du ez dutela gomendatzen mugan nazioarteko babesa eskatzea, hain bermatzailea ez den prozedura bat delako. Ildo horretan, kezkatzen gaitu mugen kudeaketa kanpora ateratzeko politiken joerak, eta, zehazki, Migrazioari eta Asiloari buruzko Europako Itunaren (PEMA) joerak; izan ere, mugako prozedurei lehenetsua emateaz gain, sartzeko edo screeninga egin aurretik kontrol bat ezartzea proposatzen du, baheketa azkar bat egiteko eta pertsonak deportatzen diren edo babesa behar duten profilak diren erabakitzeke. Orduan, mugako asilo-prozedurara igaroko lirateke (Entreculturas, 2021). Logika horrek agerian uzten du EBren oinarria dela Europara iristen diren pertsona gehienek babesik behar ez izatea.

Hala eta guztiz ere, sartzeko legezko bide segururik ez dagoenez, irregulartasuna aukera bat da atzerritar askorentzat. Hala ere, gobernuek, alderdi politikoek edo komunikabideek sustatutako gorroto- eta inbasio-diskurtsoetatik urrun, 2022an guztira 31.219 pertsona iritsi ziren Espainiako lurraldera hegoaldeko mugatik (Espainiako Gobernua, 2022). Kopuru hori Espainiako biztanleriaren % 0,65 baino ez da.³⁵

Prozedura-motaz harago, gizarte-babeseko politikek ere gero eta indibidualizazio gutxiagoko joera hartzen ari dira. Europan, harrera-politika orokorrak hainbat egoitza-baliabide jartzen ditu babes-

35. 3. erregelatik ateratako datua, Espainiako biztanleria 47 milioikoa dela kontuan hartuta (2021)

prozedura hasi duten pertsonen eskura, makro-zentroak baitira. Estatu espainiarrean, eta bereziki Euskadin, zentro txikiak ziren, gizarteratzea eta laguntza pertsonalizatua errazten duten etxebizitzak. 2018an, Harrerako eta Aldi Baterako Babeserako Sistemak (PEAZ), harrerarekin lotutako gizarte-babeseko politikak koordinatzeaz arduratzen denak, Espainian duen politika aldatzea erabaki zuen, eta, hain zuzen ere, Europakoarekin homologatzea, hots, makroarekin.

Sistema horrek, gainera, ez du ahalbidetzen pertsonak non geratu aukeratzea. Ez ditu kontuan hartzen izan litezkeen familia-sareak edo bestelako laguntza-sareak edo sor daitezkeen loturak. Pertsonen borondatea erabat deuseztatuta dago. Estatuak «mugitu» egiten du, ez dagokion pertsonarentzat onena denaren arabera, baizik eta plaza erabilgarriak non dauden kontuan hartuta. Hala eta guztiz ere, Tinixara Guanche Ellacuria Fundazioko gizarte-langileak nabarmendu duenez, «errefuxiatuen eta migratzaileen bizitzan partekatutako ezaugarri bat etengabeko ziurgabetasuna da. Ezin izan zutelako aukeratu, alde egin behar izan zutelako, normalean planifikatu gabe, iritsi zirenean ez zutelako hitzordurik lortzen, eta, azkenean, sei hilean behin asiloa eskatzea lortzen dutenean, eskaera aztertzen jarraitzen duten ala ez esaten dietelako [...] Eta hori guztia oso bizi-segurtasun falta handiarekin».

Espainiako estatuan eta Euskadin emakume migratzailea izatea

Idatzitako orrialdeek, jasotako ahotsek eta kontatutako istorioek agerian uzten dute emakume adina migrazio-prozesu daudela. Egia da dinamika batzuk partekatuak direla; herrialde batetik irtetea, arriskuak, beldurrak, indarkeriak. Garaipenak, loturak, itxaropen-distirak eta abar ere bai. Migrazio-prozesuak osatzen dituzten faseetako bakoitza sekuentziala da, eta elkarri lotuta daude. Horregatik, bizipen guztiek eragina dute bizi dituzten emakumeengan. Hala ere, bizi-aniztasuna gorabehera, Espainiara iristen direnean, «migratzaile» gisa biltzen dira. Berdin dio asilo-eskatzailea den edo administrazio-egoera duen, beti izango da «migratzailea». Termino horrek herrialde batek eta gizarte matxista eta arrazista batek eragindako diskriminazioa laukitu, sailkatu, homogeneizatu eta normalizatzen du.

Eskubideak eskuratzea

Jakina, ez da gauza bera Espainian nazioarteko babes-sistemaren pean edo administrazio-egoera erregularrean edo irregularrean bizi den pertsona izatea. Emakume beltza edo latindarra izatea ere ez da gauza bera, azalaren koloreak edo hizkuntzak, besteak beste, eragin handia baitute. Cristina Manzanedoren ustez, «Espainiako gizarteak errazago hartzen ditu Latinoamerikako biztanleak». Etxeko lanetan, adibidez, Latinoamerikako emakumeak aurkitzen du lana [...] Edo askoz zailagoa da afrikarrentzat pisu bat alokatzea. Populazio beltzarekin arrazistagoak gara».

Guztiek giza eskubideen urraketei eta indarkeria mota desberdinei aurre egin behar badiete ere, egoera administratibo irregularrean dauden emakumeak ahulagoak eta urratuagoak dira. Sistematik kanpo egoteak eta ikusezinak izateak existitzea, erregistro batera, erroldatze batera, sabai batera, leku seguru batera... sartzea eragozten du.

«Espainian emakume migratzailea izateak ahalegin bikoitza esan nahi du, lo ordu laburrak, erantzukizun asko, sufrimendu handia ere bai, bakardadea, eta batzuetan isilik egotea ere tokatzen da. Zure iritzia izan arren, migratzailea zaren bitartean, oso ahots gutxi».

Olga Mejía, Honduras

Ildo horretan, hainbat arrazoiengatik beren herrialdeetatik irteten diren pertsonentzat, Espainian bi ordenamendu juridiko daude erregularizazioa lortzen saiatzeko: Nazioarteko Babes Sistema, aurreko epigrafean azaldutakoa, eta Atzerriartasun Legea.³⁶

T. Guancherentzat «*LOEXek zaugarritasuna betikitzen du, oztopoak sortzen ditu, oztopo gaindiezinak. Oro har, migratzaileak, nagusiki, eta errefuxiatuak, neurri txikiagoan, gizarteratzeko prozesuak "oztopo-ginkanak" dira [...] Izan ere, pobreziaekin eta irregulartasun-egoeran dauden pertsonekin eta, bereziki, migratzaileekin zerikusia duten legediak oso krudelak dira, eta jendea ez kikiltzeko pentsatuta daude, ez babesteko».*

LOEXen arabera, egoera administratibo irregularrean dauden pertsonak erregularizazioa lor dezakete lan-sustraitzearen, gizarte-sustraitzearen, familia-sustraitzearen edo prestakuntzarako sustraitzearen bidez. Prozeduretan³⁷ sakontzeko asmorik gabe, lerro batzuk jarriko ditugu bakoitza zertan datzan jakiteko.

— **Lan-sustraitzea: Estatuan bi urtez jarraian bizitzea eskatzen du, eta gutxienez 6 hilabetez bizileku edo legezko egonaldi egoeran dagoen lan-harremana frogatzea eskatzen du.**

Baldintza horiek bete ondoren, urtebeteko bizileku- eta lan-baimena emango da, eta baimena berritu ahal izango da baldintzak betetzen badira.

— **Gizarte-sustraitzea:** Estatuan hiru urtez jarraian egotea eskatzen du (jarraitua, kasu honetan legezkoa ez dena), baita lan-kontratu bat ere. Kasu horietan, urtebeteko bizileku- eta lan-baimena emango da, eta baimen hori berritu ahal izango da.

— **Familia-sustraitzea:** salbuespenezko inguruabarrengatik aldi baterako bizileku-baimena da. Espainian dauden atzerritarrei eman dakieke, bai Espainiako nazionalitatea duen adingabe baten aita edo ama badira, bai jatorriz espainiarrak izan diren aitaren edo amaren seme-alabak badira. «Espainiako nazionalitatea duen adingabearen aitaren edo amaren» indarrez emandako baimenak 5 urteko indarraldia izango du, eta «Espainiako aitaren edo amaren seme edo alabaren» bidez emandakoak, berriz, urtebeteko indarraldia.

— **Prestakuntzarako sustraitzea:** hamabi hilabeterako bizileku-baimena da, eta behin bakarrik luza daiteke beste hamabi hilabetez, prestakuntzak denbora hori gaintzen badu. Sartzeko, Estatuan bi urtez jarraian egon behar dela frogatu behar da, eta matrikulazioa baimena eman eta hurrengo hiru hilabeteetan egin behar da.

Ikusten dugun bezala, familiaren sustraitzea izan ezik, beste hirurek eskatzen dute frogatzea Espainiako estatuan gutxienezko aldi baterako jarraitua dela, baita legezkoa ere, eta familia- eta gizarte-sustraitzearen kasuan ere, beharrezkoa da lan-kontratu bat dagoela frogatzea.

Puntu honetan, galdetzea merezi du: nola froga dezake egoera administratibo irregularrean dagoen pertsona batek Estatuan lan egin duela? Nola frogatu nahi duzu jarraitutasuna? Izan ere, etxebizitza eskuratzea Espainiako gizartean arazo orokorra denez, nola izan daiteke legezko bizilekua sistemak onartzen ez dituen pertsonentzat? Txosten honen esparruan elkarrizketatutako emakume gehienak bat etorri ziren erroldatzea –jarraitutasuna probatzen laguntzen duena–, etxebizitza eta lana oztopo nagusitzat identifikatzean.

Erroldarik, bizilekurik edo lan-kontraturik gabe, ezin da erregularizatu. Nabarmendu behar da Euskadin, Gizarte Zerbitzuen Euskal Legeak eskubide sozial gehienak onartzen dituela benetako bizilekuan oinarrituta –erroldatzearen bidez frogatzen da–, eta ez pertsonen administrazio-egoeran

36. Ofizialki Atzerritarrei buruzko Legea edo 4/2000 Lege Organikoa, atzerritarrek Espainian dituzten eskubide eta askatasunei eta haien gizarteratzeari buruzkoa (BOE, 10. zk., 2000ko urtarrilaren 12koa).

37. Informazio osoa BOEn aurki daiteke: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2000-544>

oinarrituta, autonomia-erkidego gehienetan gertatzen den bezala. Beraz, Euskadiren kasuan, erroldatzea da eskubideak eskuratzeko giltza.

Eskubideak aitortzeari dagokionez, LOEX legeak hiru bloketan banatzen ditu eskubideak:

- Lehen taldea: pertsona izateagatik atzerritarrek sarbidea dutenak.
- Bigarren taldea: administrazio-egoera erregularrean dauden pertsonak bakarrik eskuratu ahal izango dituzte, administrazio-baldintza jakin batzuk eskatzen dituztelako.
- Hirugarren taldea: atzerritarrak sartu ezin direnak.

Gaur egungo errealitatea zera da, gero eta eskubide gehiago bigarren taldekoak direla, eta, beraz, administrazio-egoera erregularra behar dutela, eskatu ahal izateko. Besteak beste,³⁸ osasuna, hezkuntza eta ikasketen homologazioa, edo etxebizitzaren arloko laguntza-sistema publikoak eskuratzeko.

Indarkerien kontinuuma

Oinarrizko eskubide batzuk eskuratzeko ezintasunak arrazakeria instituzional bat betikotzea dakar, eta horrek etengabeko diskriminazioak eta indarkeriak eragiten dizkie migratutako biztanleei, eta, bereziki, baina ez bakarrik egoera administratibo irregularrean daudenei. Gainera, migratua izatearen bizipenen eta generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkerien eragin espezifikoaren arteko elkarguneak erakundearen arrazakeriak emakumeengan eragin gogorragoa izatea eragiten du.

«Biziraupen hutsa da, eta egunero aurre egiteko erresilientziarekin egotea [...] Gure lana migratzaileei buruz dugun imajinarioa deseraikitzea da, zurrumurru guztiekin, migrazioak berez dakartzan estereotipoekin [...] Etengabe erakutsi eta borrokatu behar da».

Marie Lucia Monsheneke, Kongoko Errepublika Demokratikoa

Txosten honen esparruan elkarrizketatutako emakumeek adierazi duten bezala, arrazakeria instituzionalak oinarrizko eta lehentasunezko bi eskubide (lana eta etxebizitza) sistematikoki urratzen ditu. Lan-merkatuan sartzea edo etxebizitza bat lortzea etengabeko oztopoa da.

Lan-merkatua

Emakumeen migrazioaren profilak aldatu egin dira. Gaur egun ohikoagoa da beren herrialdeetatik bakarrik edo adingabeen edo haurtxoen ardurapean irteten diren eta goi-mailako ikasketa-maila duten emakumeen migrazioa. Bi faktore horiek, amatasunak eta ikasketa-mailak, besteak beste, eragina dute lan-merkatuarentzat sarbidean.

Ikasketa akademikoei dagokionez, LOEX legeak ez die hezkuntza-ziurtagiririk edo aurretiko esperientziarik aitortzen administrazio-egoera irregularrean dauden pertsonari, eta, horren ondorioz, biztanleria migratzailea sektore espezifiko eta prekarizatueta bideratzen da, eta sektore horiek ez

38. 2013an osasuna oinarrizko eskubidetzat hartzeari utzi eta bigarren taldeko bat bihurtu zen. **Osasun-eskubidea unibertsala** ez izateak esan nahi du egoera administratibo irregularrean dauden pertsonak larrialdi-uneetan eta kasu jakin batzuetan baino ezin izango dutela osasun-zerbitzuetara joan, hala nola erditu eta hurrengo urtean.

Hezkuntzaren kasuan, Euskadin sartzeko, beharrezkoa da autonomia-erkidegoan erroldatuta egotea, baina ez du eskatzen inolako administrazio-baldintza espezifikorik. Hala ere, hezkuntza-titulu ofizialak lortzea eta homologatzea Estatuaren mende dago, eta horrek eskatzen du legezko bizilekua herrialdean izatea ziurtagiria lortu ahal izateko.

Etxebizitza eskuratzeari dagokionez, LOEren 13. artikulua adierazten du Estatuan bizi diren atzerritarrek eskubidea dutela **etxebizitzaren arloko laguntza-sistema publikoak eskuratzeko**. «Egoiliarrekin», legez bizi diren pertsonak dira, eta, beraz, etxebizitzarako laguntza publikoak eskuratzeko bigarren taldeko eskubidea da. Euskadiren kasuan, Diru-sarrerak Bermatzeko Errentak (DSBE) eta haren etxebizitza-prestazio osagarriak ez dute legezko bizileku hori behar, **erroldatzearen** bidez frogatutako benetako bizilekua baizik.

dute zerikusirik beren prestakuntzarekin. Izan ere, kalkuluen arabera, erdiak baino gehiagok «eremu sozial hartzailean beheranzko mugikortasun sozioprofesionaleko prozesu bat bizi du, jatorrizko gizartean zuen posizioaren aldean» (SJME, 2018).

«Titulu soziosanitarioa dudan arren eta nire herrialdean erizaintzako laguntzailea izan arren, badira kontratua egin nahi ez didaten pertsonak. Lehen, paperik ez zuelako edo gaitasunik ez zuelako zen. Baina orain paperak ditut eta gai naiz eta ez dut lanik aurkitzen».

Marlene Valdes, Peru

Horrela, Espainiako eta Europako gizartea blaitzen duten arrazismo eta matxismo estrukturalaren ondorioz, migratzaileek hiru D-etako lanak betetzen dituzte (ingelesezko hitzengatik: *dirty, difficult, dangerous*). Lanpostu zikin, zail eta arriskutsuen kategoria horren barruan daude eraikuntza, nekazaritza, meatzaritza, makineria erabiltzea eskatzen duen industria, prostituzioa, ostalaritza edo etxeko sektorea, besteak beste. Azken hirurak, oro har, emakumeek okupatzen dituztenak dira, eta baldintza prekarioetan eta esplotazio-baldintzetan egiten dute, eta egoera hori onartzera behartuta daude, beren familiak mantentzeko eta mantentzeko diru-sarrereren iturri bakarria direlako. Izan ere, egoera administratibo irregularrean dauden pertsona heldu gehienak ekonomia informalean ari dira lanean, eta horren erdia baino gehiago bi sektoretan biltzen da: etxeko jardueretan (enplegu informalearen % 27) eta ostalaritzan (% 24) (Porcausa Fundazioa, 2022).

Zehazki, etxeko sektorean gehienbat jatorri latinoamerikarreko emakumeak daude. 2022an Gizarte Segurantzaren Etxeko Enplegu Erregimenean izandako alden % 44,7 atzerritarrak izan ziren. Ehuneko horrek ez du argazki osoa erakusten, ez baititu aintzat hartzen Espainiako nazionalitatea eskuratu duten atzerritarrak eta ekonomia informalean lan egiten dutenak. Lan-baldintzak hobetu diren arren³⁹, zaintzaren sektorean prekaritatea da nagusi oraindik ere. Izan ere, preso gisa lan egiten duten pertsonen % 90 emakume migratuak direla kalkulatu da (SJM, 2023).

Saharaz hegoaldeko emakumeen kasuan, are konplexuagoa da lan-merkatuan sartzea. Gehienak oso ikusezin bihurtutako lanetan aritzen dira, eta horrek ezegonkortasun eta babesgabetasun handiagoa sortzen du, hala nola kalez kaleko salmentan, afrikar komunitatearentzako zerbitzuetan (ile-apaindegia edo elikadura), ostalaritzan edo nekazaritzan sasoikako langile gisa (Alianza Solidaridad, 2021). Lan-ingurune informaleak eta ikusezinak, sistemak emakume migratuak kondentzen dituen kalteberatasuna eta diru-sarrereren beharra direla-eta, esplotazio-mailak eta mota guztietako abusuak gertatzeko ingurune egokia sortzen da: soldata-diskriminazioak, zorren erreklamazioa, istripu-arriskuak, proposamen sexualak edo generoan oinarritutako beste indarkeria batzuk emakumeen aurka.

«Edozein neska bezala, iragarkia jarri nuen MilAnuncios-en, eta proposamen lizunak baino ez zitzaizkidan etortzen... negar egiteko gogoa ematen zidaten, aprobetxatzen direlako... guk lan egiteko beharra dugu... ez ligukete gauza horiek egin behar. Zergatik gertatzen zaigu hau? [...] Ez nintzen ni bakarrik, neska asko gauza beretik pasatzen dira».

Marlene Valdes, Peru

Etxebizitza eskuratzea

Etxebizitza eskuratzea arazo orokorra da Espainiako estatuan. Etxebizitzen erosketa-prezioen hazkunde esponentzial eta azkarrak eta alokairu-eskaintza txikiak eragina du gizartearen zati handi batean, atzerritarra izan edo ez. Hala ere, emakume migratuek aurre egin behar dieten prekaritateak, besteak beste, segurtasunik eza eta ezegonkortasun ekonomikoa eragiten ditu, eta horrek etxebizitza bat lortzeko aukerak zailtzen ditu. Línea Mujer lantzen duen Espainiako JEZen

39. **LANEren 189. hitzarmenaren berrespena.** 2022an, Espainiak LANEren 189. Hitzarmena berretsi zuen, Etxeko Langileentzako Lan Egokiari buruzkoa. Horren arabera, Estatuak konprometitzen dira etxeko langileen lan-eskubideak gainerako langileen lan-eskubideekin parekatzera.

taldeak azaldu zuen bezala, «oztopo nagusietako bat erroldatze-erregistro batean sartzea eta sabai batean sartzea da oraindik ere. **Ez gara etxeaz ari, gutxienez sabai batez ari gara** [...] Zailtasun hori guztiek aurkitzen dute, baina, bereziki, adingabeak ardurapean dituzten emakumeek».

Ezgonkortasun ekonomikoari eta etxebizitza eskuratzeko zailtasunari erroldan sartzeko arazoa gehitu behar zaie. Estatu espainiarrean, administrazio-egoerak eta legezko bizilekuak eragin handiagoa dute oinarrizko eskubideak eskuratzeko orduan, Euskadin, erroldatzea da. Tinixari Guanchek azaldu digunez, «Euskadin, 2012an, Lanbideak diru-sarrerak bermatzeko prestazioen sisteman (DSBE) etxebizitza bakoitzeko gehienez bi titular sartu zituen. Horren ondorioz, erroldak saltzeko azoka bat hasi zen, eta beste irregularitasun batzuk ere bai. 2023ko martxoan, DSBEren erreforma bat egin zen, eta horrek etxebizitza bakoitzeko bi titularren muga kentzen du [...] Baina arazoak jarraitzen du, prezioak ez baitira jaisten... Gaur egun, Bilbon, gela batean erroldatuta egotea eta kontratua ez dira 450 eurotik jaisten... logela bat!».

Atzerritarrek erroldatzeko, identifikazio-agiriak eduki behar dira, hala nola Egoitza Txartela edo indarrean dagoen pasaporte. Aurrekoa betetzen ez bada, erroldatzeko baimena behar da, beste pertsona baten borondatearen arabera, adibidez, etxebizitzan bizi den edo etxebizitzaren jabeen borondatearen arabera (Berdintasun, Gizarte Justizia eta Gizarte Politiketako Saila, 2023). Baldintza horiek «baimena» ematen duen pertsonarekiko mendekotasun-harremanak ahalbidetzen dituzte. Errealitate horrek berariaz eragiten die emakumeei; izan ere, etxe baten beharrak eragina izan dezake pertsona horrek generoan oinarritutako indarkeriei eusteko erabakietan.

«Etxebizitza partekatuetan gehiegikeria asko eta gure giza duintasunaren aurkako urraketa asko daude. Bizi nintzen espazioan seguru ez sentitzeko punturaino iritsi naiz. Niretzat, gai garrantzitsuena segurtasuna da. Jakin ahal izatea espazio seguru batean egon naitekeela, non ez naizen ez urratua izango, ez erabilia izango [...] Gela bat betetzen badut, dutxa eta sukaldea askatasunez erabili ahal izango ditudala jakin ahal izatea».

Matilda Noriega, Guatemala

Etxebizitza eskuratzeari lotutako beste oztopo bat banku-kontu bat izateko zailtasunak dira. Legez kanpokoa izan arren, banku-erakunde askok kontuak irekitzea eragozten diete erroldatuta dauden administrazio-egoera irregularrean dauden pertsonen edo asilo-eskatzaileei (Barranco, 2021). «Txorakeria dirudi, baina etxebizitzarekin lotutako era guztietako zailtasunei egin behar diete aurre [...] alokairua ordaintzeko zailtasunei; ezin dute bizitzeko gutxieneko diru-sarrera edo DSBE eta antzeko prestaziorik eskatu Euskadiren kasuan, eta ezin dute oinarrizko zerbitzurik kontratatu, hala nola argia edo ura».⁴⁰

«[...] Nire kasuan pisu batera sartu behar dut nire bi seme-alabekin bizi naizelako. Higiezinen enpresak fidantza bat kobratzen du, eta horri hileko sarrera gehitzen zaio. Inoiz ez nuen diru hori bilduko... gainera ama ezkongabea nintzela [...] Laguntza- edo familia-sareak izatea edo konfiantzazko pertsonekin partekatzea da modu bakarra».

Olga Mejía, Honduras

Emakumea izatea, migratzailea izatea, ama izatea

Emakumea, migratzailea eta administrazio-egoera irregularrean egotearen baldintza hirukoitzak zailago egiten du, beste emakume batzuentzat baino, generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeria-espiralei ihes egitea. Eta, gainera, beltza edo ama izatearen baldintza gehitzen bada, orduan ia ezinezkoa da.

40. SJM España - Línea Mujer taldeari egindako elkarrizketatik ateratako zatia.

Jatorrian eta igarotzean gertatzen den bezala, helmugan eta helmugan ere eragin handia du amatasunak. Aurrezpenak sortzeko aukera emango duen bizitokiaren eta enpleguaren beharra biderkatu egiten da, eta, aldi berean, bateratzeko ezintasuna eta lan-ustiapeneko edo bestelako dinamikekiko esposizioa areagotzen dira. Espainiako gizartearen aldetik aurkitzen dituzten oztipoez gain, **familiaren presioa ere badago**. Alde horretatik, amatasunaren ondorioz, emakumeek lan-baldintza ankerrak onartu behar izaten dituzte. Bai seme-alabekin batera doazen emakumeen kasuan, bai sorterrira bidalketa-bidalketak egiteko.

«Ilobak, ama eta amonak ditut nire herrialdean, eta ekonomikoki lagundu behar diet. Nire soldataren menpe ez nago ni bakarrik. Ama ez naizen arren, familiaburua naiz».

Silvia Zuñiga, Nicaragua

Horrela errepikatzen da **zainketen krisi globala**. Emakumeek gizarte oso baten eta beren familiaren zainketei eusten badiete, «emakumeek nahi ez dituzten dinamiketan parte hartzen dute [...] sexu-, lan- edo edozein eratako esplotazioari luzaroago eustera behartuta egon daitezten, ikusezin sentitzen direlako, herritar sentitzen ez direlako. Izugarria da».⁴¹ Zainketen krisiak, emakumeen bizitzan eta gorputzetan ez ezik, atzean uzten dituzten seme-alaben eta beren ardurapean geratzen diren beste emakume horien bizitzan ere eragiten du. Emakume izatearen, migratzaile izatearen, ama izatearen... elkarguneak sortutako gorpil zoro horretan, karga bikoitzak, hirukoitzak edo lauukoitzak sortzen dira, eta erruaren zama gehitzen zaio, familiari «bizitza hobea» eskaintzeko ezintasunagatik. Emakume askok aurre egin behar dieten urrakortasunak eta prekaritateak berekin dakar beren seme-alabak segurtasun txikiagoko baldintzetan bizitzea bizitzak eta haien garapena. Horrek ez du zerikusirik amaren babesgabetasun-jarrerarekin, baizik eta sistemak biztanleria migratuarengan eta, zehazki, emakumeengan sortu duen indarkeria- eta diskriminazio-espinalarekin. C. Manzanedok dioen bezala, «[...] politikek ez dute aintzat hartzen haurtzaroaren eta generoaren ikuspegia [...] Politikak erronka bat dira migrazio-politikaren eta haurrek familian bizitzeko dituzten eskubideen arteko gatazkarako».

«Zaintza- eta garbiketa-lanetan zortzi orduz lan egiten duzula esaten duten kontratuak daude, baina benetan ez zaude zortzi orduz lanean, askoz gehiago lan egiten duzu. Baina... hori da dagoena [...] Azkenean, beharrak behartzen zaitu baldintza horietan lanak onartzera [...] Orain, nire seme-alabekin hemen nagoela... erregulartasunez ari naiz lanean, baina bi lan izaten jarraitzen dut, asteburuetan barneko gisa eta astelehenetik ostiralera zortzi ordu [...] Hemen ikusten dut neure burua... ez dago familia-bizitarik [...] Familia-bizitza kontziliatzea apur bat gogorra da».

Olga Mejía, Honduras

Azken batean, harreman sakona dago generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeria-mota eta -espazio guztien eta migrazioaren eta administrazio-egoeraren artean. Espainiako lurzorua zapaltzeko neuan, urratu eta ikusezin bihurtzen dira, herritartzat hartzen ez diren bitartean. Ikusezintasun horrek bizitzaren esparru guztietan irauten du, eta baldintzatu egiten du erakundeen, kulturaren edo zuzeneko indarkeria-egoerekin hautsi ahal izateko gaitasuna.

Erresistentzia- eta biziraupen-mekanismoak

«Jatorrizko herrialdera ezin itzultzea oso zaila da. [...] beste gizarte batean integratzea da, beste ohitura batzuekin, beste tradizio batzuekin... Guztiarekin haustura bat da, baita emakume gisa gure baitan errotutako zirkunstantzia askorekin ere, eta hutsetik hastea da. [...] Bizitzan hainbat heriotza-prozesu daude, eta horrek ere hildako bat adieraz dezake jaiotza berri baterantz eta beste bizimodu baterantz».

Matilda Noriega, Guatemala

41. SJM España - Línea Mujer taldeari egindako elkarrizketatik ateratako zatia.

Eskubide-uraketak, indarkeriak, diskriminazioak, sufrimenduak, etab. ez dira amaitzen Europaranzko mugak, eta ezta erregularizazioarekin ere. Europako gizartea, harrerakoa bezala identifikatua, erabat arrazista, matxista eta klasista da, eta dinamika bidegabeak sortzen ditu. Europako gizartearen zati handi baten konpliziterik gabe, haien erresilientziari esker, emakume migratuek erresistentzia- eta biziraupen-mekanismoak garatzen dituzte, eta mekanismo horiek funtsezkoak dira ezartzen dizkiegun oztupoak gainditzeko.

Enplegua lortzea eta baliabide ekonomikoak sortzea. Bereziki Saharaz hegoaldeko biztanleen artean, haientzat zailagoa baita enplegua lortzea, ile-apainketa, edertasun-aretoak, elikadura tipikoa, kalez kaleko salmenta eta antzeko alternatibak. Baliabideak sortzeko eta bizirauteko moduak dira. «*Sormen hutsa*» dira [...] «*Biztanle migratzaileen artean, osagai garrantzitsuak dira mikroekintzailtzak*».

Prestakuntza itxaropen gisa. Diskriminazio- eta ukazio-dinamiken aurrean, prestakuntzetara iristeko aukerak, generoaren arabera alboratuta eta lan-sektore jakin batzuetara mugatuta egon arren, etorkizuneko proiektu batean pentsatzeko aukera ematen du. Prestakuntzek, ikastaroek, tailerrek, ilusioa berreskuratzen laguntzen dute, antsietateari eusten, beren burua erabilgarritzat hartzen, azken batean, beren burua zaintzen.

Erregularizatorako sarbidea. Erregularizazioa herritar izatearen aitortzatik haratago doa, eskubideen subjektu dela aitortzea esan nahi du eta salaketaren garrantziaren gaineko kontzientzia areagotzen du. Kontzientzia hori (auto)zainketa keinu bat da, berezko eskubideak onartzetik abiatzen baita, baina baita antzeko egoerak bizi dituzten beste emakume batzuekiko enpatia eta sororitatekin ere.

«Beldurra haustea, isiltasuna haustea eta emakume gisa, gure hitzetatik, asko egin dezakegula jakitea. [...] Gaizki sentiarazten gaituzten eta bortizki sentiarazten gaituzten gauza guztiak komunikatzea [...] Adierazten dugun neurrian, hurbilago egongo gara egoeratarako konponbideak lortzetik, batzuetan nik bakarrik bizi naizela uste baitut, baina, egia esan, asko bizi gara».

Matilda Noriega, Guatemala

Amatasuna. Migrazio-prozesu osoan du eragina, eta, kasu askotan, seme-alabek zama eta erantzukizun handiagoa dakarte. Hala ere, itxaropen- eta indar-iturri ere badira emakume askorentzat. «*Erresilientzia-gaitasunaren mende dagoenean seme-alaben biziraupena, indar estratosferikoa ateratzen dute*».⁴²

Laguntza psikosoziala eta/edo aholkularitza juridikoa eskaintzen duten erakundeek lana, laguntza profesionalagatik eta informazioa eskuratzeko iturri izateagatik aintzatesteaz gain, ingurune seguruak, hurbilak eta konfiantzazkoak ere badira. Elkarguneak dira, eta berdinen arteko laguntza- eta elkartasun-harremanak sortzen dira bertan. Emakumeen arteko elkartasun-sareak txosten honetan jasotzen diren migrazio-prozesu askotan agertzen dira, bai jatorrian, bai joan-etorrian, bai iritsieran eta helmugan. Haiek gabe, seguru asko emakume asko ez ziren hain urrutira iritsiko. Harreman horietatik abiatuta, sareak edo taldeak sortzen dira, neurri handiagoan edo txikiagoan antolatuta, eta lana edo ostatua aurkitzeko esperientziak, gomendioak edo aholkuak partekatzen dituzte; beste batzuen bizipenetan aitortzen dira, eta eskubidedun subjektu gisa autoekonomizatzen dira. Talde horiek, zalantzarik gabe, bizirik irauten laguntzen dute.

Sare horietatik laguntza-dinamikak sortzen dira, hala nola Emakumeen Ildoa koordinatzen duen SJMko taldeak partekatu ziguna: «[...] barne-erregimenean lan egiten dutenak, gau bakar batean ostatua behar duten heinean, beste emakume batzuekin koordinatzen dira, eta horiek ere barne-erregimenean lan egiten dute, pertsona desberdinen artean logela bat alokatzeko eta gastuak partekatzeko».

42. SJM España - Línea Mujer taldeari egindako elkarrizketatik ateratako zatia.

«Hona (Bilbo) iristean, harrera-gune edo harrera-gune asko daude, baina ezagutu egin behar dira, sareak ehuntzeko eta elkar indartzeko. Emakumeak ahalnduta gaudelako... Emakume ahalnduak gara!... baina gure artean "bultzatzeko" espazioak falta dira... Sinergia horiek elkarrekin ibiltzeko eta elkarri laguntzeko sortu genituen».

Marie Lucia Monsheneke, Kongoko Errepublika Demokratikoa

Familiari laguntzeko sareak. Batez ere Saharaz hegoaldeko emakumeen kasuan; izan ere, emakume horientzat zailagoa da enplegua lortzea, eta **nazioz gaindiko sareak** funtsezkoak dira. Batzuetan, dirua bidaltzen dieten senideak dituzte Europako herrialde frankofonoetan. Nolanahi ere, laguntza ekonomikoaz eta pertsonaren jatorrizko herrialdeaz haratago, **familia** funtsezko zutabea da maila emozionalean, **etxea ordezkatzeko baitu**.

«Batzuek zortea dugu gure familia hemen edo gertu dugulako, eta iristean, harrera egiten digun norbait daukagu. Beste batzuek ez dute zorte hori... Nora joan ez dakitela etortzen dira hona, gela bat nola aurkitu ere ez dakite, non bizi».

Olga Lily, Honduras

«Bizitza izatea da gauzarik garrantzitsuenetako bat [...] Damu zait... zenbat eta gehiago damutu, hainbat eta gutxiago egiten duzu aurrera etorkizunerako aukera baterantz. Gauzak zerbaitegatik gertatzen dira, dena esperientzia bat da. Zaila al da? Noski zaila dela... baina ez dakit zer gertatuko zitzaidakeen nire herrira itzultzeko arriskua hartu izan banu. Agian orain ez ginateteke berriketan egongo. [...] Eskertzen dut hori, bizirik egotea».

Matilda Noriega, Guatemala

Ondorioak eta gomendioak

Argazkia Irene Galera

Txosten hau osatu duten bizitza, pertsona, istorio, salaketa eta ametsetatik abiatuta, honako ondorio eta eskaera hauek ateratzen ditugu, azterlanean parte hartu duten emakumeek modu ausart eta eskuzabalean azaldu dituzten testigantzetan adierazitakoa behar bezala jasotzeko eta, horrela, modu batera edo bestera, erantzunkide garen migrazio-errealitatea ikusarazteko eta eraldatzeko ekarpena egiteko.

Ondorioak

BEGIRADA GLOBALA

Krisiak gainjartzea kausa komun gisa

Elkarrekin konektatutako mundu batean bizi gara. Handia eta askotarikoa izan arren, leku batean gertatzen denak beste leku batean eragiten du, eta antzeko dinamikak edo paraleloak gertatzen dira itxuraz urrun dauden testuinguruetan. Mundu hau metaketan, boterearen bilaketan eta hazkunde ekonomikoan oinarritutako sistema sozioekonomiko batek zuzentzen du, nazioarteko merkatuen eta potentzia handien erritmoen ondorio dena, eta ez die jaramonik egiten naturaren ustiapenean, giza eskubideen urraketan, gatazken sorreran eta kolektibo eta pertsona jakin batzuk ahuldu, ikusezin bihurtu eta baztertzten dituzten desberdintasunen betiketzean eragiten duten eraginari.

Eredu horrek hainbat indarkeria-mota sortzen ditu. Azken hamarkadetan, herritarren joan-etorriak eragiten dituzten gatazka armatuen gorakada ikusten ari gara. Berrienen artean, Ukrainako gerra edo Palestinaren eta Israelen arteko gatazka nabarmentzen dira, adibidez. Hala ere, badira aitortu gabeko eta/edo hain mediatikoak ez diren beste gatazka batzuk ere, giza mugikortasunari ere eragiten diotenak: talde armatuek Kongoko Errepublikan Demokratikoan eta, oro har, Aintzira Handietako eskualde osoan duten eragina, Saheleko hainbat herrialdetan estatu-kolpeek eragindako ezegonkortasuna, Hondurasen marek eragindako indarkeria eta beldurra, edo Guatemalan, besteak beste, hauskortasun demokratikoak sortutako segurtasun-falta.

Botere-harreman desberdinak sustatzen dituzten kultura-balioetan oinarrituta, eredu horrek generorol, -arau eta -estereotipoen mende jartzen ditu gizonak eta emakumeak. Rol, -arau eta estereotipo horiek, pertsonak beren sexu, arraza, etnia edo gizarte-mailaren arabera dituzten aukerak mugatzeaz gain, generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeriak ere irauarazten dituzte.

Sistema jasanezin horrek krisi klimatikoa azkartu eta klima-aldaketaren ondorioak areagotu egiten ditu, hauskortasun demokratikoa eta ezegonkortasun politikoa areagotzen ditu, eta desberdintasun sozioekonomikoa eta genero-desberdintasuna areagotzen ditu. Dinamika horiek ikusgai jarri dira argitalpen honetan, Saharaz hegoaldeko Afrikako eskualdeak, Erdialdeko Amerikak eta Maroko, Mexiko eta bestelako herrialdeek partekatzen dituzten ezaugarriak baitira, EBren edo AEBren

presiopean. Krisi horien gainjartzeak modu berezian eragiten die emakumeei, eta berezitasun eta erronka zehatzak sortzen ditu behartutako eta kausa anitzeko migrazioa feminizatzeke.

Mugen kudeaketa kanporatzea eta sekuritizatzea bizitzaren aurrean

Arau-esparru desberdinak arautzen dituzten arren, EBk eta AEBk bat egiten dute euste- eta segurtasun nazionalako migrazio-politikak ezartzearekin, behartutako giza mugikortasunaren errealitateari erantzuteko estrategia gisa. Ondorioz, mugak geografikoki zabaldu eta lekuz aldatu dira, eta Maroko, Afrikako iparraldeko beste herrialde batzuen artean; Mexikoko iparraldeko eta hegoaldeko mugak, eta baita Guatemala ere, euste-harresiak edo mugako herrialdeak dira, EBko eta AEBko herrialdeen konplizitatearekin eta erabateko zigorgabetasunarekin, giza eskubideen ikuspeirik gabeko migrazio-kontrola gauzatzen dutenak.

Mugen kudeaketa kanporatzeko logika horrek migrazio-bide irregular berriak sortzen ditu, eta, horrela, migrazio-prozesu urratzaile eta bortitzak ikusezin bihurtzea indartzen da, eta horrek, askotan, giza bizitzak desagertzea eta hiltzea eragiten du.

Eragin berezia emakumeengan

Genero-sistema tradizionalak egotearen ondorioz, emakumeek modu berezian esperimendatzen dute giza mugikortasuna, beste fenomeno sozial batzuen artean. Generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkerien espazio- eta denbora-continuumak agerian uzten du genero-aldagaiak zeharkatzen dituen indarkeria-mota anitzek emakumeen migrazio-prozesuen fase guztietan eragiten dutela. Eragina du irteeraren erabakian eta kausan, areagotu egiten da bidaietako eta mugetako bizipenen gogortasuna, eta eragina du helmugako herrialdean iristeko eta integratzeko esperientzietan. Emakumeen aurkako genero-indarkeriak migrazio-testuinguru guztiek partekatzen dituzten ezaugarriak dira. Indarkeria horiek ez dira ikusarazten, isildu egiten dira, eta, beraz, ez dira aintzat hartzen eta ez dira denboran iraunarazten.

Gomendioak

GLOBALTIK ABIATUTA, TOKIKO BEGIRADA

Bizitzak erdigunean

Behartutako giza mugikortasunaren errealitateak konponbide iraunkor bat eskatzen du, eta hori ezin da lortu migrazio-fluxuen gobernantza global koherente eta koordinatu baterantz aurrera egiten duen lankidetzarik gabe, giza eskubideen babesa eta bizitzaren babesa lehenesten dituen iragaitzako eta helmugako herrialdeen segurtasun nazionalaren gainetik.

- **Nazioarteko lankidetzak, behartutako migrazioa eragiten duten arrazoiei helduko diena.** Ezin zaio errealitate horri erantzun, soilik mugikortasun-egoeran dauden herritarren giza eskubideen urraketen egoerari unean uneko irtenbideak bilatuz. Beharrezkoa da politiken koherentzia bultzatzea eta eragile anitzeko eta maila anitzeko lankidetzak sustatzea, topaguneak sustatuz eta jatorrizko herrialde nagusietako tokiko eta estatuz azpiko administrazioekin batera gogoeta eginez.
- **Nazioarteko lankidetzak, tokiko gizarte-erakundearen protagonismoa eta indartzea sustatuko duena,** eta, bereziki, emakumeak ahalduzkoen aldeko apustu argia egiten duten erakunde mistoena. Sustapen hori estrategikoa da emakumeek subjektu sozial eta politiko gisa parte har dezaten bultzatzeko, eta erabakiak hartzeko foroetan eta giza mugikortasuneko prozesuetan emakumeen beharrei erantzungo dieten estrategiak eta politikak diseinatzen eta garatzen zuzenean parte har dezaten laguntzeko. Hori da migrazio-testuinguruetan emakumeen beharrei buruzko informazio zehatza eskuratzeko modu bakarra, eta, horrela, politikak eta konponbideak genero-ikuspegiarekin eraikitzeko.

Illo horretan, arreta berezia jarri behar da **generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkerietan**. Horren ondorioz, finantzaketa-ahalegin handiagoak egiten dira indarkeria horiei aurre hartzeko, arriskuak arintzeko eta erantzuteko programa eta zerbitzuetan, migrazio-prozesu osoan zehar, jatorritik, igarobidean, helmugan eta itzulera.

Txalotu egiten dugu Garapenerako Lankidetzaren Euskal Agentziaren 2018-2024 aldirako IV. Gida Planak bere ekintza-ardatzen artean generoa ezartzea eta emakumeak ahalduzkoak eta erakunde feministei laguntzeko ekimenei lehentasuna ematea ezartzea, emakumeen ahalduzkoaren alde egiten duten ekimenei emandako funtsen % 20 eta Hegoaldeko erakunde feministei emandakoen % 10 gordez (GLEA, 2023). 2018-2024 aldirako IV. Gida Planaren erdigunean emakumeen bizitzak jartzearen aldeko apustua eta etorkizuneko planetan lehentasun horren jarraipena ziurtatzeko, GLEArekin eta beste administrazio publiko batzuekin hitz egiteko konpromisoa eta prestasuna adierazten dugu.

Bizitzak babestea

Mugen kudeaketa kanpora ateratzeko eta sekuritizatzeko Europako eta Espainiako politikak ez dute bermatzen nazioarteko babes eskuratzeko, eta bide legalak eta seguruak murrizten dituzte. Horrenbestez, pertsonak irregularitasun baten eraginpean jartzen dituzte, eta irregularitasun horrek erabateko zigorgabetasunean gauzatutako diskriminazioen ahultasuna eta aniztasuna errazten ditu. Babesteko beharra duten emakumeekiko kezka berezia adierazten dugu, nazioarteko babes lortzeko oztopoak eta horren ondorioz bide irregularretatik igarotzea emakumeen aurkako generoan oinarritutako indarkerien aurrean babesgabetasunean eragin zuzena duten faktoreak baitira. Txosten honetan jasotako testigantzak errealitate baten gutxieneko erakusgarri dira. Errealitate horren aurrean, premiazkoa da generoaren eta eskubideen ikuspegitik erantzutea, eta egungo arau-esparruaren urraketa betikotzen duten praktikak ezabatzea.

Eskatzen dugu, beraz, Espainiako estatuak bide seguruak eman ditzala nazioarteko babes-prozeduran sartzeko. Hau eskatzen dugu:

- **Migrazioaren eta Asiloaren Europako Itunean jasotako sarrera aurreko kontrol-prozedura errebotatzea**; izan ere, nazioarteko babes behar duten pertsonen sarbide-eskubidea urratzen du, eta, aldi berean, mugako bazterkeria arbitrarioa normalizatzea eta legitimatzea dakar.
- **Marokotik korridore humanitarioak aktibatzea**, Marokoko eta Espainiako mugatik igarotzea modu seguru eta ordenatuan ahalbidetzeko, asiloa eskatzeko berariazko baimenarekin. Izan ere, gaur egun, Espainiarekin polizia-lankidetzako hitzarmenak betez, Marokoko indar laguntzaileek galarazi egiten dute mugako postuetako asilo- eta babes-bulegoetara sartzeko.
- Logika berarekin, **Mexikotik Espainiarako bisa humanitarioak ematea** asiloa eska dezaketen pertsonen, era berean, nazioarteko babes eskuratzeko aukera emateko.
- **Egungo arauak behar bezala aplikatzea**; horretarako, borondate politikoa behar da.
 - 12/2009 Legearen 38. artikulua **Espainiako enbaxadetan eta kontsulatuetan nazioarteko babes eskatzeko prozedurarako sarbidea aurreikusten du**. Beharrezkoa da erregelamendu bat onartzea hura garatzeko, orain arte gobernu batek ere ez baitu garatu, Legea sistematikoki aplikatzea eragotziz.
 - Aldi **Baterako Babesari buruzko Zuzentaraua** 2022an ezarri zen, Ukrainatik datozen errefuxiatuei babes ematen laguntzeko. Zuzentarau horrek erakusten du nazioarteko babes ulertzeko beste modu bat dagoela, eta bide legalek eta seguruak modu positiboan eragiten dietela eskatzaileen bizitzari. Erantzun horretatik ateratako ikaskuntzak kontuan

hartu behar dira zuzentarau hori babes-premia duten beste pertsona edo kolektibo batzuekin aplikatzeko.

- **Asilo-sistemak Espainian dituen gabeziek babes-beharra duten milaka pertsona** legezko linbo batera kondenatzen dituzte. Linbo horrek zuzenean eragiten die oinarrizko eskubideak eskuratzeari eta osasun mentalari, kalteberatasuna eta ziurgabetasuna betikotzearen ondorioz. 2022an, ebatzi gabe zeuden 122.035 eskabide zenbatu ziren, eta Espainian nazioarteko babesa eskatu zuten 118.842 pertsonetatik % 16,5ek aldeko ebazpena lortu zuten. Europako batez bestekoaren oso azpitik, % 38tik gora (CEAR, 2023). Zifra horiek ez dute agerian uzten milaka pertsonak ez zutela lortu asiloa eskatzeko hitzordua hartzea, sistema blokeatuta zegoelako. Akats horiei amaiera eman behar zaie, nazioarteko babesa eskuratzeko eskubidea urratzen baitu.

Espainiako estatuari eskatzen diogu nazioarteko babesa eskatzeko prozedura berma dezala, Legean aurreikusitakoaren arabera, eta genero-ikuspegia ziurta dezala. Zehaztu behar dugu:

- **Elkarrizketaren implementazio egokia ziurtatzea.** Beraz, pertsonak elkarrizketa egiteko moduan egon daitezen saiatzea, informazio argi eta gardenerako sarbidea erraztea, ezarpen-eta hausnarketa-aldia luzatzea, aholkularitza juridikoa eta interpretazio egokia ziurtatzea, ama-hizkuntza edozein dela ere. OAREko agintarien eskumena bermatzea eta, nolana ere, Polizia Nazionalaren parte-hartzea ukatzea. Eskatzailea emakumea denean, elkarrizketa egiten duen OAREko pertsona genero-ikuspegian behar bezala trebatutako emakumea dela ziurtatzea, eta kontakizuna ez kritikatzeko, elkarrizketa egin eta bizitakoa kontatzea berez kaltegarria eta konplexua den heinean.
- Aurreko guztiak berretsi egiten du **asiloa eskatzeko mugako prozeduren normalizazioa saihesteko premia**, Migrazioaren eta Asiloaren Europako Itunaren eta Espainiako migrazio-kontrolerako politiken alde egiten dutenen alde, ez baitituzte ziurtatzen aurreko puntuan adierazitako bermeak. Mugako prozedura egin behar den kasuetan, **babes-ikuspegia aberriratzearen ikuspegiaren aurretik lehenesteko eskatzen dugu.**

Eskubide feministak eskuratzeko

Migrazio-prozesuak osatzen dituzten faseetako bakoitza sekuentziala da, elkarrekin erlazionatuta daude eta bizi dituzten gizonen eta emakumeen bizitzak eraldatzen dituzte. Jatorrizko herrialdetik irtetea bizi ondoren, oinarrizko eskubideak lortzeko ezintasunak, bai igarobidean, bai helmugan, arrazakeria instituzional bat betikotzea dakar, biztanleria migratzailea, eta bereziki, baina ez bakarrik egoera administratibo irregularrean dagoena, etengabeko diskriminazio eta indarkerien eraginpean jartzen duena.

Arestian aipatutako emakumeen aurkako genero-indarkerien espazio- eta denbora-continuumak eta migratzaile izateagatik, emakume izateagatik eta ama izateagatik izandako bizipenen arteko elkarguneak, besteak beste, arrazakeriak eta erakunde-indarkeriak emakumeengan eragin gogorragoa izatea eragiten du. Espainian, maila zentralerako, autonomikoko eta tokiko gobernuek ezinbesteko zeregina dute, eta ez dute saihestu behar, ekintza-gaitasunik ez izatearen aitzakian.

Espainiako estatuari eta autonomia-erkidegoetako eta tokiko gobernuei eskatzen diegu, eskumenak dituztenean, pertsona guztiei datzekien oinarrizko eskubideetarako sarbidea bermatzea, edozein dela ere administrazio-egoera edo bizileku-denbora jakin bat. Hau eskatzen dugu:

- **Egungo araudiak testuinguru-aldaketetara egokitzea.**
 - Atzerriartasun-arauak zaharkituta daude eta ez datoz bat gizarte-, ekonomia- eta lan-testuinguruarekin. LOEXen abiapuntua da pertsonak jatorrizko herrialdetik eska ditzaizketela bizileku- eta lan-baimenak, eta uste du hori dela eredurik ohikoena, errotzeak

«salbuespenezko egoera» gisa arautuz. Hori ez dator bat errealitatearekin; izan ere, pertsona gehienek baimen horiek eskuratzen dituzte administrazio-egoera irregularrean denbora luzez bizi ondoren, eta horrek dakarren ikusezintasunari, babesgabetasunari eta zaurgarritasunari aurre eginez, diskriminazio eta indarkeria etengabeak betikitzen baitituzte.

- Laguntza-programetan (etxebizitza-programetan, esaterako) sartzeko legezko bizilekua eskatzeak sistematik kanpo uzten ditu pertsonak egoera administratibo irregularrean, halakorik ez balego bezala. Ildo horretan, errolda eskatzea ez da hain murriztailea, baina, hala ere, indarkeria-dinamikak normalizatzen ditu etxebizitza edo lan-merkatua eskuratzeari dagokionez.

Bi puntuek eragin desberdina dute emakumeengan eta, bereziki, adingabeak edo familia ardurapean duten emakumeengan. Horregatik, egungo araudiak egokitzeko, genero-ikuspegia lehenetsi eta zeharka txertatu behar da.

- Generoan oinarritutako emakumeen aurkako indarkeriei aurrea hartzea eta behar bezala erantzutea. Emakume guztiei eragiten dien fenomeno unibertsala da; migratzaileek, migratuek eta, bereziki, egoera administratibo irregularrean daudenek erabateko babesgabetasun-egoeran egiten diete aurre indarkeria horiei. Lan- eta hezkuntza-inguruneetan, etxebizitza edo bizitoki partekatuetan eta zerbitzu publikoetan, besteak beste, sortzen diren botere-harreman desberdinek indarkeria horiek ikusezin bihurtzea eta zigorgabetzea ahalbidetzen dute. Politiketara genero-ikuspegia txertatu behar da dinamika horiek gelditzeko, eta neurriak hartu behar dira babeslehenetsiko duten salaketa-espazioak bermatzeko, kontakizuna zalantzan jartzearen eta birbiktimizazioaren gainetik. Zehazki, udaltzaingoa lehenetsunezko eragile estrategiko gisa identifikatzen dugu, herritarrekiko harreman zuzenagatik eta harreman bidezkoak, errespetuzkoak eta feministak eraikitze gaitasunagatik prestatu eta sentsibilizatzeko.
- **Informazio gardena eta argia eskuratzeko aukera bermatzea**, ezjakintasunak eta desinformazioak lotura estua baitute diskriminazioarekin eta eskubideen urraketarekin. Izan ere, pertsonak denboraldi luzeak egiten dituzte egoera administratibo irregularrean, beren egoera erregularizatzeko bideak ezagutzen ez dituztelako. Desinformazioaren atzean administrazio eta erakunde publikoen arretarik eza dago, eta hori eten egin behar da.

Politiken koherentzia sustatzea

EBk eta Espainiako estatuak sustatutako migrazio-kontrolako politikek, mugen kudeaketa kanporatzean eta sekurizitatean oinarrituta, nazioarteko eta nazioko arau-esparruak sistematikoki urratzen dituzte, eta horri heldu behar zaio. **Migrazio segurua, ordenatua eta duina sustatzeak inplikaturako eragile guztien arteko koordinazioa behar du, politiken koherentzia ziurtatzeko.**

Premiazkoa da ministerioen eta horien eta kontseilaritzen, eskualdeko administrazio publikoen eta gizarte-erakundeen arteko **benetako koordinazioa** eta lankidetzaren erantzun integrala ziurtatzeko eta Espainiako estatuan babes-premia duten migratzaile guztien inklusioa eta oinarritzeko eskubideetarako sarbidea sustatzeko.

Benetan giza sufrimenduarekin amaitu nahi badugu, eta migratzaileak izateagatik aurre egin behar dieten indarkeriez gain, generoan oinarritutako indarkeria espezifikoak jasaten dituzten milaka emakumeren beharrezko erantzun nahi badiegu, **beharrezkoa da gizarte-erakundeekin hitz egitea eta emakume migratzaileak eta migratuak zuzenean eta modu protagonikoan inplikatzea**, genero-ikuspegi deszentralizatu eta dekolonialetik politikak egokitzen eta egokitzen lagunduko duten trukeak errazteko.

9

Bibliografía

Argazkia Sergi Cámara

ACNUR (2023). *Tendencias globales de desplazamiento forzado en 2022*. ACNUR. <https://www.acnur.org/tendencias-globales-de-desplazamiento-forzado-en-2022>

ACNUR (2023 b) *Mixed Movements Official Data Darien Province, Panama-Colombia Border*. Darien Border Protection Monitoring Factsheet. 2023ko otsaila. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/98861>

ACNUR (2023 c) *Monitoreo de Movimientos Mixtos*. Honduras. 2023ko abuztua. <https://reliefweb.int/report/honduras/honduras-mixed-movements-protection-monitoring-august-2023>

Alianza por la Solidaridad (2021), *Txostena: Una vida derribando fronteras en Andalucía*. https://www.alianzaporlasolidaridad.org/axs2020/wp-content/uploads/2.4-Infografia-Una-Vida-Derribando-Fronteras_DEF.pdf

Andrades, A, Gandarias, I, Ferri, A, de Lucas, B (2022). *Vidas que cruzan fronteras. Un análisis feminista sobre la Frontera Sur*. p.46

Asociación Pro Derechos Humanos de Andalucía (APDHA) (2022). *Derechos humanos en la frontera Sur*. <https://apdha.org/media/informe-frontera-sur-2022-web.pdf>

APDHA, 2023. *Derechos humanos en la frontera Sur*. <https://www.apdha.org/wp-content/uploads/2023/03/Informe-Frontera-Sur-2023.pdf>

Banco Mundial (2023) *África: Panorama general*. <https://www.bancomundial.org/es/region/afr/overview>

Barranco, F (2021eko uztailaren 8a). *La «exclusión financiera»: migrantes con y sin papeles que no pueden abrir una cuenta bancaria en España*. https://www.eldiario.es/desalambre/exclusion-financiera-migrantes-papeles-no-abrir-cuenta-bancaria-espana_1_8116076.html

Blay-Tofey, M & Lee, B. X (2015). *Preventing gender-based violence engendered by conflict: The case of Côte d'Ivoire*. *Social Science & Medicine*, 146. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.10.009>

Buades Fuster, Josep SJ (2022). *La población de origen inmigrado en España*. *SJM*. <https://sjm.org/wp-content/uploads/2023/01/Poblacion-de-origen-inmigrado-en-Espana-2022.pdf>

Ca-minando Fronteras (2023). *Informe: Monitoreo Derecho a la Vida*. <https://caminandofronteras.org/monitoreo/monitoreo-derecho-a-la-vida-primero-semester-2023/>

Ca-minando Fronteras (2022). *Informe: Monitoreo Derecho a la Vida - Primer semestre de 2023*. <https://caminandofronteras.org/monitoreo/monitoreo-del-derecho-a-la-vida-ano-2022/>

Ca-minando fronteras (2022). *Ruta Canaria*. <https://caminandofronteras.org/rutas/ruta-canaria/>

CEAR (2022) *Esparru-txostena. Cooperación al desarrollo y acción exterior de la UE y España en materia migratoria en África: principales instrumentos e impactos*. https://www.cear.es/wp-content/uploads/2022/04/INFORME-MARCO_ES_05-04_baja.pdf

CEAR (2022b). *Nuevo Pacto Europeo de Migración y asilo. Retos y oportunidades*. https://www.cear.es/wp-content/uploads/2022/05/INFORME-PACTO-EUROPEO_ES.pdf

CEAR (2023) *Las personas refugiadas en España y Europa. Capítulo 4. Situación en la Frontera Sur*. https://www.cear.es/wp-content/uploads/2023/06/Capitulo-4_Informe-2023.pdf

CEAR (2023) *Más que cifras*. <https://www.masquecifras.org/>

Comisión Interamericana de Derechos Humanos, CIDH, (2007). *Acceso a la Justicia para Mujeres Víctimas de Violencia en las Américas. Relatoría sobre los derechos de la mujer. Capítulo 2*. <https://www.cidh.oas.org/women/acceso07/cap2.htm>

CEPAL, *Observatorio de Igualdad de Género de América Latina y Caribe*. <https://oig.cepal.org/es>

Comité para la Eliminación de la Discriminación contra la Mujer (2017). *Recomendación general num. 35 sobre la violencia por razón de género contra la mujer, por la que se actualiza la recomendación general num. 19*. 2017ko uztailaren 26a. *Convención sobre la Eliminación de Todas las Formas de Discriminación contra la Mujer*. CEDAW/C/GC/35. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/231/57/PDF/N1723157.pdf?OpenElement>

Jesusen Lagundia Mexikon eta Erdialdeko Amerikan (2022). *«Postura de la Compañía de Jesús en México y Centroamérica ante las Migraciones Forzadas»*. https://www.redjesuitaconmigranteslac.org/_files/ugd/646425_d54565cc5efe41478fba1b14fab0885.pdf

Gurutze Gorria (2020). *El viaje de la Esperanza*. <https://www2.cruzroja.es/web/ahora/inmigracion-canarias>

Departamento de Igualdad, Justicia Social y Políticas Sociales (s.f). *Familias e Infancia - Empadronarme*. https://www.euskadi.eus/web/01-a2famil/es/contenidos/informacion/empadronarse_ginmi/es_grecinmi/g20.html

Departamento de Seguridad Nacional, (2023), *Hoja informativa: El Gobierno de EE. UU. anuncia nuevas medidas contundentes para gestionar la migración regional*. 22023ko apirilaren 28a. <https://www.dhs.gov/news/2023/04/28/hoja-informativa-el-gobierno-de-ee-uu-anuncia-nuevas-medidas-contundentes-para>

División de Población del Departamento de Asuntos Económicos y Sociales de las Naciones Unidas (2020). *International Migrant Stock 2020 (United Nations database, POP/DB/MIG/Stock/Rev.2020)*. <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>

Eguren Joaquín (2016) *Las fronteras y las migraciones*. En OBIMID, 2016 (Observatorio Iberoamericano sobre Movilidad Humana, Migraciones y Desarrollo), *Las migraciones en las fronteras de Iberoamérica*.

Entreculturas (2021eko iraila). *Propuesta de la sociedad civil al Nuevo Pacto Europeo sobre Migración y Asilo*. https://www.entreculturas.org/sites/default/files/noticias/2021_09_10_analisis_pacto_europeo_resumen_ed.pdf

Entreculturas y Delegación Diocesana de Migraciones (2022). *Estudio diagnóstico Septiembre - Octubre 2022*.

Entreculturas y otras, (2021). *Propuestas de la sociedad civil al nuevo pacto europeo sobre migración y asilo. Documento de análisis*. 2021eko iraila. https://www.entreculturas.org/sites/default/files/noticias/2021_09_10_analisis_pacto_europeo_resumen_ed.pdf

Equipo de Reflexión, Investigación y Comunicación, ERIC, (2020). *Ciclos migratorios en Honduras*. Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales, FLACSO, Universidad Nacional Autónoma de Honduras. Colección 9. *Migración y Desarrollo*.

European Commission (16th of July of 2023). *Memorandum of Understanding on a strategic and global partnership between the European Union and Tunisia*. [Memorandum]. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3887

Flores Muñoz, Diana (2021). *Investigación sobre violencia sexual y feminicidios como causas del desplazamiento forzado*. ACNUR y Grupo Sociedad Civil. Tegucigalpa, 2021eko martxo. <https://www.refworld.org/es/docid/614b76064.html>

Fundación PorCausa (2022ko martxo). *Esenciales. Cinco buenas razones para aprobar una regularización extraordinaria de migrantes sin papeles* (p.7)

García Mingo, Elisa (2020). *Panorámica de las violencias ejercidas contra las mujeres africanas en contextos de movilidad forzada*. En Alboan, *Mujeres en Marcha. Diagnóstico de necesidades de mujeres y niñas supervivientes de violencia basada en género en ocho países africanos*. https://www.alboan.org/sites/default/files/mujeres_en_marcha.pdf

Global Witness (2023) *Siempre en pie. Personas defensoras de la tierra y el medioambiente frente a la crisis climática*. 2023ko iraila. <https://www.globalwitness.org/es/standing-firm-es/#our-inspiration-names-those-murdered-2022-es>

Espainiako Gobernua. Barne Ministerioa. *Inmigración Irregular 2022*. Urtarrilaren 1etik abenduaren 31ra bitartean bildutako datuak. (2. or.)

Granda, L., Soriano Miras, R.M (2023). «*Si no tengo esto, no tengo nada*»: *mujeres porteadoras durante el cierre fronterizo entre España y Marruecos*. *Estudios fronterizos*, 24, e115. Epub 2023ko ekainaren 2a. <https://doi.org/10.21670/ref.2304115>

Helena Maleno (2018). *Alianza por la Solidaridad. Informe Alzando voces*.

Hernandez Hernandez, Alberto (2020): *La frontera México-Estados Unidos: asimetría y transgresiones*. En *Revista Nueva Sociedad* n 289/ 2020ko iraila-urria. <https://nuso.org/articulo/la-frontera-mexico-estados-unidos-asimetrias-y-transgresiones/>

Hossain, M., Zimmerman, C., Kiss, L., Kone, D., Bakayoko-Topolska, M., Manan K A, M., Lehmann, H., Watts, C (2014) *Men's and women's experiences of violence and traumatic events in rural Côte d'Ivoire before, during and after a period of armed conflict*. *BMJ Open*,4. <http://dx.doi.org/10.1136/bmjopen-2013-00364>

Human Rights First, (2022). *The nightmare continues. Title Court Orden Prolongs Human Rights Abuses, Extends Disorder at US Border*. June 2022. https://humanrightsfirst.org/wp-content/uploads/2023/02/NightmareContinues_final.pdf

IDMC (2023). *Global Report on Internal Displacement 2023*. <https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2023/>

Spotlight ekimena. *Programa regional para América Latina (2021)*. *Los procesos migratorios en la incidencia de la violencia contra las mujeres y niñas*. Centroamérica, México y República Dominicana. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/latinamerica/undp-rblac-E1_Informe_FINAL.pdf

Spotlight ekimena. *Programa regional para América Latina (2021 b)*. *El impacto de la violencia contra las mujeres y niñas y el acceso a medios de vida*. Contextos de movilidad humana en Centroamérica, México y República Dominicana. <https://kmhub.iom.int/sites/default/files/2022-11/Informe%20final..pdf>

Instituto para las Mujeres en la Migración, IMUMI, (2022). *Propuesta de Programa Piloto para aumentar la disponibilidad y flexibilidad de las vías de migración regular a México para mujeres centroamericanas víctimas de violencia y sus hijas e hijos*. <https://imumi.org/2023/Propuesta-de-Programa-Piloto-para-aumentar-la-disponibilidad-y-flexibilidad-de-las-vias-de-migracion-regular-a-Mexico-para-mujeres-centroamericanas-victimas-de-violencia-de-genero-y-sus-hijas-e-hijos.pdf>

Instituto Centroamericano de Estudios Fiscales (ICEFI), (2021). *Agenda fiscal centroamericana. La realidad centroamericana 2021-2030. Un diagnóstico comprensivo*. 2021eko irailaren 9a. <https://mail.icefi.org/publicaciones/agenda-fiscal-centroamericana-2021-2030-vol-i-la-realidad-de-centroamerica-un>

Isacson Adam, Martens Zoe (2023). *Abuses at the US- Mexico border: how to address failures and protect rights*. *Iniciativa Kino para la Frontera y Wola*. Agosto 2023. https://www.wola.org/wp-content/uploads/2023/07/Abuses-at-the-US-Mexico-Border_How-To-Address-Failures-and-Protect-Rights.pdf

Kerf Michel, Contreras-Urbina Manuel y otros, (2023) *Mujeres y niñas migrantes en Centroamérica se arriesgan en busca de un futuro mejor*. *Banco Mundial Blogs*. 2023ko ekainaren 6a. <https://blogs.worldbank.org/es/latinamerica/mujeres-ninas-migrantes-buscan-futuro-mejor-centroamerica>

- Kuhner Gretchen, (2011). *La violencia contra las mujeres migrantes en tránsito por México. Opinión y Debate. N 6*, 2011ko ekaina. <https://corteidh.or.cr/tablas/r26820.pdf>
- Landeros Jaime Francisco, García Ríos Lizeth Margarita, y otros (2022). *Transnacionalización de la violencia en el trayecto de mujeres solicitantes de asilo en México. En Frontera norte vol. 34*, 2022ko urtarrila/abendua. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?pid=S0187-73722022000100117&script=sci_arttext
- 12/2009 Legea, urriaren 30ekoa, asilo-eskubidea eta babes subsidiarioa arautzen duena. (BOE, 263 zk., 2009ko urriaren 31koa). <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2009-17242>
- Liliana Villatoro, (2023). *No hablan de nosotras, las mujeres migrantes. Agencia Ocote*. 2023ko urtarrila. <https://www.agenciaocote.com/blog/2023/01/10/no-hablan-de-nosotras-las-mujeres-migrantes/>
- Lo Coco, Daniela y González-Hidalgo, Eloísa. «*La doble lógica de la externalización europea: protección y deportación en Marruecos*». *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, n.º 129 (2021eko abendua), p. 79-106. https://www.cidob.org/ca/articulos/revista_cidob_d_afers_internacionals/129/la_doble_logica_de_la_externalizacion_europea_proteccion_y_deportacion_en_marruecos
- Mendez Dardón Ana María (2023). *Ola regresiva para las mujeres en Centroamérica. Wola*. 2023ko martxoaren 8a. <https://www.wola.org/es/analisis/ola-regresiva-mujeres-centroamerica/>
- Inklusioko, Gizarte Segurantzako eta Migrazioetako Ministerioa (2023). *Convenios de readmisión de personas en situación irregular*. <https://www.inclusion.gob.es/web/migraciones/convenios-de-readmision-de-personas-en-situacion-irregular>
- Barne Ministerioa (2023) *Avance de datos de protección internacional, aplicación del Reglamento de Dublín 1 y reconocimiento del estatuto de apátrida*. Barne Ministerioa. https://www.interior.gob.es/opencms/pdf/servicios-al-ciudadano/oficina-de-asilo-y-refugio/datos-e-informacion-estadistica/Proteccion-Internacional/Avance_trimestral_datos_proteccion_internacional_2022_12_31.pdf
- <https://www.interior.gob.es/opencms/es/servicios-al-ciudadano/tramites-y-gestiones/oficina-de-asilo-y-refugio/datos-e-informacion-estadistica/>
- <https://www.interior.gob.es/opencms/es/detalle/articulo/La-Oficina-de-Asilo-y-Refugio-registra-118.842-solicitudes-de-proteccion-internacional-en-2022-maximo-historico-desde-su-creacion/>
- Barne Ministerioa (2023). *Atzerritarrak barneratzeko zentroa – Barneratzeko zentroetan sartzea*. https://www.interior.gob.es/opencms/en/servicios-al-ciudadano/tramites-y-gestiones/extranjeria/regimen-general/centro-de-internamiento-de-extranjeros/index.html#acco_825bf335_4
- Barne Ministerioa (2023 b). *Inmigración irregular 2022*. Urtarrilaren 1etik abenduaren 31ra bitartean bildutako datuak. https://www.interior.gob.es/opencms/export/sites/default/.galleries/galeria-de-prensa/documentos-y-multimedia/balances-e-informes/2022/24_informe_quincenal_acumulado_01-01_al_31-12-2022.pdf
- Barne Ministerioa (2023 c). *Inmigración irregular 2023*. 2023ko irailaren 30era bitartean bildutako datuak. https://www.interior.gob.es/opencms/export/sites/default/.galleries/galeria-de-prensa/documentos-y-multimedia/balances-e-informes/2023/18_informe_quincenal_acumulado_01-01_al_30-09-2023.pdf
- Nazio Batuak, Biltzar Orokorra, (2019). *Los efectos de la migración en las mujeres y las niñas migrantes: una perspectiva de género: informe del Relator Especial sobre los derechos humanos de los migrantes*. A/HRC/41/38. 2019ko ekainaren 24tik uztailearen 12ra.
- Nazio Batuak, Biltzar Orokorra (1993). makumearen aurkako indarkeria ezabatzeari buruzko Adierazpena, Batzar Orokorren 48/104 Ebazpena, 1993ko abenduaren 20koa. A/RES/48/104, 1994ko otsailaren 23koa. <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2002/1286.pdf?file=fileadmin/Documentos/BDL/2002/1286>
- Nazio Batuak, Biltzar Orokorra (2021). *Informe sobre las formas de hacer frente a los efectos en los derechos humanos de las devoluciones en caliente de migrantes en tierra y en el mar* Informe del Relator Especial sobre los derechos humanos de los migrantes, Felipe González Morales*. Giza Eskubideen Kontseilua, 47. biltzar-aldia. 2021eko maiatzaren 12a. A/HRC/47/30. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/106/36/PDF/G2110636.pdf?OpenElement>
- Nazio Batuak, Biltzar Orokorra (2017). *Muerte ilícita de refugiados y migrantes. Informe de la Relatora Especial del Consejo de Derechos Humanos sobre las ejecuciones extrajudiciales, sumarias o arbitrarias*. 2017ko abuztuaren 15a. A/72/335. <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=59b924074>
- Nazio Batuak, Biltzar Orokorra (2022). *Trata de mujeres y niñas: las crisis como factor multiplicador de riesgos. Informe del Secretario General*. A/77/292. 2022ko abuztua. <https://www.unwomen.org/es/digital-library/publications/2022/10/trata-de-mujeres-y-ninas-las-crisis-como-factor-multiplicador-de-riesgos-informe-del-secretario-general-2022>
- Nazio Batuak - Giza Eskubideen aldeko Nazio Batuen Goi Komisarioaren Bulegoa. (2023ko irailaren 5a). *Migrantes en el Tapón del Darién*. [prentsa-adierazpena] <https://www.ohchr.org/es/press-briefing-notes/2023/09/darien-gap-migrants>
- Núñez Margarita, Mino Samanta, (2023). *Realidades MPP, Documentación de violaciones a DDHH de personas solicitantes de asilo devueltas a Tijuana 2022. Programa de Asuntos Migratorios (PRAMI) de la Universidad Iberoamericana Ciudad de México*. 2023ko iraila, Tijuana, Behe Kalifornia. <https://tijuana.ibero.mx/sites/default/files/inline-files/Comunicado-REALIDADESMPP.pdf>
- Arazo Humanitarioak Koordinatzeko Nazio Batuen Bulegoa, OCHA (2021). *Panorama de necesidades humanitarias. Honduras, El Salvador, Guatemala. Ciclo de Programa Humanitario*. 2021eko abuztua. <https://reliefweb.int/report/guatemala/el-salvador-guatemala-y-honduras-panorama-de-necesidades-humanitarias-ciclo-del>
- OIM (2023). *Perfil migratorio de México. Boletín anual 2022. Organización Internacional para las Migraciones*. <https://mexico.iom.int/sites/g/files/tmzbd1686/files/documents/2023-03/Perfil%20Migratorio-%20Boletín%20Anual%202022%20%283%29.pdf>
- OIM (2023 b). *Proyecto Migrantes Desaparecidos. Resumen Regional Anual Las Américas. Enero a diciembre 2022. Global Migration Data Analysis*. https://missingmigrants.iom.int/sites/g/files/tmzbd1601/files/publication/file/MMP%20Americas%20briefing%202022%20-%20ES_3.pdf

Olayo Mendez, Alejandro, Bolívar Ligia y Rodríguez Macarena (2023). *Migración y refugio, ¿un callejón sin salida? Realidades, perspectivas y retos para el acompañamiento de poblaciones en contextos de movilidad forzada*. Red Jesuita con Migrantes América Latina y Caribe. https://www.redjesuitaconmigranteslac.org/_files/ugd/646425_3e0a1376c1c54e6f928a1e6310e3f250.pdf

ONU Mujeres. *Preguntas frecuentes: Tipos de violencia contra las mujeres y las niñas*. <https://www.unwomen.org/es/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>

ONU Mujeres (2014). *Género en marcha. Trabajando el nexo migración-desarrollo desde una perspectiva de género*. Hemen eskuragarri: https://trainingcentre.unwomen.org/RESOURCES_LIBRARY/Resources_Centre/Genero%20en%20marcha-Manualjan2015.pdf

Organizaciones de sociedad civil de las Américas (2022). *Posicionamiento de organizaciones de sociedad civil de las Américas por acciones continentales para una migración con derechos y dignidad*. [Prensa-adierazpena] https://www.redjesuitaconmigranteslac.org/_files/ugd/526227_82ea91de8e1442b3b631d8f484dbb8b5.pdf

Paris Pombo, María Dolores y Díaz Carnero Emiliano (2020). *La externalización del asilo a la frontera Norte de México: protocolos de protección al migrante. En REDODEM, Precariedad y vulnerabilidad tras la experiencia de deportación en el tránsito por México*. 2019ko txostena. https://www.researchgate.net/publication/344434508_Precariedad_y_vulnerabilidad_tras_la_experiencia_de_deportacion_en_el_transito_por_Mexico_REDODEM_Informe_2019

Proyecto Migrantes Desaparecidos (2023). *Región África*. https://missingmigrants.iom.int/es/region/africa?region_incident=4031&route=3921&incident_date%5Bmin%5D=&incident_date%5Bmax%5D=

Radio Progreso, (2023). *Mujeres y niñas migrantes la más vulnerables y con mayor necesidad en su ruta a Estados Unidos*. 2023ko urriaren 7a. <https://www.radioprogressohn.net/aplicacion-movil/mujeres-y-ninas-migrantes-la-mas-vulnerables-y-con-mayor-necesidad-en-su-ruta-a-estados-unidos/>

1325 Ebazpena (2000), Nazio Batuen Segurtasun Kontseiluarena, 2000ko urriaren 31koa. [https://www.un.org/womenwatch/ods/S-RES-1325\(2000\)-S.pdf](https://www.un.org/womenwatch/ods/S-RES-1325(2000)-S.pdf)

Sánchez, G, Sánchez, R (17 de enero 2023) *Las Llegadas irregulares a España caen un 25% tras el acuerdo por el Sahara Occidental*. elDiario.es https://www.eldiario.es/desalambre/llegadas-irregulares-espana-caen-25-acuerdo-sahara-occidental_1_9874100.html

Servicio Jesuita de Migrantes España (2018). *Visibilizar lo invisible*. (21. or.)

Servicio Jesuita a Migrantes (2020). *Buscar salida. Informe frontera Sur 2020*. https://sjme.org/wp-content/uploads/2021/02/Buscar-salida_Informe-Frontera-Sur-2020-SJM_logo-nuevo.pdf

Servicio Jesuita a Migrantes (2022). *Donde habita el olvido. En la Frontera Sur la voluntad de eficacia en el control deja en el olvido al Derecho y a los derechos humanos*. <https://sjme.org/wp-content/uploads/2022/12/INFORME-FRONTERA-SUR-2022.pdf>

Servicio Jesuita de Migrantes (2023). *Cuidar a quienes nos cuidan. Mujeres migradas trabajadoras del hogar y de los cuidados (p.2-3)*

Servicio Jesuita a Refugiados y Consejo Danés para Refugiados (2023). *Monitoreo de protección México*. Snapshot. 2023ko uztaila eta abuztua. <https://reliefweb.int/report/mexico/monitoreo-de-proteccion-mexico-snapshot-julio-agosto-2023>

Stroehlin, A (2023ko uztailaren 28a) *Indignación y Esperanza para Níger*. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/es/news/2023/07/28/indignacion-y-esperanza-para-niger>

Torre-Cantalapiedra, Eduardo y Yee-Quintero, José Carlos, (2018). *México ¿una frontera vertical? Políticas de control del tránsito migratorio irregular y sus resultados, 2007-2016*. *LiminaR* vol.16 n°.2 San Cristóbal de las Casas. 2018ko uzt./abe. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1665-80272018000200087

UNHCR - ACNUR. Errefuxiatuentzako NBEren Agentzia. (2021eko uztailaren 30a). *ACNUR advierte de graves brechas en la protección para personas en situación de movilidad en el Sahel y África Oriental*. [Prensa-adierazpena] <https://www.acnur.org/noticias/news-releases/acnur-advierte-de-graves-brechas-en-la-proteccion-para-personas-en-situacion>

UNHCR. The UN Refugee Agency (June 2023) *Global Trends*. <https://www.unhcr.org/global-trends>

UNHCR. The UN Refugee Agency (2023) *Sahel Situation*. <https://reporting.unhcr.org/operational/situations/sahel-situation>

Unidad de Política Migratoria, Registro e Identidad de Personas (2023). *Boletín Estadístico. Personas en situación migratoria irregular, 2022*. Secretaría de Gobernación de México. <http://www.politicamigratoria.gob.mx/es/PoliticaMigratoria/CuadrosBOLETIN?Anual=2022&Secc=3>

United States Agency for International Development (2022). *La Declaración sobre Migración y Protección de Los Ángeles*. <https://www.usaid.gov/es/los-angeles-declaration-migration-and-protection>

Ward Nicole y Batalova Jeanne (2023). *Frequently Requested Statistics on Immigrants and Immigration in United States*. Migration Policy Institute. <https://www.migrationpolicy.org/article/frequently-requested-statistics-immigrants-and-immigration-united-states>

Wola (2014). *La otra frontera de México. Seguridad, migración y la crisis humanitaria en la línea con Centroamérica*. 2014ko abuztua. <https://www.wola.org/sites/default/files/La%20otra%20frontera.pdf>

World Bank (2022) *Population, total - Sub-Saharan Africa*. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=ZG>

World Bank (2022) *Population, female (% of total population) - Sub-Saharan Africa*. https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL.FE.ZS?locations=ZG&most_recent_value_desc=true

Babesleak

